

ΕΞ

υπαρχής

Μηνιαίο βήμα ανάλυσης,
κριτικής και διαλόγου

Μάιος 2001 Τεύχος 23ο Τιμή: £3.00

Οι τσιγγάνοι στην
κοινωνία της
ντροπής

Ο κοινωνικός
ρατσισμός των
εκπαιδευτικών
που πρόσκεινται
στον ΔΗΣΥ

Ευρώπη και
Αριστερά:
Προκλήσεις και
προβληματισμοί

Ο νεοφιλε-
λευθερισμός
εμπόδιο στην
ευρωπαϊκή
ολοκλήρωση

Πελατειακός
κορπορατισμός

Η καταστολή της
δυνατότητας της
εμφάνισης
κυπριακού
έθνους

Η αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων
στις χώρες που αντιμετωπίζουν διενέξεις

ΑΝΑΝΕΩΣΤΕ
τις συνδρομές
του Εξ υπαρχής

Εξ υπαρχής

Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Όνοματεπώνυμο.....
Διεύθυνση:.....
Οδός - αριθμός..... Πόλη - Τ.Τ.....
Επαρχία.....
Τηλ. Οικίας..... Φαξ Οικίας.....
Τηλ. Εργασίας..... Φαξ Εργασίας.....
Επάγγελμα.....
Σπουδές.....

Τιμή συνδρομής: Εσωτερικού ετήσια £25.00. Ελλάδα £25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης £30.00. ΗΠΑ £32.00. Αυστραλία £41.00

Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

Αγαπητοί αναγνώστες και αναγνώστριες,
Καλή σας πρωτομαγιά, έστω και με την καθυστέρηση που επιβάλλει μια μηνιαία έκδοση.

Καλή Πρωτομαγιά των λουλουδιών και των εργατών. Μέρα - μήνας αποθέωσης της διαρκούς επανάστασης της φύσης, κατά τον ποιητή και των κοινωνιών, κατά τον πολιτικό.

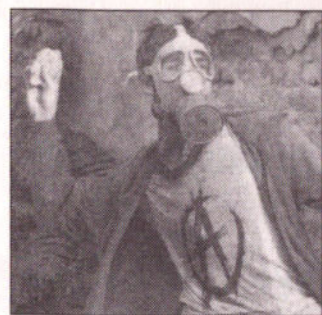
Και μια λεπτομέρεια, βέβαια, δική μας: κλείνουν δυο χρόνια από την έκδοση του του τεύχους του «Εξ υπαρχής».

Λόγος, ίσως, αποτολμούμε να πούμε για να προτείνετε μια συνδρομή στους φίλους και φίλες σας.

Όπως, ίσως, θα προσέξατε το «Εξ υπαρχής» έχει οργανώσει τον τελευταίο καιρό δυο σημαντικές συγκεντρώσεις πολιτικού ενδιαφέροντος. Οι εισηγήσεις της δεύτερης συγκέντρωσης με θέμα «Ευρωπαϊκή Ένωση και Αριστερά», δημοσιεύονται σ' αυτό το τεύχος. Επίσης, το Φλεβάρη είχαμε ένα αρκετά μεγάλο και διασκεδαστικό αποκριάτικο χορό.

Εν ολίγοις, το Εξ υπαρχής... υπάρχει.

Κ.Α.

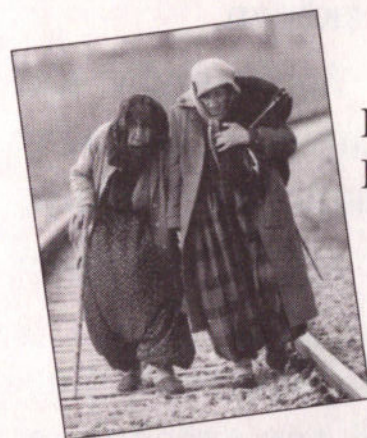
Ευρώπη και
Αριστερά:
Προκλήσεις και
προβληματισμοί

σελ. 39

Ο νεοφιλελευθερισμός
εμπόδιο στην Ευρωπαϊκή
Ολοκλήρωση

σελ. 30

Πελατειακός
Κορπορατισμός

σελ. 48

Η αναθεώρηση
των σχολικών
βιβλίων

σελ. 25

Η καταστολή της
δυνατότητας
εμφάνισης
κυπριακού έθνους
τον 19ο αιώνα

σελ. 58

Διάλογος /
εκλογές:
Ένταξη και
λύση

σελ. 16

εξ υπαρχής

Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Όνοματεπώνυμο.....

Διεύθυνση:.....

Οδός - αριθμός..... Πόλη - Τ.Τ.....

Επαρχία.....

Τηλ. Οικίας..... Φαξ Οικίας.....

Τηλ. Εργασίας..... Φαξ Εργασίας.....

Επάγγελμα.....

Σπουδές.....

Τιμή συνδρομής: Εσωτερικού ετήσια £25.00. Ελλάδα £25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης £30.00. ΗΠΑ £32.00. Αυστραλία £41.00

Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

εξ υπαρχής περιεχόμενα

- 4 Επισημάνσεις
..... Σταύρου Τομπάζου
- 6 Επισημάνσεις
..... Χρίστου Μ. Γεωργιάδη
- 7 Επισημάνσεις
..... Ιωσήφ Παγιάτα
- 11 Το ΑΚΕΛ μετατρέπεται σε κόμμα εξουσίας
..... Κωστή Αχνιώτη
- 13 Τίποτε δεν είναι δεδομένο για την Κύπρο
..... Λούη Ηγουμενίδη
- 16 Διάλογος / εκλογές: Ένταξη και λύση
.....
- 23 Ανήκειν και Υπάγεσθαι
..... Χριστίνας Δ. Καρατζιά
- 25 Η αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων στις χώρες που
αντιμετωπίζουν διενέξεις
..... Άγγελου Κυριακούδη
- 29 Ευρωπαϊκή Ένωση και Αριστερά:
Ο νεοφιλελευθερισμός εμπόδιο στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση
..... Σταύρου Τομπάζου
- 35 Η Ευρώπη, η Ε.Ε. και η Κύπρος
..... Σίας Αναγνωστοπούλου
- 39 Ευρώπη και Αριστερά:
Προκλήσεις και προβληματισμοί για την κυπριακή Αριστερά
..... Νίκου Τριμκλινιώτη
- 48 Πελατειακός Κορπορατισμός
..... Καίσαρα Β. Μαυράτσα
- 58 Η Καταστολή της Δυνατότητας εμφάνισης Κυπριακού Έθνους
τον 19ο αιώνα
..... Αντρέα Παναγιώτου

Περιοδικό «εξ υπαρχής»
Μηνιαίο βήμα ανάληψης
κριτικής και διαλόγου

Μάιος 2001 - Τεύχος 23ο
Διεύθυνση:
Αρχ. Μακαρίου Γ' 127,
Καϊμακλί, Λευκωσία 1021
Τηλ. 346061 - 346160
Φαξ: 346162

e-mail:
yparhis@spidernet.com.cy

Υπεύθυνος για τον Νόμο:
Δώρας Κακουλλής

Εκδίδεται από την
Επικοινωνία Πολιτών
Γέφυρα Λτδ

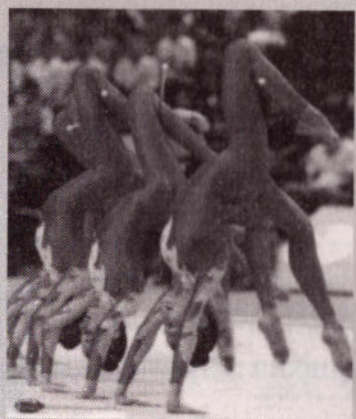
Για την σύνταξη
του τεύχους εργάστηκαν οι:
Ανθούλα Παπαδοπούλου,
Μαρία Σωκράτους,
Ιωσήφ Παγιάτα,
Λούη Ηγουμενίδη,
Σταύρος Τομπάζος,
Κωστής Αχνιώτης,
Ζήνωνας Ποφαΐδης,

• για τα υπογραμμένα κείμενα
ευθύνονται οι συγγραφείς τους

• παραγωγή έκδοσης
τεχνική επιμέλεια:
Dorographics Ltd
τηλ. 665116

• εκτύπωση:
Τυπογραφεία ΕΡΜΗΣ
τηλ. 482361

Η «Αλλαγή» και ο κοινωνικός ρατσισμός

Σπανίως διαβάζει κανείς σήμερα τόσο υβριστικά, ρατσιστικά και ταυτόχρονα αφελή κείμενα όσο αυτό της Κίνησης Καθηγητών «Αλλαγή». Σε ένα φυλλάδιό της με τίτλο «Καταγγέλλουμε την ηγεσία της ΟΕΛΜΕΚ», η «Αλλαγή» απορεί και εξίσταται γιατί η ΟΕΛΜΕΚ τόλμησε να μεταφράσει χωρίς λογοκρισία το κείμενο της «Διεθνούς Οργάνωσης Εκπαιδευτικών» επ' ευκαιρία της ημέρας της γυναίκας (6 Μαρτίου 2001). Μεταξύ άλλων, στο κείμενο αυτό γίνεται και αναφορά στην ανάγκη υπεράσπισης των δικαιωμά-

των ειδικών κατηγοριών γυναικών, όπως οι παραπληγικές, οι γηγενείς γυναίκες, οι λεσβίες κ.λπ. Η «Αλλαγή» θεώρησε, λοιπόν, την αναφορά στις λεσβίες «προσβλητική» για τις γυναίκες εκπαιδευτικούς και χαρακτήρισε την ενέργεια της ΟΕΛΜΕΚ, το γεγονός, δηλαδή, ότι δεν λογοκρίνει τη Διεθνή Οργάνωση Εκπαιδευτικών, ως «ανόητη».

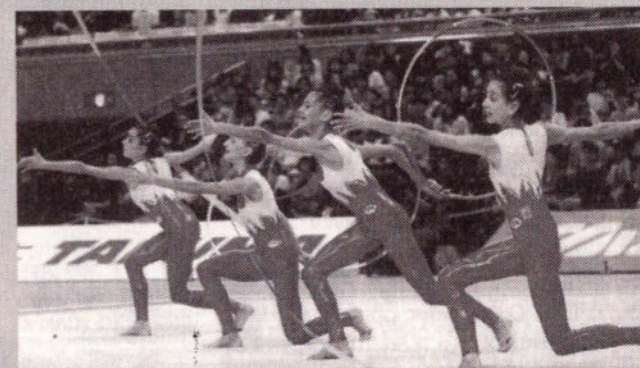
Ανόητο, ωστόσο, είναι το φυλλάδιο της «Αλλαγής»: Η ηγεσία της ΟΕΛΜΕΚ, τόλμησε, λοιπόν, να μιλήσει «για προάσπιση των δικαιωμάτων των λεσβίων εκπαιδευτικών, ως να επρόκειτο για ένα μεγάλο μέρος των μελών της». Με άλλα λόγια, τα ανθρώπινα δικαιώματα των μειονοτήτων - σύμφωνα με την «Αλλαγή» - αξίζουν υπεράσπισης μόνο όταν οι επηρεαζόμενοι είναι πολλοί! Είναι πολλοί οι παραπληγικοί στην Κύπρο; Είναι πολλοί οι Λατίνοι ή οι Αρμένιοι; Είναι πολλά τα μέλη των γηγενών φυλών της Αμερικής συγκρινόμενα με τον πληθυσμό της Ηπείρου; Λοιπόν, γιατί να ενδιαφερθεί κανείς για τα δικαιώματά τους;

Πώς είναι δυνατό καθηγητές στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης της

Κύπρου να επιδεικνύουν τόση αγραμματοσύνη; Πώς είναι δυνατό τα μέλη της «Αλλαγής» να τους ανέχονται;

Το φυλλάδιο της «Αλλαγής» ερωτά μεταξύ άλλων την ΟΕΛΜΕΚ αν υπάρχουν πράγματι λεσβίες καθηγήτριες στη μέση εκπαίδευση. Μήπως υπάρχουν λεσβίες και ομοφυλόφιλοι σ' όλα τα μέρη του κόσμου, εκτός στην Κύπρο; Μήπως υπάρχουν λεσβίες ή ομοφυλόφιλοι σ' όλους τους επαγγελματικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου και του εκκλησιαστικού, πλην του εκπαιδευτικού τομέα; Και τι εισηγείται η «Αλλαγή» στην ΟΕΛΜΕΚ, μήπως να κάνει ειδική έρευνα; Ποιο άλλο κίνητρο θα μπορούσε να έχει ένα τέτοιο ερώτημα, αν όχι την τρομοκρατία των σεξουαλικών μειονοτήτων;

Η «Αλλαγή» θεώρησε επίσης αναγκαίο να απολογηθεί «στις γυναίκες συναδέλφους για την προσβολή αυτή» της ΟΕΛΜΕΚ. Αφού, λοιπόν, αποτελεί προσβολή για τις γυναίκες εκπαιδευτικούς ότι υπάρχουν λεσβίες στις τάξεις τους, αποτελεί και προσβολή για την Κύπρο ολόκληρη η παραδοχή ότι υπάρχουν ομοφυλόφιλοι

και λεσβίες; Τι να κάνουμε, λοιπόν, μ' αυτούς που προσβάλλουν το Έθνος; να τους κάψουμε σε δημόσια πυρά; Τι να κάνουμε με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο που τυγχάνει να ενδιαφέρεται για τα δικαιώματα των «λίγων» ομοφυλοφίλων της Κύπρου; Να το κάψουμε και αυτό; Μήπως τελικά ο ορθόδοξος φονταμενταλισμός μοιάζει με το μουσουλμανικό;

Η «Αλλαγή» ερωτά, επίσης, «με ποιο τρόπο καταπατούνται τα δικαιώματα» των λεσβίων. Ανόητο ερώτημα το ίδιο το φυλλάδιο της «Αλλαγής» καταπατεί τα δικαιώματα των λεσβίων με το να τις προσβάλλει δημόσια και να τις παρουσιάζει ως κοινωνικό «μίσμα».

Τέλος, διερωτάται κανείς εύλογα αν ο «εκουγχρονισμός» που επαγγέλλεται η «Αλλαγή» συνίσταται στην παραποίηση επίσημων κειμένων διεθνών οργανώσεων. Αυτού του είδους ο «εκουγχρονισμός» έχει ένα λιγότερο ασαφές όνομα: κοινωνικός ρατσισμός.

Οι τοιγμάνοι

Χρίστου Μ. Γεωργιάδη

Η απόδειξη της κυπριακής ιθαγένειας των ανθρώπων που μετακομίζουν από τα κατεχόμενα στις ελεύθερες περιοχές ακούγεται να τίθεται ως προϋπόθεση για την αποδοχή τους. Η απόδειξη προβάλλεται ως η χρυσή τομή μεταξύ νομιμότητας, δημοκρατικότητας και ανθρωπιάς, από τη μια και κρατικής ασφάλειας, από την άλλη.

Ποιοι είναι αυτοί που θα αποφασίσουν αν αποδεικτικη η ιθαγένεια; Ποια θα είναι η δικονομία της διαδικασίας; Ποιο σύστημα δίκης θα ισχύει;

Αυτό που στηρίζεται στην πρωτοβουλία των διαδίκων; Το σύστημα σύμφωνα με το οποίο ο κριτής έχει την ευθύνη εξακρίβωσης των γεγονότων. Ποιος θα έχει το βάρος της απόδειξης του ισχυρισμού; Θα υπάρχουν τεκμήρια; Π.χ. ένας θεωρείται αλλοδαπός μέχρις ότου αποδείξει την κυπριακή ιθαγένεια; Η μήπως αντίστροφα, ένας θεωρείται Κύπριος εκτός αν αποδεικτεί ότι δεν είναι; Ποια είναι τα αποδεικτικά μέσα; Π.χ. ένορκη γραπτή κατάθεση θα

αρκεί, ή απαιτείται προφορική μαρτυρία; Η αυτοψία του χρώματος και των ανατομικών χαρακτηριστικών του κρινόμενου θα είναι αποδεικτικό μέσο; Ποιο είναι το ζητούμενο επίπεδο απόδειξης; Το ισοζύγιο των πιθανοτήτων, όπως συμβαίνει στις αστικές υποθέσεις; Η «πέραν πάσης αμφιβολίας», όπως συμβαίνει στις ποινικές; Ή άλλο επίπεδο; Θα χρειάζεται επιβεβαίωση της μαρτυρίας; Τι αποτελεί επιβεβαίωση; Οι κρινόμενοι θα έχουν νομική αρωγή; Η απόφαση θα μπορεί να προσβληθεί και ενώπιον ποίου; Ποιο θα είναι το status αυτών των ανθρώπων μέχρις ότου ολοκληρωθεί η διαδικασία. Τα ανήλικα άτομα πώς θα κρίνονται; Θα γίνεται δεκτό άνευ ετέρου ότι είναι παιδιά αυτών που τα μεταφέρουν; Η διαδικασία θα είναι δημόσια; Η απόφαση θα είναι αιτιολογημένη;

Οι θιασώτες της «απόδειξης» δεν θα μπορέσουν να σας απαντήσουν. Τέτοια διαδικασία απόδειξης δεν έχει το παραμικρό έρεισμα στο νόμο. Πρόκειται για αυθαιρε-

σία του νου. Θα οδηγήσει σε αποτελέσματα που αντιτρατεύονται βασικές συνταγματικές και άλλες νομικές αρχές που ενσωματώνουν πανανθρώπινες και διαχρονικές αξίες:

Ουδενμία ποινή άνευ νόμου, ουδενμία ποινή άνευ δίκης, ουδείς δικάζεται από άλλο δικαστή, παρά μόνο από αυτόν που φυσιολογικά έχει αρμοδιότητα. Όλοι δικαιούνται δίκαιης δίκης. Ο καθένας είναι αθώος μέχρις ότου αποδεικτεί ένοχος. Ουδείς στερείται το δικαίωμα ελευθερίας. Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας μετακίνησης και διαμονής εντός του εδάφους της Δημοκρατίας. Σε ουδένά πολίτη απαγορεύεται η είσοδος στη Δημοκρατία (άρθρα 6-35 του Συντάγματος). Διαδικασίες που δεν στηρίζονται σε κανόνες δικαίου δημιουργούν αυτό που ονομάστηκε αστυνομικό κράτος, σε αντιδιαστολή με το κράτος δικαίου.

Η είσοδος στην Επικράτεια της Δημοκρατίας χωρίς την άδειά της αποτελεί αξιόποινη πράξη. Όταν ζητούμε απόδειξη της ιθαγένειας, στην πραγματικότητα ζητούμε από τους ανθρώπους απόδειξη ότι είναι αθώοι.

Η κάθοδος των τοιγμάτων θα πρέπει να αντιμετωπισθεί όπως όλες οι πράξεις και παραλείψεις όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπων που διαβιούν στη Δημοκρατία. Αν υπάρχει μαρτυρία (όχι

φαντασιώσεις) διάπραξης αξιόποινης πράξης, να γίνει δίωξη για την παρανομία σύμφωνα με τους νόμους που θεσπίσαμε. (Ο Περί Ποινικής Δικονομίας Νόμος, το Σύνταγμα). Αν δεν υπάρχει τέτοια μαρτυρία, να τους αφήσουμε ήσυχους και να τους στηρίξουμε. Τα άρθρα 28.1&2 και 9 προβλέπουν:

28.1. Πάντες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, της διοικήσεως και της δικαιοσύνης και δικαιούνται να τύχουν ίσης προστασίας και μεταχειρίσεως.

2. Έκαστος απολαύει πάντων των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των προβλεπομένων υπό του Συντάγματος άνευ ουδεμίας δυσμενούς διακρίσεως αμέσου ή εμμέσου εις βάρος οιοδήποτε ατόμου ένεκα της κοινότητας, της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, της γλώσσης, του φύλου, των πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της γεννήσεως, του πλούτου, της κοινωνικής τάξεως αυτού ή ένεκα οιοδήποτε άλλου λόγου, εκτός εάν διαρρηχθεί διατάξεως του Συντάγματος ορίζεται το αντίθετον.

9. Έκαστος έχει το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας. Ο νόμος θα προβλέψη περί προστασίας των εργατών, αρωγής προς τους πτωχούς και συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων.

Σημ.: Οι Αθίγγανοι ήσαν οπαδοί αίρεσης που εμφανίσθηκε τον 9^ο αιώνα μ.Χ. Σήμερα έχουν εκλείψει. Οι τοιγμάνοι ή Ατσιγγανοί είναι λαός.

Ιωσήφ Παπάς

Κάπου δεν φαίνεται να μυρίζει το ρολόι

Είναι αρκετά πράγματα που με την πάροδο του χρόνου και την επανάληψη εκλαμβάνονται ως δεδομένα με απεριόριστη διαχρονικότητα, χωρίς να γίνεται οποιαδήποτε προσπάθεια επανένταξής τους στις νέες συνθήκες και δεδομένα, που δημιουργούν η πάροδος του χρόνου και οι εξελίξεις.

Για παράδειγμα, όταν ένα ζευγάρι παντρεύεται, ακούει τον παπά να αναφέρεται στο "δούλο" και τη "δούλη του θεού", χωρίς να προκαλείται οποιοδήποτε ερέθισμα ή διεργασία, κι ας έχουν προ πολλού εκλείψει οι δουλοκτητικές κοινωνίες και η δουλεία, για την οποία τόσοι αγώνες και επαναστάσεις έχουν γίνει. Ακόμα, ενώ συνεχώς μιλούμε για την ισότητα των δύο φύλων, η γυναίκα είναι υπάνδρα- και σύμφωνα με την ιεροτελεστία του γάμου θα πρέπει να τον "φοβήται"!

Όσο για τον "οικουμενικό" πατριάρχη, δεν είναι και τόσο οικουμενικός, αφού μετά τη διάλυση του Βυζαντίου, η έλλειψη διορατικότητας μαζί και πραγματισμού τον περιόρισαν να είναι οικουμενικός των Ελλήνων, ούτε των Ρώσων, ούτε των Ρουμάνων, ούτε των Σέρβων, ούτε των Βουλγάρων. Κι όμως εξακολουθούμε να του αποδίδουμε ρόλο, όπως εκείνο του Πάπα σε σχέση με τους Καθολικούς.

Εν πάση περιπτώσει, έναυσμα γι' αυτό το σημείωμα δεν απετέλεσε η Εκκλησία, αλλά το διάγγελμα του πρέσβη της Ελλάδας στην Κύπρο, με την ευκαιρία της 25ης Μαρτίου. Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος έκανε ο Έλληνας πρέσβης το διάγγελμα του απευθυνόμενος στους "Έλληνες της Κύπρου". Έτσι γίνεται κάθε χρόνο, για πολλά χρόνια τώρα και είναι αναμενόμενο. Θα μπορούσε, ωστόσο, να τεθεί το ερώτημα:

πόσο κάτι τέτοιο συνάδει με τις σημερινές πραγματικότητες; Όταν συνεχώς προσπαθούμε να αντικρούμε τη θεωρία του κ. Νιενκτάς περί δύο λαών, πόσο είναι σωστό ένας πρέσβης να απευθύνεται στο 80% του λαού, παραλείποντας το υπόλοιπο 20%, μαζί βέβαια και τους Αρμενίους και τους Μαρωνίτες, στον οποίων το κράτος είναι διαπιστευμένος; Πόσο συνάδει αυτό με την ιδέα της επάνωσης της χώρας, στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας και όχι περισσότερων, χωριστών μονοπολιτισμικών κοινωνιών;

Ακόμα, πόσο είναι ή δεν είναι αντιδεοντολογικό και εκτός διπλωματικών θεσμών ένας πρέσβης διαπιστευμένος σε μια χώρα να απευθύνεται, με βάση τη φυλετική συγγένεια, σ' ένα μέρος του πληθυσμού, διαχωρίζοντάς το από το υπόλοιπο; Μπορεί κανείς να φανταστεί το γάλλο πρέσβη να απευθύνεται, στην περίπτωση του Βελγίου, στους Βαλλόνους και τον ολλανδό πρέσβη, στους Φλαμανδούς; Μπορεί κανείς να φανταστεί τον ιταλό πρέσβη, που είναι διαπιστευμένος στην Ελβετία, να απευθύνεται στους κατοίκους του Ticino, με την ευκαιρία της Εθνι-

κής Ημέρας της Ιταλίας και το γάλλο πρέσβη, με την ευκαιρία της 14ης Ιουλίου, να απευθύνεται στους κατοίκους των καντονιών του Valais, του Vaud, του Neuchatel και του Fribourg, παραγνωρίζοντας τους υπολοίπους; Μπορεί να διανοηθεί καν ο γάλλος πρέσβης να απευθύνει για την ίδια επέτειο στους κατοίκους του Québec; Και δεν αναιρούνται, κατά την άποψή μου, τα ερωτήματα αυτά από το γεγονός ότι το κυπριακό κράτος έχει καθιερώσει την 25η Μαρτίου ως επίσημη γιορτή του κράτους.

Το θέμα μάλλον δεν αφορά τον Έλληνα πρέσβη, αλλά το κυπριακό Υπουργείο Εξωτερικών και την Κυβέρνηση, που δεν φαίνεται να διανοούνται ότι ο αλυτρωτισμός και η πορεία προς την Ένωση έληξαν το '60, ότι η Κύπρος έχει ήδη μια ζωή 40 χρόνων ανεξαρτησίας, ότι η Τουρκία δεν παύει να βυσοδομεί εναντίον της κυπριακής κρατικής υποστάσης και ότι η πορεία ένταξης στην ευρωπαϊκή κοινότητα δημιουργεί κάποιες ευθύνες που θα έπρεπε να υπερακοντίσουν τους συναισθηματισμούς. Προφανώς δεν έχει μέχρι της στιγμής προβληματίσει ότι μια συνεχώς μεταλλασσόμενη πορεία Ένωση/Ανεξαρτησία/Ένταξη στην Ε.Ε. συνεπάγεται κατ' ανάγκην κάποιες αλλαγές, έτσι που να διατηρείται η συμβατότητα αυτών που βιώνουμε, ή επιδιώκουμε να βιώσουμε.

Αφήσαμε τα δέρη και ξεκινάμε να ζυγανναιουρίζουμε

Τους τελευταίους μήνες οι αφίξεις “αθιγγάνων” από τα κατεχόμενα, με τη βοήθεια των στερουμένων αξιόλογων ειδήσεων στα ΜΜΕ, αναταράσσουν και πάλι τη μικρή μας κοινωνία, τόσο για τα ενδεχόμενα “σοβαρά κοινωνικά προβλήματα”, όσο και για τον “κίνδυνο κατασκοπείας”. Το πρώτο τίθεται χαλαρά, χωρίς να συγκεκριμενοποιείται και μάλλον έχει να κάνει με το ότι “καλά περνούμε, γιατί να κινδυνέψουμε κάποια στιγμή να δούμε στη διπλανή μας πόρτα ή στην πσινή μας αυλή ένα τσούρμιο από κκιλίντζιρους”...

Όσο για το δεύτερο, την κατασκοπεία, επει-

κώς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αστείο. Πέραν από το ότι η εμφάνιση και η μόρφωση καθιστούν τους “αθιγγάνους” ακατάλληλους για μια τέτοια δουλειά, φαίνεται αφελές οι Τούρκοι με τα τεχνικά μέσα, που με βεβαιότητα θέτουν στη διάθεσή τους οι Αμερικάνοι, να έχουν ανάγκη να στείλουν κάποιο να φωτογραφίζει στρατόπεδα μέσα από το συρματοπλέγμα, ή πάνω από το περιτόχισμα. Άλλωστε, δεν έχουν παρά να καθίσουν μπροστά από τις οθόνες των τηλεοράσεων τους και να μάθουν αρκετά πράγματα, είτε πρόκειται για τη βάση Παπανδρέου στην Πάφο, είτε τα χαλασμένα κράνη και τις ακατάλληλες σφαίρες, ή ακόμα και τις ανάγκες της Εθνοφρουράς σε ελικόπτερα.

Η έλευση των “αθιγγάνων”, που, μη όντες

τουρκικής καταγωγής, προφανώς δεν ενδιαφέρουν τον κ. Ντενκτάς και ευχαρίστως θα τους έκανε εξαγωγή, θα πρέπει, κατά την άποψή μου, μάλλον να αναζητηθεί στην ελπίδα του βολέματος, από την εξασφάλιση επιδομάτων, κατοικίας και εργασίας, κάτι που με την πληθώρα των εποίκων στο βορρά δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν. Όμως η έλευση των “αθιγγάνων” είναι απλώς μια παρονυχίδα στο θέμα που λέγεται “κυβερνητική πολιτική έναντι των Τ/Κ”, που ουσιαστικά δεν υπάρχει. Και τούτο γιατί όσες μεμονωμένες αποφάσεις έχουν παρθεί δεν μπορούν να εκληφθούν ως πολιτική.

Και αν ακόμα όλα αυτά τα χρόνια δεν είχε συνειδητοποιηθεί αυτή η ανάγκη, θα έπρεπε να είχε γίνει αντιληπτή μετά τις περσινές μαζικές διαδηλώσεις των Τ/Κ στα κατεχόμενα, που συνεχίζονται ακόμα. Προδιαγραφή πολιτικής χρειάζεται για τις μερικές εκατοντάδες των Τ/Κ που ζουν στα ελεύθερα εδάφη και

που ασφαλώς δεν αποτελούν απλώς κάποια πρόσθετα εργατικά χέρια, όπως οι ξένοι εργάτες. Κι αυτό γιατί έχουν ανάγκη: να μορφώνονται μαθαίνοντας τη δική τους γλώσσα, που σύμφωνα με το Σύμφωνο εξακολουθεί να είναι μια από τις δύο επίσημες γλώσσες του κράτους, να τους δημιουργηθεί κάποιο αίσθημα ασφάλειας, να τύχουν κάποιας φροντίδας για τα ιδιόμορφα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, να τύχουν κάποιας κοινωνικής ένταξης και απογκετοποίησης. Οι αστυνομικοί και οι της ΚΥΠ, μάλλον δεν κάνουν γι’ αυτή τη δουλειά...

Αλλά εκεί που κατά κύριο λόγο χρειάζεται η κυβερνητική πολιτική είναι για τις πολλές χιλιάδες των Τ/Κ που ζουν στο βορρά ή για αυτούς που λόγω των συνθηκών που επικρατούν έχουν μεταναστεύσει.

Βέβαια, πριν φτάσουν στο δυσκολότερο μέρος, εκείνο της έμπρακτης βοήθειας σ’ αυτούς που αγωνίζονται εναντίον των αποσχιστικών προ-

σπαθειών του κ. Ντενκτάς, θα έπρεπε να βρουν η Κυβέρνηση και ο λαός τον τρόπο να δείξουν στους Τ/Κ ότι παρακολουθούν, αναγνωρίζουν και εκτιμούν τις προσπάθειές τους για μια ενωμένη - διζωνική έστω - Δημοκρατία.

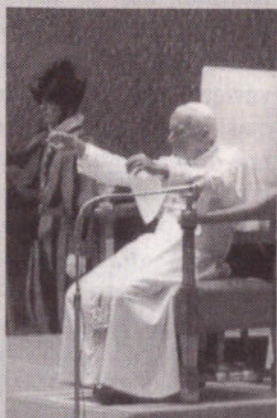
Αλλά πέρα απ’ αυτό υπάρχουν άλλα ουσιαστικότερα θέματα που θα πρέπει να αντικρουστούν και αντιμετωπιστούν: πώς βοηθούνται στην πράξη οι δυσπραγούντες Τ/Κ, ώστε να μην βρεθούμε κάποια στιγμή με μια βόρεια Κύπρο χωρίς Τ/Κ, αλλά μόνο με εποίκους; Πώς μεταφέρεται στους Τ/Κ η διάθεση των Ε/Κ για συνεργασία σε μια κοινή πατρίδα; Πώς γίνεται κατανοητή στους Τ/Κ η σημασία του καταλυτικού ρόλου της Ε.Ε. για την πολιτική επιβίωση της χώρας μας; Πώς διασκεδάζονται οι διάφοροι ανεδαφικοί και εν πολλοίς υποβολιμαίοι ισχυρισμοί του κ. Ντενκτάς, όπως εκείνος που λέει ότι θέλουμε οι Ε/Κ να ενταχθούμε στην Ευρώπη για να ενωθούμε με την Ελλάδα; Πώς βοηθούνται στην πράξη αυτοί που αντί της μετανάστευσης θα προτιμούσαν ενδεχομένως,

αν εδημιουργούντο οι κατάλληλες συνθήκες να εγκατασταθούν στα ελεύθερα εδάφη της Δημοκρατίας; Έχει διανοηθεί κανείς που θα πήγαινε το παραμύθι του κ. Ντενκτάς και της Τουρκίας περί του αβίωτου των Ε/Κ και Τ/Κ, αν στο νότο υπήρχε μια ευημερούσα κοινότητα 5000 έστω Τ/Κ; Αν η Κυπριακή Δημοκρατία δεν έχει “χαρίσει” τους Τ/Κ στον κ. Ντενκτάς και δεν θέλει να δημιουργείται οποιαδήποτε αίσθηση νομιμοποίησης της “επέμβασης” και του “ενδιαφέροντος” της Τουρκίας γι’ αυτούς, θα πρέπει να αντιληφθεί ότι παρά την εισβολή εξακολουθεί να έχει και κάποιες υποχρεώσεις έναντι των Τ/Κ, που δεν τελειώνουν με την έκδοση κάποιων διαβατηρίων και πιστοποιητικών. Αλλά και αν ακόμα δεν αναγνωρίζει αυτές τις υποχρεώσεις, θα έπρεπε να δει τις πολιτικές σκοπιμότητες. Είναι η άποψή μου ότι, έστω και πολύ καθυστερημένα, η ανάγκη προδιαγραφής κάποιας συγκροτημένης πολιτικής του κράτους έναντι των Τ/Κ είναι αναπόδραστη. Και σ’ αυτό θα έπρεπε να συμβάλουν και τα κόμματα, τη βοήθεια κάποιων που μπορεί να γνωρίζουν πώς σκέφτονται οι Τ/Κ και ποιες οι ανάγκες

τους, αλλά ακόμα τι μπορεί να είναι πραγματοποιήσιμο και τι όχι.

Δεν θα πρέπει οι Τ/Κ να συνεχίσουν να αποτελούν κατά αποκλειστικότητα στοιχείο στους σχεδιασμούς της Τουρκίας, αλλά θα πρέπει επιτέλους να μπουν και στους στρατηγικούς σχεδιασμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας, πολύ περισσότερο γιατί δεν έπαψαν να είναι Κύπριοι και οι περισσότεροι απ’ αυτούς προσβλέπουν στην επανένωση της χώρας μας στα πλαίσια, βεβαίως, της διζωνικής - δικοινοτικής ομοσπονδίας. Την προδιαγραφή συγκροτημένης πολιτικής επιβάλλουν κυρίως πολιτικοί λόγοι, αλλά και ανθρωπιστικοί, που σε προοπτική, παρά τις τουρκικές μεθοδεύσεις και επιδιώξεις, είναι δυνατόν να έχουν θετικά αποτελέσματα στους χειρισμούς της Κυπριακής Κυβέρνησης. Όταν η Τουρκία για μισό σχεδόν αιώνα με συνέπεια ακολουθεί έναντι της Κύπρου συγκεκριμένη πολιτική, δεν μπορεί το κράτος να σηκώνει ψηλά τα χέρια και να αρκείται σε σπασμωδικές κινήσεις και ad hoc σχεδιασμούς. Το μείζον θέμα των πολλών χιλιάδων Τ/Κ δεν μπορεί να απολήγει στην κατά τεκμήριο πιο ανώδυνη εγκατάσταση μερικών “αθιγγάνων” σε κάποιο χωριό...

Κρίμα!

Θέλω να δω τον Πάπα, τον Πάπα, τον Πάπα, λέει το γνωστό τραγούδι... Ωστόσο, εμείς προφανώς δεν θέλουμε να τον δούμε, εξού και η πολεμική που τόσο άκριτα ξεκίνησε πριν μερικές εβδομάδες ο μητροπολίτης της Κερύνηας, ο οποίος, μεταξύ άλλων φαιδρωτήτων, υπέδειξε ότι ο ογδοηκοντούτης εκ Πολωνίας ορμώμενος Πάπας ευθύνεται και για την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453!!! Διαφεύγει προφανώς του μητροπολίτη ότι μια αυτοκρατορία που κράτησε πάνω από χίλια χρόνια έπρεπε σε κάποια στιγμή να συμπληρώσει τον κύκλο της ζωής της, όταν μάλιστα, από κάποιο σημείο και μετά, εμφανή ήταν τα σημεία της συρρίκνωσης, της παρακμής και της φθοράς. Όπως περίπου και η

διάδοχός της Οθωμανική Αυτοκρατορία άρχισε να δείχνει τα σημάδια της παρακμής της από το 18ο αιώνα, για να οβήσει τελικά στις αρχές του 20ου, χωρίς μάλιστα σ' αυτή την περίπτωση να είχε προηγηθεί συλλεϊτουργό του Πάπα...

Συμπεριφέρθηκε ακόμα ο μητροπολίτης και οι συναυτώ -λίγοι ευτυχώς- οσάν να επρόκειτο ο Πάπας στις 5 -6 ώρες που θα έμενε στην Κύπρο να προσηλυτίσει το "ευσεβές ορθόδοξο πλήρωμα" στον... αιρετικό Καθολικισμό. Θα νόμιζε κανείς ότι μετά τις περσινές τραυματικές εν πολλοίς εμπειρίες για την κυπριακή κοινωνία, οι Κύπριοι Αρχιερείς έφτασαν στον πάτο της ανυποληψίας. Δυστυχώς, όμως, φαίνεται ότι το κακό μπορεί να προχωρήσει κι άλλο. Αν και πέρασαν μερικοί αιώνες και μεσολάβησε και η τουρκική εισβολή, για κάποιους φαίνεται να ισχύει ακόμα το "αντί της παπικής τιάρας καλύτερα το τουρκικό φέσι". Διαφεύγει ακόμα ότι η Ευρώπη, στην οποία πασχίζουμε να

μπούμε, σε μεγάλο βαθμό κατοικείται από Καθολικούς.

Οι άστοχες και μεσαιωνικών αντιλήψεων αντιδράσεις, στο βαθμό που έγιναν αντιληπτές, θα πρέπει να μας έχουν εκθέσει στα μάτια αυτών που θα μας κρίνουν κατάλληλους για να μπούμε στο δικό τους, όπως κατά καιρούς αναφέρεται, "χριστιανικό club", αφού αυτή μας η καταλληλότητα καθόλου δεν φαντάζει χριστιανική, αλλά όζει μισαλλοδοξίας. Η επίσκεψη του Πάπα δεν θα μπορούσε να εσήμαινε για τη χώρα μας τίποτε περισσότερο από την έλευση μιας διασημότητας και δεν θα είχε καν την πολιτική σημασία που κάποιοι θέλουν να της προσδώσουν. Κι αυτό γιατί, πέρα από κάποια ευχολόγια, θα ήταν αφελές να πιστεύουμε ότι θα μπορούσε ο Πάπας να επιδράσει σ' αυτούς που κινούν τα νήματα του Κυπριακού. Θα επρόκειτο απλώς για μια εθιμοτυπική επίσκεψη, που μέσα από τα ΜΜΕ θα πρόβαλλε, ωστόσο, τη χώρα μας στο εξωτερικό. Και όταν θα έφευγε ο Πάπας, δεν θα είχαμε πεισθεί οι Κύπριοι ότι το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται και εκ του Υιού!!!

Στα πρόθυρα, όπως ελπίζουμε, της Ευρώπης καταφέραμε να δημιουργήσουμε συνειρμούς για τους Ταλεμπάν του Αφγανιστάν. Κρίμα!

U

Βουλευτικές
2001

Το ΑΚΕΛ μετατρέπεται σε κόμμα εξουσίας

Κωστή Αχνιώτη

Θι επερχόμενες βουλευτικές εκλογές δεν είναι ίδιες με τις προηγούμενες. Μπορεί ήδη εύκολα να απαριθμηθεί κανείς νέα στοιχεία όπως την υποβάθμιση του πολιτικού ζητήματος στον προεκλογικό λόγο, την ηπιότητα στο ύφος των περισσότερων κομμάτων, το μεγάλο χώρο που καταλαμβάνουν τα θέματα ένταξης στην Ε.Ε. μια γενική σχεδόν απόλυτη αποδοχή του γεγονότος ότι οι ελληνοτουρκικές και οι βαλκανικές σχέσεις εντάσσονται πλέον σε ένα πλαίσιο πολιτικής διαπραγμάτευσης, τον εξοβελισμό θεμάτων αντίστοιχων με τους πυραύλους ή της μεραρχίας, την ανάδειξη θεμάτων του περιβάλλοντος της κοινωνίας και της οικονομίας.

Αυτών λεχθέντων, δεν θέλω με κανένα τρόπο να υποβαθμίσω το γεγονός ότι υπάρχουν πολύ σημαντικά στοιχεία συνέχειας με ένα κακό παρελθόν καταθλιπτικά παρόν αλλά όμως οπωσδήποτε θέλω να τονίσω το καινούργιο που έρχεται. Χωρίς να θέλω να πω ότι το παρελθόν είναι μόνο κακό ή ότι το καινούργιο είναι μόνο καλό. Είναι αυτές μικρές διευκρινήσεις σε μια εποχή ξεπουλημάτων εκσυγχρονιστικολαγνίας και πλαστικής σημαίας, χαρακτηριστικό και αυτό των εκλογών στις οποίες αναφερόμαστε.

Είναι σαφές ότι οι πολιτικοί προσπαθούν να απαντήσουν σε προσδοκίες και αιτήματα των πολιτών και πιο συγκεκριμένα της εκλογικής αλλά και κοινοτικής τους βάσης.

Σ' αυτές λοιπόν τις εκλογές πέραν των όσων έχω προαναφέρει το πιο σημαντικό νέο γεγονός, γεγονός το οποίο από μόνο του «δίνει το ρυθμό» στην προεκλογική εκστρατεία και σε μεγάλο βαθμό καθορίζει και επιβάλλει το

ύφος της είναι το νέο πρόσωπο του ΑΚΕΛ και μαζί η δυναμική του πρώτου κόμματος που για πρώτη φορά εδώ και αρκετές δεκαετίες φαίνεται να ξανασυντροφεύει με την Αριστερά.

Το ΑΚΕΛ φαίνεται να υιοθέτησε την δοκιμασμένη τουλάχιστο εκλογικά πολιτική της ήρεμης δύναμης, πήρε ύφος δύναμης που θέλει και μπορεί να κυβερνήσει με την απαραίτητη νηφαλιότητα και ψυχραιμία. Πρόκειται για την υιοθέτηση ενός ύφους, μιας συμπεριφοράς κι όχι την υιοθέτηση μιας πολιτικής διακυβέρνησης ή την προώθηση οποιασδήποτε σημαίνουσας μεταρρύθμισης. Πρόκειται για μια αφαίρεση στην ουσία σε σχέση με προηγούμενες εκλογές που αφορά στο πως «δεν» αντιμετωπίζει πλέον τους φασίστες και

Σ' αυτές λοιπόν τις εκλογές πέραν των όσων έχω προαναφέρει το πιο σημαντικό νέο γεγονός, γεγονός το οποίο από μόνο του «δίνει το ρυθμό» στην προεκλογική εκστρατεία και σε μεγάλο βαθμό καθορίζει και επιβάλλει το ύφος της είναι το νέο πρόσωπο του ΑΚΕΛ και μαζί η δυναμική του πρώτου κόμματος που για πρώτη φορά εδώ και αρκετές δεκαετίες φαίνεται να ξανασυντροφεύει με την Αριστερά.

για μια λιγότερο «αντιιμπεριαλιστική» πολιτική προς την Ε.Ε.

Επιπλέον το ΑΚΕΛ, βοηθούμενο από το πέρασμα πολλών πρώην στελεχών του ΑΔΗΣΟΚ στη Δεξιά, ένοιωσε ελεύθερο να μειώσει την απόσταση του γενικά από το Κέντρο και την Δεξιά επιτρέποντας έτσι μια ροή ψηφοφόρων απ' ότι φαίνεται απ' όλους τους χώρους του ΔΗΣΥ συμπεριλαμβανομένου, προς αυτό. Εξ υπακούεται ότι η ήπια και συνετή συμπεριφορά διευκολύνει αυτή την ροή, αποτρέπει την συσπείρωση του ΔΗΣΥ, και δεν επιτρέπει στον κόσμο του ΔΗΚΟ και του ΚΙΣΟΣ να αισθανθούν ιδιαίτερα υπό απειλή, παρ' όλο που το πρώτο φαίνεται στη καλύτερη περίπτωση να μαζεύει το πολύ τις ψήφους που μάζεψε στις προηγούμενες βουλευτικές ο κ. Κυπριανού και το δεύτερο χάνει σημαντικό αριθμό ψηφοφόρων προς το ΑΚΕΛ, πληρώνοντας μαζί με τους ΕΔΗ το τίμημα του «εξωμότη». Είναι κωμικοτραγικό το γεγονός όμως ότι από την απώλεια αυτή ιδιαίτερη πίεση δέχεται η αριστερά τάση του Κόμματος, βασικά οι Χατζηδημητρίου και Θεοδώρου, οι οποίοι είχαν παλέψει για τον Συνασπισμό της Ελπίδας μέσα στην ΕΔΕΚ και δέχτηκαν μετά μόνοι μέσα στο κόμμα τους τις δυσκολίες που προέκυψαν από την εγκατάλειψη της συμμαχίας από το ΑΚΕΛ, παλεύοντας αμέσως μετά και ενάντια στην προσχώρηση της ΕΔΕΚ στη κυβέρνηση Κληρίδη.

Έχω την εντύπωση πως στην όλη διαδικασία σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η συνειδητοποίηση από πλευράς ΠΑΣΟΚ ότι η «αδελφή του δύναμη» στη πολιτική της ειρηνικής εξωτερικής πολιτικής είναι το ΑΚΕΛ.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί η προσπάθεια που κάνει το ΑΚΕΛ να επανασυνδεθεί με τους διανοούμενους και καλλιτέχνες με τους οποίους είχε δύσκολες σχέσεις στα χρόνια της Σοβιετικής Ένωσης και με τους οποίους ξαναπήκε σε δύσκολες σχέσεις μετά την διάλυση του Συνασπισμού της Ελπίδας. Αναφέρομαι και στο Κέντρο Μελετών της ΠΕΟ και στο Κέντρο Οικολογίας αλλά και στην Πολιτιστική Κίνηση που ετοιμάζει. Πρόκειται για πρωτοβουλίες

Οι Οικολόγοι θα προσέδιδαν στον εαυτό τους ένα καταλυτικό ρόλο αν λειτουργούσαν ως γέφυρα ανάμεσα στο ΑΚΕΛ και το ΚΙΣΟΣ στη προοπτική ενός συνασπισμού της Ελπίδας και της Οικολογίας.

που έχουν και προεκλογική σκοπιμότητα αλλά όπως μαθαίνω η πρόθεση είναι να υπάρξει ουσιαστικό μέλλον και παραγωγή έργου κάτι που συνάδει ειρήσθω εν παρόδω με ένα κόμμα με κυβερνητικές φιλοδοξίες.

Δίπλα από το ΑΚΕΛ που προσελκύει την κύρια μάζα των Αριστερών ψηφοφόρων και το ΚΙΣΟΣ που προσελκύει ένα μικρότερο μέρος υπάρχει και το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών που αποτελείται από ένα συνονθύλευμα Αριστερογενών και Δεξιογενών μελών και στο οποίο υπάρχει για να πούμε το λιγότερο μια απαράδεκτα ασαφής πολιτική στο εθνικό θέμα.

Όμως επειδή πιστεύω ότι οικολογία και αριστερά πάνε μαζί και επειδή η πορεία του Κινήματος τα τελευταία χρόνια δείχνει μία τάση προσαρμογής με τα ευρωπαϊκά οικολογικά ρεύματα και μια τάση μείωσης του εθνικισμού ίσως αποτελεί και αυτό μια δυνατότητα για αριστερή επιλογή. Εξ άλλου στο ψηφοδέλτιο τους υπάρχουν και ειρηνιστές και διεθνιστές και φεμινίστριες αν και δεν υπερτερούν.

Όμως έχω την άποψη ότι οι Οικολόγοι θα προσέδιδαν στον εαυτό τους ένα καταλυτικό ρόλο αν λειτουργούσαν ως γέφυρα ανάμεσα στο ΑΚΕΛ και το ΚΙΣΟΣ στη προοπτική ενός συνασπισμού της Ελπίδας και της Οικολογίας.

U

Ούτε οι θριαμβολογίες, ούτε τα κλάματα μας οφελούν...

Τίποτε δεν είναι δεδομένο για την Κύπρο

Λούη Ηγουμενίδη

Οι επικείμενες βουλευτικές εκλογές και το φτιαχτό σκηνικό, που στήθηκε κατά την προεκλογική αυτή περίοδο με τη σιωπή όλων των κομμάτων, δεν διαφοροποιούν τις πραγματικότητες, ούτε αλλάζουν τα δεδομένα, όπως ίσχυαν και μερικούς μήνες πριν και όταν ακόμα βρίσκονταν στη ζωή οι εκ του σύνεγγυς διακοινοτικές συννομιλίες για το Κυπριακό. Η μη αντιπαράθεση μεταξύ των κομμάτων και των «γραμμών», που συνδέουν διάφορες κομματικές ηγεσίες μεταξύ τους, δεν σημαίνουν σύγκλιση στην ακολουθητέα πολιτική και τακτική στο Κυπριακό. Το να μην προβάλλουν ο κ. Παπαδόπουλος, ο κ. Λυσσαρίδης, ή ο κ. Κουτσοῦ τις αδιάλλακτες, απορριπτικές τους θέσεις, ή το να «επαμφοτερίζει» ο ΔΗΣΥ και να «κολοκυνθίζει» το ΑΚΕΛ δεν σημαίνει ότι απλώς προβληματίζονται για να χαράξουν μια κοινή

πολιτική στο εθνικό μας ζήτημα, ή ότι σέβονται τις παρασκηνιακές πρωτοβουλίες του Γ.Γ. του ΟΗΕ και άλλων διεθνών παραγόντων. Απλώς αντιλαμβάνονται ότι η πολιτική τους, όπως ακριβώς την εννοούν, «δεν πουλά» προεκλογικά, για διαφορετικούς βέβαια λόγους και συμφέρει σ' όλους να την αποσιωπούν «για να' χουν τα μισά τους ρούχα»... τουλάχιστον.

Ο κ. Παπαδόπουλος χαμήλωσε τους τόνους γιατί δεν θέλει να προκαλεί το ΑΚΕΛ, με ανοικτό τον ορίζοντα προς τις προεδρικές εκλογές, των οποίων είναι πρόκριμα οι βουλευτικές, ο κ. Λυσσαρίδης αντιλαμβάνεται ότι χάνει δυνάμεις, μένοντας προσκολλημένος στα γνωστά συνθηματολογικά του σχήματα, ενώ προσπαθεί να «πουλήσει» το νέο προϊόν που κατασκεύασε στην πολιτική μας αγορά, ο κ. Αναστασιάδης προετοιμάζει την άμυνά του απέναντι στις πολιτικές επιθέσεις, που θα δεχθεί στο κόμμα του μετά τις εκλογές, λόγω μεγάλης απώλειας ψήφων και ο κ. Κουτσοῦ πασχίζει να απαμβλύνει τις εντυπώσεις από την ανεδαφική και επικίνδυνη πολιτική που επαγγέλλεται. Γι' αυτό και τους «τοίμπησε μύγα», μόλις ο πρόεδρος των ΕΔΗ

Γιώργος Βασιλείου μίλησε για τα αυτονόητα, σχετικά με τη λύση του Κυπριακού και την πορεία μας προς την Ε.Ε.

Πού μείναμε;

Όταν διακόπηκαν οι προηγούμενοι γύροι των συνομιλιών, όπως όλοι θα θυμόμαστε, είχαμε στα χέρια μας, και οι δύο πλευρές, μια σειρά από άτυπα έγγραφα και προτάσεις, που κάλυπταν όλο το φάσμα των πτυχών του κυπριακού προβλήματος και που τα είχε ετοιμάσει η γραμματεία του ΟΗΕ, στηριγμένη πάνω στις διαπιστώσεις που έκανε και στις εντυπώσεις που αποκόμισε από όλους τους γύρους των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών. Εκείνα τα έγγραφα έδιναν, σύμφωνα με τις αντιδράσεις της πλευράς μας, ικανοποιητικές προτάσεις προς συζήτηση, επί όλων των πτυχών του Κυπριακού, πλην της συνταγματικής, για την οποία διατηρεί η πλευρά μας σοβαρές επιφυλάξεις, ιδιαίτερα για τον τρόπο που καταβάλλεται προσπάθεια να υλοποιηθεί η αρχή της πολιτικής ισότητας των δύο κοινοτήτων.

Η άλλη πλευρά αντέδρασε συνολικά, απορρίπτοντας ουσιαστικά το πνεύμα των εγγράφων και πρόβαλε την απαίτηση για αναγνώριση του κράτους του κ. Ντενκτάς, για δύο κράτη, για ξεχωριστές κυριαρχίες και για συνομοσπονδία. Αυτός ήταν και ο λόγος που διακόπηκαν οι συνομιλίες και ουσιαστικά η ευθύνη επιρρίφθηκε στον κ. Ντενκτάς και την Άγκυρα.

Έκτοτε εμείς μεν έχουμε διασφαλίσει την εμμονή της Ευρώπης στην απόφαση του Ελσίνκι, που λέει ότι η Κύπρος θα γίνει μέλος της Ε.Ε., αν πληρεί τους όρους και χωρίς να λυθεί το εθνικό της πρόβλημα, παρόλο που μας προτρέπει να αναζητήσουμε και να πετύχουμε λύση, ή τουλάχιστον

να δείξουμε ειλικρινή διάθεση προς τούτο.

Σ' αυτό το διάστημα ο κ. Ντενκτάς επανέρχεται διαρκώς στην απαίτησή του για αναγνώριση, πριν την έναρξη του νέου γύρου συνομιλιών, πράγμα που ευνοεί τη δική μας πλευρά, γιατί εμποδώνει την αντίληψη των ξένων ότι η αδιάλλακτη πλευρά είναι η τουρκική και η Άγκυρα, η Άγκυρα, που διανύει περίοδο τεράτιας οικονομικοκοινωνικής κρίσης και προσπαθεί, μάταια σχεδόν, να ανταποκριθεί στις επιταγές της Ευρώπης για να εξασφαλίσει, τουλάχιστον, άμεση οικονομική βοήθεια. Στο μεταξύ και η Ελλάδα πιέζει σωστά για θετικά βήματα στο Κυπριακό, κάνοντας ταυτόχρονα γεναιόδωρα ανοίγματα προς την Τουρκία, για να την ενθαρρύνει να επιδείξει πνεύμα συνδιαλλαγής και σύνεσης.

Τι νομίζουν μερικοί;

Μερικοί, όμως, εδώ στην Κύπρο και ιδιαίτερα στην ε/κ πλευρά ερμηνεύουν ευσεβοποθικά τις εξελίξεις και νομίζουν ότι "αν κάνουμε το κορόιδο, θα τους ξεγελάσουμε όλους και θα μπορούμε στην Ε.Ε., όπου θα ισχύσει πλήρως το ευρωπαϊκό κεκτημένο και για μας και θα μείνουν έξω οι Τ/Κ να ταλαιπωρούνται και να βολοδερνουν μαζί με την Τουρκία, μέχρι να καταλάβουν το συμφέρον τους και να 'ρθουν να μας βρουν μετανωημένοι..."! Γι' αυτό και άλλοτε φωνακτά, άλλοτε σιωπηλά, εισηγούνται μια τακτική αδράνειας και κωλυσιεργίας μέχρι να φτάσουμε στο "ποθητό αποτέλεσμα" και μετά όλα θα διορθωθούν.

Αυτή η πολιτική και τακτική είναι και απαράδεκτη και εκτός του πνεύματος της Ε.Ε. και της από-

φασης του Ελσίνκι και επικίνδυνη για το μέλλον της Κύπρου και του λαού της. Είναι η πολιτική της αυτοκτονίας, όχι από απελπισία, αλλά από βλακεία, λόγω κουτοπονηριάς.

Αν ακολουθήσουμε αυτή την τακτική αποφυγής αναζήτησης λύσης, που εισηγούνται όσοι απορρίπτουν τη διζωνική -δικοινοτική ομοσπονδία, τότε όχι μόνο δεν θα έχουμε λύση του Κυπριακού, αλλά και θα γνωρίσουμε νέες τραγικές περιπέτειες, που θα είναι η συνέπεια των βημάτων, που θα ακολουθήσουν η Άγκυρα και ο Ντενκτάς προς την οριστική διχοτόμηση, υπό το απαθείς βλέμμα της διεθνούς κοινότητας.

Άλλωστε και εμείς οι ίδιοι αντιλαμβανόμαστε ότι η είσοδος της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. ως συνόλου, με την εκκρεμότητα έστω του πολιτικού μας προβλήματος, μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν εμείς έχουμε εξαντλήσει κάθε περιθώριο για συμφωνημένη λύση, μέσω συνομιλιών υπό τη αιγίδα του Γ.Γ. του ΟΗΕ και με βάση τη διζωνική -δικοινοτική ομοσπονδία, όπως εγκρίνεται από ολόκληρο το διεθνή παράγοντα. Και μάλιστα θα πρέπει να διαπραγματευτούμε με ελαστικότητα αυτή τη λύση, αν θέλουμε να μην χάσουμε την ευκαιρία της Ευρώπης, που σίγουρα σημαίνει διασφάλιση της Κύπρου και του λαού της και απαλλαγή μας από την τουρκική ομηρία.

Αν εμείς παραλείψουμε να φανούμε συνεπείς προς την πολιτική των συνομιλιών για λύση διζωνικής -δικοινοτικής ομοσπονδίας, στην καλύτερη περίπτωση θα καταφέρουμε την είσοδο του ελεύθερου τμήματος της Κύπρου στην Ε.Ε. και την οριστική απώλεια την κατεχόμενης Κύπρου. Θα επιτύχουμε, δηλαδή, έμμεσα, τη διχοτόμηση. Αν αυτό επιδιώκουν ορισμένοι "πατριώτες" της αδιαλλαξίας, οφείλουν να το πουν στο λαό τώρα που ζητούν τη ψήφο του για τη νέα Βουλή.

Ντενκτάς και Άγκυρα

Επιδίωξη, βέβαια, του κ. Ντενκτάς και της Άγκυρας είναι να μας παρασύρουν σ' αυτό το δρόμο της παράνοιας. Και μέχρι τώρα φαίνεται να το καταφέρνουν μια χαρά. Προβάλλουν διαρκώς το αίτημά τους για αναγνώριση και την αδιαλλαξία τους για κάθε συμβιβασμό, για να προκαλέσουν τους θερμότερους της πλευράς μας και να απορρίψουμε τη διζωνική -δικοινοτική ομοσπονδία. Αυτή η απόρριψη θα ήταν το μεγαλύτερο κέρδος για το κ. Ντενκτάς, γιατί θα του έλυνε τα χέρια για μη λύση και για τορπιλλισμό της πορείας μας προς την Ε.Ε.

Την ίδια τακτική ακολουθεί και η Άγκυρα, παρόλο που πιέζεται καταθλητικά από τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας και τα χρονοδιαγράμματα των αποφάσεων κορυφής της Ευρώπης. Το τουρκικό κατεστημένο, ενώ φαίνεται έτοιμο να ξεβρακωθεί μπροστά στον κίνδυνο να ανατραπεί από τον αγανακτισμένο λαό της Τουρκίας, δεν φαίνεται να είναι έτοιμο για υποχωρήσεις στο Κυπριακό, γιατί το εκμεταλλεύεται ως εθνικό θέμα, που απαιτεί εθνική ενότητα. Αναμένουν και εκείνοι ότι θα βρούμε τρόπο εμείς, όπως τόσες άλλες φορές, να τους βγάλουμε από το αδιέξοδο.

Η Ελλάδα

Η Ελλάδα του Κώστα Σημίτη με την πολιτική Παπανδρέου φαίνεται να αντιλαμβάνεται πλήρως τις εξελίξεις και να αντιδρά σωστά, παραμένοντας ο μόνος σταθερός παράγοντας υποβοήθησης της Κύπρου για να φτάσει στο ποθητό αποτέλεσμα, που είναι η ένταξη στην Ε.Ε. Η πολιτική Πα-

πανδρέου και γενικότερα η εθνική στρατηγική Σημίτη, που περιλαμβάνει στην πρώτη γραμμή και το Κυπριακό, αποδεικνύεται και πατριωτική και ορθή και έντιμη και μεγαλοφυής. Συμπεριφέρεται γενναιόδωρα και με προσήλωσή προς την ειρήνη και τη συνεργασία προς την Τουρκία και τις άλλες γειτονικές χώρες της Ελλάδας, επιδεικνύει αφοσίωση στις αποφάσεις της Ε.Ε., των οποίων υπήρξε βασικός συντελεστής και ταυτόχρονα απαιτεί τα ελληνικά δίκαια και δικαιώματα, μαζί με την πλήρη εφαρμογή της απόφασης του Ελσίνκι και για την Κύπρο. Αυτή η πολιτική της Ελλάδας είναι η μόνη που μπορεί να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη είσοδό μας στην Ε.Ε. Κάθε υπαναχώρηση ή κάθε ανοησία, που θα ήθελε την Ελλάδα αδιάλλακτο πολέμιο της Τουρκίας θα μας φέρει κι εμάς σε δρόμους δύσβατους και σε τοπία φρίκης.

Η ενδε- δειγμένη πορεία

Αυτή την ελληνική πολιτική θα πρέπει να την ακολουθήσουμε με ευλάβεια και θρησκευτική προσήλωση και εμείς εδώ στην Κύπρο. Δεν έχει κανέναν από εμάς το δικαίωμα να θέσει σε κίνδυνο ούτε την πορεία μας προς την Ευρώπη, ούτε τη δυνατότητα επίτευξης ειρηνικής λύσης στο Κυπριακό. Και για να διασφαλίσουμε αυτή την πορεία πρέπει: πρώτο, να παραμείνουμε προσηλωμένοι στη λύση της διζωνικής -δικοινοτικής ομοσπονδίας και να είμαστε ειλικρινά έτοιμοι κάθε στιγμή για να μπορούμε σε συνομιλίες υπό την αιγίδα του Γ.Γ. του ΟΗΕ και στη βάση των άτυπων εγγράφων που μας έχουν δοθεί. Εκεί θα υπερασπίσουμε το δίκαιό μας και εκεί θα

αποτρέψουμε κάθε κίνδυνο εκτροπής από τη διζωνική -δικοινοτική ομοσπονδία.

Δεύτερο, θα πρέπει να είμαστε ευέλικτοι σε ιδέες και προτάσεις, όπως εκείνες του τέως Γ.Γ. του ΟΗΕ, κ. Γκάλυ. Δεν υπάρχει περίπτωση να εξασφαλίσουμε τίποτε παραπάνω και δεν έχουμε περιθώρια απόρριψης τέτοιων ιδεών, που διασφαλίζουν την ενότητα της Κύπρου, την ομοσπονδία και το μέλλον του συνόλου του λαού μας, μέσα στους κόλπους της Ε.Ε.

Ένταξη και λύση

Το ερώτημα, που ακολουθεί, τέθηκε από το *Εξ Υπαρχής* προς πολιτικούς διαφόρων κομμάτων:

Η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. είναι σήμερα βασικός, ουσιώδης και κοινά αποδεκτός στόχος της ε/κ κοινότητας και της Ελλάδας. Νοούμενου ότι αυτός ο στόχος επιτυγχάνεται, θα ήταν το κόμμα σας διατεθειμένο να αποδεκτεί λύση του Κυπριακού που θα προνοούσε κάποια προσέγγιση των τ/κ θέσεων (π.χ. πλήρη πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων, σταδιακή εφαρμογή του ευρωπαϊκού κεκτημένου, που θα περιλαμβάνει μεταβατικές περιόδους σχετικά με το ζήτημα των τριών βασικών ελευθεριών, κλπ.);

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι ακόλουθες:

Τάκης Χατζηδημητρίου, Βουλευτής ΚΙ.ΣΟΣ

Ηένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας κοινός στόχος Ελλάδας και Κύπρου, αλλά ταυτόχρονα είναι μια κίνηση προς την κατεύθυνση των μελλοντικών εξελίξεων. Ξεπερνά τις εθνικές πολιτικές και τις εθνικιστικές αντιθέσεις και εισάγει τις συλλογικές προσεγγίσεις πάνω στα ευρωπαϊκά και διεθνή ζητήματα. Η πορεία αυτή μεταβάλλει και το χαρακτήρα του Κυπριακού. Μετακινεί το κέντρο αναφοράς από την Αθήνα και την Άγκυρα στις Βρυξέλλες, στη βάση των ευρωπαϊκών συμβάσεων, κανονισμών και αποφάσεων.

Ο προσανατολισμός αυτός δεν είναι μια θέμα επιλογής μόνο των Ε/Κ και της Ελλάδας, αλλά όλων όσων αντιλαμβάνονται το ρουν της ιστορίας και την επιδίωξη των κοινών συμφερόντων. Φυσικά τα τουρκικά προβλήματα και η προσπάθεια της Τουρκίας και της τουρκοκυπριακής ηγεσίας να εμποδίσουν την ενταξιακή πορεία δημιουργούν δυσκολίες, που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Το αδύνατο, όμως, σημείο των αντιδράσε-

ων αυτών είναι ότι προσπαθούν να σταθούν εμπόδιο στο ρουν της ιστορίας. Το αποτέλεσμα θα είναι περαιτέρω καθυστέρηση για τα τουρκικά συμφέροντα, ενώ οι ευρωπαϊκές εξελίξεις θα προχωρούν. Το τίμημα μάλιστα για τους Τ/Κ θα είναι μεγαλύτερο, γιατί δεν έχουν προοπτική ούτε μέσα στο καθεστώς του Ντενκτάς, ούτε μέσα στα πλαίσια της τουρκικής οικονομίας. Η μόνη προοπτική για τους Τουρκοκυπρίους βρίσκεται στην ένταξη ολόκληρης της Κύπρου, οπότε θα γίνουν, μαζί με τους Ε/Κ Ευρωπαίοι πολίτες.

Ενώ τα πράγματα είναι τόσο φανερά, δε φαίνεται να εξελίσσονται προς μία εποικοδομητική κατεύθυνση. Οι τουρκικές αντιδράσεις στην ενταξιακή πορεία εντείνονται τόσο από την επίσημη τουρκική πλευρά, όσο και από μέρους της τουρκοκυπριακής ηγεσίας. Ίσως σε αυτό να συνέβαλε και η δική μας απρονοησία, ή και εγωϊστική αντίληψη. Καταλληλότερη στιγμή ανοίγματος προς τους Τουρκοκυπρίους ήταν η στιγμή της υποβολής της αίτησης ένταξης και οπωσδήποτε στην πρώτη περίοδο αμέσως μετά την αίτηση ένταξης. Αυτό φυσικά δε θα μετέβαλλε τη στάση του Ντενκτάς, αλλά θα παρείχε περισσότερο έδαφος για κατανόηση της ευρωπαϊκής πορείας και περισσότερες δυνατότητες υποστήριξης μιας τέτοιας πολιτικής εκ μέρους των Τουρκοκυπρίων.

Αν τονίζουμε σήμερα αυτή την πτυχή είναι γιατί την υποστηρίξαμε τότε, όταν υποβαλλόταν η αίτηση. Όταν δηλαδή ήταν ακόμη αφανής η προοπτική και η πορεία της. Τότε που όλα ήταν μέσα σ' ένα νεφέλωμα απορίας, ή ακόμα και αμφιβολίας για την τύχη της αίτησης, υπήρχε περισσότερο περιθώριο κατανόησης ή και συνεννόησης με φωτισμένους ή και ενημερωμένους Τ/Κ.

Δυστυχώς, όμως, όπως σε όλες τις περιπτώσεις, έτσι και σε αυτή αφήσαμε την πρωτοβουλία μας ημιτελή. Ενώ κάναμε την αίτηση για ολόκληρη την Κύπρο και για όλους τους κατοίκους της, κινηθήκαμε ως αν να υπήρχαμε μόνο ε-

μείς οι Ελληνοκύπριοι, ως σαν να είμαστε οι μόνοι ενδιαφερόμενοι.

Θυμηθήκαμε τους Τουρκοκυπρίους μόνο όταν αποφασίστηκε η έναρξη των διαπραγματεύσεων, μετά τη συμφωνία της 6ης Μαρτίου 1995. Τότε υπήρξαν χώρες, μερικές από τις οποίες μεγάλες και με επιρροή, όπως η Γαλλία, που έθεσαν επιτακτικά το θέμα της συμμετοχής των Τουρκοκυπρίων στη διαπραγματευτική διαδικασία. Είναι ακριβώς τότε που ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έκανε τις γνωστές προτάσεις του για συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στη διαπραγματευτική ομάδα, εισήγηση που απορρίφθηκε αμέσως από τον Ντενκτάς, ο οποίος έκτοτε ακολουθεί απόλυτα αρνητική στάση.

Οι θέσεις της τουρκοκυπριακής ηγεσίας συγκεντρώνεται σε τρία βασικά σημεία: (α) η ένταξη είναι δυνατή μόνο εφόσον συμπορευτεί με ένταξη της Τουρκίας, (β) ένταξη πριν την ένταξη της Τουρκίας ισοδυναμεί με «Ένωση» της Κύπρου με την Ελλάδα και (γ) ένταξη μπορεί να γίνει μόνο μετά από τη λύση του Κυπριακού.

Τα πρώτα δύο σημεία της ταυτόχρονης ένταξης Τουρκίας και Κύπρου, ή της θεώρησης της ένταξης ως άλλου είδους «Ένωσης» της Κύπρου με την Ελλάδα έχουν απαντηθεί από τη διεθνή κοινότητα, αλλά και από πιο άμεσα ενδιαφερόμενες χώρες της Ε.Ε., όπως τη Βρετανία. Παραμένει το τρίτο σημείο της ένταξης, πριν ή μετά τη λύση.

Η απόφαση του Ελσίνκι της 12ης Δεκεμβρίου 1999 αποτελεί καμπί στο θέμα της ένταξης πριν από τη λύση. Όμως και πάλι γίνεται αναφορά για εκτίμηση των δεδομένων μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων. Η θέση αυτή ερμηνεύεται από εμάς ως μια διερεύνηση των αιτίων της μη λύσης, αν δεν έχει λυθεί ως τότε και αν διαπιστωθεί ότι η ευθύνη δε βαρύνει τη δική μας πλευρά, τότε η ένταξη πρέπει να θεωρείται βέβαιη. Η ασάφεια, όμως, της συμφωνίας του Ελσίνκι επιτρέπει και στον τουρκικό παράγοντα να ξανοικτεί χρησιμοποιώντας κάθε απειλή και εκβιασμό για να εμποδίσει την

ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε.

Υπάρχει ένα πρώτο ερώτημα: Είναι διατεθειμένη η Τουρκία να επιτρέψει στην τουρκοκυπριακή κοινότητα να έλθει σε οποιαδήποτε διαπραγμάτευση, με στόχο τη συμφωνία με τους Ελληνοκύπριους, που θα διευκολύνει την ένταξη ολόκληρης της Κύπρου στην Ε.Ε.; Ή μήπως η Τουρκία αντιτίθεται ολοκληρωτικά στην ένταξη κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, γιατί αυτό αναιρεί ως ένα σημείο τους δικούς της στόχους και επιδιώξεις στην Κύπρο;

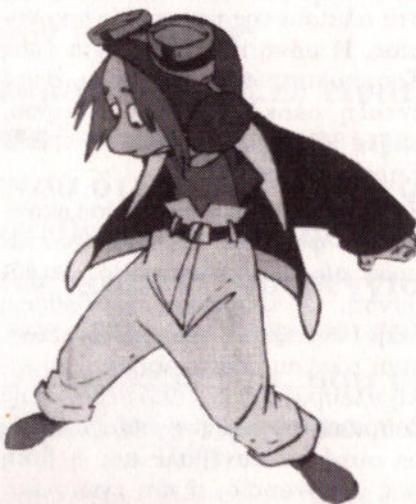
Φοβούμαι ότι η άρνηση της Τουρκίας είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο στην ειρηνική λύση και την ενταξιακή πορεία της Κύπρου. Κύρια θύματα, φυσικά, παραμένουν οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι που τον τελευταίο καιρό δείχνουν μια μεγαλύτερη διάθεση υποστήριξης των συμφερόντων τους πέραν των επίσημων ηγεσιών τους.

Σε ότι αφορά τις υποχωρήσεις που θα μπορούσε η πλευρά μας να κάνει, αυτό συνδέεται με τη συνολική λύση και ιδιαίτερα το ρόλο και την παρουσία της Τουρκίας στην Κύπρο. Υποχωρήσεις δεν μπορούν να γίνουν προς τον τουρκικό στρατό, ούτε προς την ανεμπόδιστη παρουσία των εποίκων. Κατανόηση θέσεων ή και περαιτέρω υποχωρήσεις προς τους Τουρκοκυπρίους θα μπορούσαν να γίνουν μέσα στα πλαίσια μιας λειτουργικής λύσης.

Σε ότι αφορά την εφαρμογή του ευρωπαϊκού κεκτημένου, αυτό δεν θα τύχει άμεσης εφαρμογής ούτε στα εδάφη που ελέγχει η Κυπριακή Κυβέρνηση, ακόμα και αν υιοθετήσει την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Γι' αυτό το να αναμένουμε μια μεταβατική περίοδο, μέσα σε συμφωνημένα πλαίσια και όρους, για τους Τ/Κ είναι κατανοητό και πραγματοποιήσιμο.

Στο μεταξύ, όμως, δεν πρέπει να κουραζόμαστε να εξηγούμε προς τους Τουρκοκυπρίους την πολιτική της ένταξης, αλλά και προς τους δικούς μας, τι θα σημαίνει συμβίωση με τους Τουρκοκυπρίους. Τι σημαίνει ακόμα για την ενταξιακή μας πορεία η αρμονική, κανονική συμβίωση με όλες τις

κοινότητες που ζουν στην Κύπρο και με τους αθίγγανους φυσικά. Ίσως μάλιστα να κριθεί τελικά η ένταξη μας από αυτό το σημείο. Πόσο, δηλαδή, είμαστε έτοιμοι και ώριμοι να ζήσουμε όλοι μαζί οι Κύπριοι μέσα σε μια πολυπολιτιστική κοινωνία.

Μιχάλης Παπαπέτρου, Αν. Πρόεδρος ΕΔΗ

Η προσπάθεια για ένταξη στην Ε.Ε. αποτελεί κεντρικό σημείο της στρατηγικής που οι κυβερνήσεις Αθήνας και Λευκωσίας έχουν επεξεργαστεί και από κοινού προωθούν συστηματικά και με συνέπεια.

Οι Ενωμένοι Δημοκράτες υποστηρίζουν την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε.. Παράλληλα, όμως, θεωρούν ότι η προσπάθεια για λύση του Κυπριακού στη βάση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ και των Συμφωνιών Κορυφής όχι μόνο δεν πρέπει να ανασταλούν, αλλά αντίθετα θα πρέπει να γίνουν πιο εντατικές και συγκεκριμένες.

Οι δύο πυλώνες της πολιτικής προσπάθειας (Λύση - Ένταξη) δεν μπορούν να προβληθούν σε αντιδιαστολή. Γιατί απλά αυτοί οι δύο στόχοι αλληλοϋπηρετούνται και αλληλοπροωθούνται. Μιλούμε για συγκοινωνούντα δοχεία. Υποτίμη-

ση της προσπάθειας για λύση τορπιλίζει την ενταξιακή μας πορεία, ενώ την ίδια ώρα αχρήστευση της πορείας ένταξης οδηγεί σε νέα αποτελμάτωση του Κυπριακού.

Οι ΕΔΗ θεωρούν ότι η ε/κ πλευρά θα πρέπει να κινηθεί με μεγάλη αποφασιστικότητα και στα δύο μέτωπα. Ούτε προσέγγιση της επικείμενης νέας προσπάθειας για λύση του Κυπριακού με φοβίες, αναποφασιστικότητα και αναβλητικότητα είναι νοητή, ούτε από την άλλη συμφωνούμε με την προώθηση της ένταξης υπό όρους.

Με βάση την πιο πάνω θεώρηση οι ΕΔΗ δεν μπορούν να παρακολουθήσουν την λογική του τι θα ήταν διατεθειμένη η ε/κ πλευρά να αποδεχτεί, αν επιτυγχάνεται η ένταξη της Ε.Ε.. Η δική μας πολιτική λογική κινείται στην κατεύθυνση του τι πρέπει να κάνουμε ΤΩΡΑ για να πετύχουμε και λύση και ένταξη. Και αν παρ' ελπίδα συνεχιστεί η αδιαλλαξία της Τουρκίας, τότε σίγουρα οι κινήσεις που θα πρέπει να κάνουμε θα είναι τέτοιες που να διευκολύνουν την ένταξη.

Οι ΕΔΗ θεωρούν ότι αυτοί που αγνοούν ή υποβαθμίζουν την ανάγκη για ένα έντιμο συμβιβασμό στη βάση της διζωνικής - δικοινοτικής ομοσπονδίας, στην πραγματικότητα, όσο και να συνθηματολογούν υπέρ της ένταξης στην Ε.Ε., με την πολιτική τους της κλείνουν τον δρόμο. 27 χρόνια μετά την εισβολή δεν υπάρχει πια χρόνος ούτε για μισόλογα, ούτε για αμφιταλαντεύσεις. Δεν είναι νοητό κάποιοι, όταν πλησιάζουν εκλογές, να μην τολμούν να προφέρουν την λέξη "ομοσπονδία" προφασιζόμενοι ότι οι λέξεις δεν έχουν σημασία!!!!

Όσον αφορά τα συγκεκριμένα ζητήματα, που εγείρονται στο ερώτημα του *εξ υπαρχής*, οι Ενωμένοι Δημοκράτες τοποθετούνται ως εξής:

Το θέμα της πολιτικής ισότητας πρέπει να θεωρείται λυμένο για την ε/κ πλευρά. Από τη στιγμή που έγινε δεκτική η λύση της ομοσπονδίας, τότε η πολιτική ισότητα έγινε πλήρως αποδεκτή. Γιατί απλούστατα αποτελεί συστατικό στοιχείο της ομοσπονδίας. Όσοι

αμφισβητούν την πολιτική ισότητα, ή δεν γνωρίζουν τι σημαίνει ομοσπονδία ή προσποιούνται ότι την αποδέχονται. Το πρόβλημα που δημιουργήθηκε με την πολιτική ισότητα ήταν οι παρερμηνείες που της έδινε ο Ντενκτάς. Όταν, όμως, το Συμβούλιο Ασφάλειας και ο Γ.Γ. ρητά ερμηνεύουν την πολιτική ισότητα ως θέμα όχι αριθμητικής ισότητας αλλά αποτελεσματικής συμμετοχής, τότε το κεφάλαιο αυτό θα πρέπει να θεωρείται κλειστό για την ε/κ πλευρά.

Σχετικά με την σταδιακή εφαρμογή του κεκτημένου, οι ΕΔΗ τάσσονται κατ' αρχήν θετικά. Δηλαδή θα μιλούμε για ένα χρονοδιάγραμμα για ειδική εφαρμογή των τριών ελευθεριών ή κάποιων άλλων προνοιών της λύσης. Αυτό είναι και λογικό. Δεν μπορεί να ισχυριστεί κανένας ότι με τη λύση όλα λύνονται και λειτουργούν ομαλά από την πρώτη μέρα. Μάλιστα, θα χρειαστούμε χρονοδιαγράμματα. Φτάνει αυτά να μην είναι τέτοιας χρονικής διάρκειας που στην πραγματικότητα να εξουδετερώνουν τις τρεις ελευθερίες.

Μετά τις βουλευτικές εκλογές, μάλλον το δεύτερο εξάμηνο αυτού του χρόνου, είναι πολύ πιθανό να υποβληθούν από τον Γ.Γ. ολοκληρωμένες προτάσεις λύσης. Η επικείμενη προσπάθεια, και λόγω χρονικών συγκυριών, είναι σίγουρο ότι θα είναι κρίσιμη. Και από τους χειρισμούς μας, εν πολλοίς, θα κριθεί και η ένταξή μας στην Ε.Ε.

Οι ΕΔΗ καλούν όλα τα κόμματα να μη παρασυρθούν τις επόμενες 30 μέρες από μια ψηφοθηρική δημαγωγία και να εγκλωβιστούν από τις ίδιες τους τις ενέργειες και τις θέσεις. Ο χειρισμός των αναμενόμενων προτάσεων του Γ.Γ. προϋποθέτει και σταθερότητα, αλλά και ευελιξία. Χρειάζεται οι γέφυρες επικοινωνίας μεταξύ μας, αλλά και με την τ/κ κοινότητα να παραμείνουν άθικτες. Αυτό είναι αναγκαιότητα. Αυτό είναι υποχρέωση. Οι Ενωμένοι Δημοκράτες θα λειτουργήσουν συνειδητά, τολμηρά και υπεύθυνα, για να ανταποκριθούν σ' αυτή την υποχρέωση.

Κυριάκος Τσιμίλλης, Υποψήφιος Βουλευτής Κινήματος Οικολόγων Περιβαλλοντιστών

Θα ήθελα αρχικά να σχολιάσω την αναφορά σας στην ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. ως "στόχο της Ε/Κ κοινότητας και της Ελλάδας". Θεωρώ ότι, για να είμαστε σωστοί στην πολιτική ορολογία, θα πρέπει να αναφερόμαστε "στο στόχο της Κύπρου" για ένταξη, ενώ αν θέλουμε να μιλήσουμε για κοινότητες ότι και οι δυο κοινότητες στοχεύουν σ' αυτή την ένταξη μια και είναι τεκμηριωμένη η θετική στάση και των Τουρκοκυπρίων στο θέμα αυτό, ανεξάρτητα του φραστικού που χρησιμοποιείται στα πλαίσια της συγκεκριμένης πολιτικής συγκυρίας. Προχωρώντας στην ουσία των ερωτημάτων που θέσατε, θα πρέπει, για την καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση των φίλων αναγνώστων, να παραθέσουμε τις θέσεις του Κινήματος Οικολόγων Περιβαλλοντιστών, αυτές ακριβώς που συνθέτουν την Πράσινη Πολιτική Πρόταση για το Κυπριακό.

Τι μπορούν να πουν σήμερα οι Οικολόγοι

Τι μπορούν να πουν σήμερα οι Οικολόγοι, 27 χρόνια μετά την εισβολή, με συνεχιζόμενη την τουρκική κατοχή της μισής Κύπρου και με ασφυκτικό ένα πλαίσιο συγκυριών και δεσμεύσεων, που έχουν ληφθεί από την πολιτική ηγεσία;

Μπορεί, άραγε, να μετρήσει το αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο λαός έχει κρατηθεί μακριά από τις εξελίξεις αλλά θα κληθεί αργότερα, ίσως πολύ αργά, να τοποθετηθεί σε ένα εκβιαστικό ερώτημα; Πώς θα έχουν άραγε στο μεταξύ διαμορφωθεί οι συνθήκες με την επιταχυνόμενη δημογραφική αλλαγή, με τους Έλληνοκύπριους πρόσφυγες μέσα στον τόπο τους, τους τουρκοκύπριους μετανάστες και τους έποικους να 'υπογαμμίζουν, με την αυξανόμενη παρουσία τους τους πραγματικούς στόχους της Τουρκίας;

Επείγει λοιπόν η λύση! Αλλά ποια και με ποιες ελάχιστες προϋποθέσεις για να είναι ανθρώπινη και να έχει διάρκεια, ώστε να διασφαλίζει την ειρήνη στην Κύπρο και την περιοχή; Είναι φανερό ότι οι Οικολόγοι δεν θα λύσουν από μόνοι τους το πρόβλημα. Καλούμαστε όμως σήμερα, στην προοπτική (και με τη βεβαιότητα) αναβάθμισης της παρέμβασής μας στην κοινωνία (Βουλή, Εθνικό Συμβούλιο) και με τη συνεχώς μεγαλύτερη παρέμβασή μας στον ευρωπαϊκό χώρο, να πούμε κάποιες αλήθειες που δεν λέγονται συχνά και, ταυτόχρονα, να συμβάλουμε στην προώθηση ενός οράματος, που θα δουλέψουμε σκληρά για να καταφέρουμε να εκφράζει ολόκληρη την κοινωνία.

Η ενότητα του οικοσυστήματος - Μια οικολογική θεώρηση

Μια κύρια συνιστώσα της Πράσινης Πρότασης είναι το ενιαίο του κυπριακού χώρου σαν οικοσυστήματος και σαν κοινωνίας ανθρώπων. Σ' αυτή τη βάση η ενιαία διαχείριση των φυσικών πόρων, των υδάτινων, των ενεργειακών, των ορυκτών, των δασικών, των παράλιων και άλλων και ο ενιαίος σχεδιασμός αναπτυξιακών έργων και έργων υποδομής είναι όχι μόνο

αναγκαίος αλλά και αναπόφευκτος για να είναι ρεαλιστικός και αποτελεσματικός. Αυτή η θεώρηση έχει προβληθεί με αρκετή επιτυχία και στο διεθνή χώρο, όπου γίνεται εύκολα αποδεκτός. Υπογραμμίζεται ακόμα πως ο ξεριζωμός των ανθρώπων, ενδημικών στον τόπο τους, συνιστά το πιο σημαντικό οικολογικό πρόβλημα του τόπου. Η βίαιη διακοπή της πολιτιστικής και της πολιτισμικής συνέχειας στα κατεχόμενα αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή βίας ενάντια στο περιβάλλον, που παραβιάζει μάλιστα και επίσημες διεθνείς συμβάσεις.

Οι μέχρι τώρα δεσμεύσεις

Κανένα δεν μπορεί να αμφισβητήσει την ύπαρξη κάποιων ασφυκτικών δεδομένων: η συνεχιζόμενη κατοχή, η προσφυγιά των Ε/Κ, η μεταφορά κι αργότερα η σε μεγάλο ποσοστό μετανάστευση των Τ/Κ λόγω του αυξανόμενου εθνικισμού, η έλλειψη επικοινωνίας κι εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Από την άλλη, κάποιες "συμφωνίες κορυφής", που στη συνέχεια μεταφέρθηκαν σε ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και σε κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφέρονται σε πλαίσιο "συμφωνημένης" λύσης, τη Διζωνική Δικονομική Ομοσπονδία (ΔΔΟ). Τα πράγματα κινήθηκαν πρωτύστερα. Πρώτα το όνομα και μετά το περιεχόμενο. Ούτως ή άλλως δεν καταγράφεται κάποιο επιτυχές παράδειγμα ΔΔΟ. Το περιεχόμενο δεν βρέθηκε ακόμα, τόσα χρόνια μετά. Έγινε όμως φανερό ότι δεν επρόκειτο για συμφωνημένη λύση. Επρόκειτο απλώς για μια κίνηση της Τουρκίας για διολίσθηση των θέσεων μας προς ένα σημείο υποτιθέμενου κοινού συμβιβασμού.

Αν αυτό αποτελούσε ένα τελικό συμβιβασμό που θα έφερνε τη λύση, θα είχε τουλάχιστον μια χρησιμότητα. Αντίθετα, η νέα αυτή αναφορά, με την αδιαλλαξία της Τουρκίας από τη μια και την ευλαβική προσήλωσή μας από την άλλη, κατάντησε να αποτελεί τη δική μας θέση από την οποία, θεωρήθηκε "λογικό και αναμενόμενο" να μοιράσουμε ξανά την απόσταση για να επιτύχουμε το νέο συμβιβασμό! Αυτό αποδεικνύεται σαφέστατα α-

πό την πορεία που ακολουθήθηκε: ανακήρυξη ψευδοκράτους, εποικισμός, προβολή της συνομοσπονδίας, κίνδυνος προσάρτησης, εθνικό ξεκαθάρισμα. Τα τελευταία χρόνια διαφαίνεται όλο και περισσότερο απειλητικός ο κίνδυνος ότι η προωθούμενη ΔΔΟ θα στηρίζεται σε ένα ρατσιστικό διαχωρισμό των ανθρώπων, σε βαθμό μάλιστα που μόνο νομικές μπορεί να είναι οι διαφορές της από το επόμενο στάδιο των τουρκικών διεκδικήσεων, που είναι ήδη η συνομοσπονδία.

Για το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών, στόχος είναι να αναζητήσουμε, έστω και τώρα, πέρα από το όνομα, τις ελάχιστες προϋποθέσεις για το περιεχόμενο: "Ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα, ασφάλεια, λειτουργικότητα του κράτους και της κοινωνίας". Η ευρωπαϊκή προοπτική εισάγει νέα δεδομένα, νέες δυνατότητες και σαφείς απαιτήσεις για τη μορφή του πολιτεύματος και τη δομή της κοινωνίας.

Η ευρωπαϊκή προοπτική - Όλα τα δικαιώματα για όλους

Η αποσύνδεση της ένταξης της Κύπρου από την προϋπόθεση λύσης του Κυπριακού δεν θα έχει κανένα νόημα, ακόμα κι αν στην πράξη επιβεβαιωθεί, αν η ίδια η λύση δεν συμφωνεί με το ευρωπαϊκό δίκαιο. Άλλωστε έτσι ξεκίνησαν κάποτε τα πράγματα: να εξασφαλιστούν για τους Κυπρίους πολίτες, όλους τους Κυπρίους πολίτες, τα ίδια δικαιώματα με αυτά των ευρωπαίων συμπολιτών τους, μέσα στην Κύπρο και την Ευρώπη. Η ευρωπαϊκή πορεία δεν προβλέπει μόνο για τη διασφάλιση της ελεύθερης διακίνησης προϊόντων και υπηρεσιών μα και των ανθρώπων. Ποιος θα μπορούσε αλήθεια να πάρει την ευθύνη απαγόρευσης, στους Κυπρίους ειδικά αυτής της δυνατότητας; Ποιος μπορεί να υπογράψει και ποιοι μπορούν να ανεχτούν και να συνεργήσουν στην πιο πρωτότυπη χαλάρωση, αυτή της παραβίασης των ανθρωπίνων ή των πολιτικών δικαιωμάτων μας; (Σημ.: Νοείται ότι σε περίπτωση ένταξης πριν από τη λύση είναι ολόκληρη η Κύπρος, δηλ. η Κυπριακή Δημοκρατία, που εντάσσεται στην Ε.Ε. με σημειού-

μενη την αδυναμία εφαρμογής του κεκτημένου σ' ολόκληρη την επικράτειά της).

"Εδαφική πτυχή" ή, απλά, μονιμοποίηση της διαίρεσης

Το εδαφικό, όπως προβάλλεται, συνδέεται με την αρχή της διζωνικότητας και γενικότερα του διαχωρισμού. Σαν Οικολόγοι δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο διαχωρισμός είναι η ικανή και αναγκαία προϋπόθεση για την ειρήνη. Η προσέγγιση στην εδαφική πτυχή θα μπορούσε, ακόμα και τώρα, να επιδιωχθεί στη βάση περισσότερων ζωνών (π.χ. όσες οι σημερινές επαρχίες ή όσος αριθμός προκύπτει με βάση ορισμένους δείκτες που προβλέπονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια περιφερειακής ανάπτυξης κ.α.) και με ενισχυμένη την αυτοδιοίκηση που θα προωθεί σιγά αλλά σταθερά τη συνύπαρξη και τη συνεργασία για την κοινή πρόοδο. Σε τέτοια περίπτωση ο στόχος αυτός θα ήταν εφικτός ακριβώς γιατί δεν θα υπήρχε οποιαδήποτε προϋπόθεση ή προδιαγραφή για την ομοιογένεια των ζωνών/περιφερειών/επαρχιών/νομών, όποιο όνομα κι αν επρόκειτο να τους δοθεί.

Η παρουσία των κατοχικών στρατευμάτων και των εγγυήσεων

Η αποχώρηση των τουρκικών κατοχικών στρατευμάτων είναι εντελώς απαραίτητη πριν την εφαρμογή της λύσης. Η παρουσία κατοχικής δύναμης δεν επιτρέπει την ελεύθερη έκφραση των πολιτών. Η επίκληση της ασφάλειας των Τ/Κ απαντιέται με την παρουσία διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης, με ενεργή παρουσία της Ευρώπης και ανάλογες εγγυήσεις, που θα πρέπει να αντικαταστήσουν τις όποιες εγγυήσεις Ελλάδας, Τουρκίας και Ηνωμένου Βασιλείου. Δεν μπορεί άλλωστε να είναι πολύ πειστική οποιαδήποτε επιχειρηματολογία περί "αισθήματος ασφάλειας" των Τ/Κ από την τουρκική στρατιωτική παρουσία όταν είναι γνωστή η ασφάλεια που παρέχει το στρατοκρατικό καθεστώς της Αγκυρας όχι μόνο στους Κούρδους, αλλά και στους "καθαρούς" Τούρκους πολίτες, τους εργαζόμενους,

τους προοδευτικούς, τους ευρύτερα δημοκρατικούς πολίτες.

Η παρουσία των εποίκων συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων των κυπρίων πολιτών!

Η αδικία δεν δημιουργεί δίκαιο. Σ' αυτή την αναφορά μπορεί να συμπυκνωθεί η τοποθέτηση για το θέμα. Αυτή ακριβώς η διατύπωση συνθέτει τη βάση αρχής η οποία συμπληρώνεται με τη σαφή αναφορά στο ότι οι εποίκοι δεν αποτελούν μέρος της λύσης του Κυπριακού προβλήματος, ούτε και μπορούν να συμμετάσχουν στη διαμόρφωσή της (δημοψήφισμα κ.λπ.). Αυτό αποτελεί και απάντηση στη ρατσιστική τοποθέτηση του θεωρητικού της κατοχής Σουζάλ που δεν ανησυχεί για τη μετανάστευση Τ/Κ γιατί, λέει, «Τούρκος φεύγει, Τούρκος έρχεται!». Η πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που υπερψήφισε με συντριπτική πλειοψηφία την Έκθεση Πόος, παρέχει και σ' αυτό το σημείο μια ξεκάθαρη προοπτική: Παροχή οικονομικών κινήτρων για επαναπατρισμό των εποίκων. Το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών θεωρεί ότι κάτι τέτοιο είναι πολύ πιο λογικό κι ανθρώπινο από την αποζημίωση των προσφύγων για αναγκαστική απεμπόληση του δικαιώματος περιουσίας.

Η κοινωνία των πολιτών

Ο σεβασμός των δικαιωμάτων των πολιτών, η αξιοπρέπεια, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ανεξαρτησία και η κατάργηση κάθε ξένης επέμβασης και επιβουλής είναι κύρια και απαραίτητα στοιχεία της οποίας προσέγγισης και της οποίας λύσης. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια και με στόχο ένα τέτοιο κοινό όραμα βλέπουμε την προοπτική της επαναπροσέγγισης ή, πιο σωστά, της προσέγγισης Ε/Κ και Τ/Κ. Σε μια εποχή που η κοινωνία των πολιτών με την ενίσχυση των μηχανισμών και των δυνατοτήτων για ενεργή εμπλοκή τους σε όσα πολλά τους ενδιαφέρουν αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία κι όταν η διεθνής κοινωνία αναβαθμίζει το στόχο της άμεσης δημοκρατίας, η αποδοχή της οποιασδήποτε παραβίασης των αρχών αυτών, στη βάση των αποτελεσμάτων μιας εισβολής και μιας

συνεχιζόμενης κατοχής, θα ήταν τουλάχιστον ανεπίκαιρη.

Μέχρι τότε, τι κάνουμε;

Καταθέτουμε ξανά τις εισηγήσεις μας για άμεσα μέτρα στήριξης των Τουρκοκυπρίων και ενθάρρυνσης της επικοινωνίας. Μερικά απ' αυτά είναι:

- δημιουργία φορέα τουρκοκυπριακών θεμάτων
- συμμετοχή τουρκοκυπρίων συμβούλων στην ενταξιακή διαδικασία
- αναβάθμιση των ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων για τους Τ/Κ
- παροχή υποτροφιών σε Τ/Κ φοιτητές
- ενθάρρυνση Τ/Κ νέων (ιδιαίτερα από τις παροικίες) για φοίτηση στο κυπριακό Πανεπιστήμιο, το ΑΤΙ και άλλα ιδρύματα
- βελτίωση της διαδικασίας έκδοσης κυπριακών διαβατηρίων σε Τ/Κ
- πρόνοιες για θέματα εκπαίδευσης των Τ/Κ, που ζουν στις ελεύθερες περιοχές.

Η προοπτική της ευρωπαϊκής ένταξης και η παροχή χρηματοδοτήσεων από την Κοινότητα μπορούν να λειτουργήσουν καταλυτικά. Οι πρόσφατες αντιδράσεις τ/κ πολιτικών φορέων ενάντια στην προωθούμενη απορρόφηση των κατεχομένων από την Τουρκία και υπέρ της ευρωπαϊκής πορείας είναι σημαντικές και μπορούν να διευκολύνουν την επικοινωνία και τη συνεργασία. Προσβλέπουμε στη δημιουργία ενιαίων κοινωνικών και πολιτικών φορέων και την κατάργηση της κάθε χωριστικής αντίληψης, μαζί και του "Ελληνοκύπριος ψηφίζει Ελληνοκύπριο και Τουρκοκύπριος ψηφίζει Τουρκοκύπριο".

Για ένα κοινό όραμα Ε/Κ και Τ/Κ - Μια ενιαία κοινωνία

Η Πράσινη Πολιτική Πρόταση επικεντρώνεται στην προώθηση των ανθρωπίνων, των πολιτικών, των πολιτιστικών δικαιωμάτων όλων των Κυπρίων και την πλήρη αποστρατικοποίηση με ευρωπαϊκές εγγυήσεις, όσο διάστημα χρειαστεί κάτι τέτοιο. Ελευθερία και ειρήνη δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς δημο-

κρατία και κοινωνική δικαιοσύνη, χωρίς σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, τον πολιτισμό, το περιβάλλον. Το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών θεωρεί ότι ο γεωγραφικός διαχωρισμός των Κυπρίων, με βάση την καταγωγή, τη θρησκεία ή και ό,τι άλλο επινοηθεί, για να χωρίζονται οι άνθρωποι και να εγκλωβίζονται σε ζώνες, δεν μπορεί να στηρίξει μια ειρηνική προοπτική για την Κύπρο και την περιοχή! Στόχος μας είναι η οικοδόμηση μιας ελεύθερης πολυπολιτισμικής κοινωνίας με αξιοπρέπεια και σεβασμό στον Άνθρωπο και τα Δικαιώματά του!

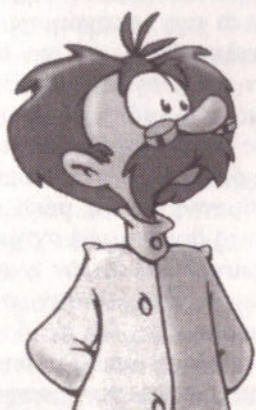
Η προοπτική μιας λύσης - Η μεταβατική κατάσταση

Το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών κατανοεί ότι η εφαρμογή μιας δίκαιης λύσης θα χρειαστεί χρόνο. Θα χρειαστούν προσπάθειες συνειδητές από τους πολίτες, τους Ε/Κ και τους Τ/Κ, αν πράγματι αφεθούν να βρουν τον τρόπο της επικοινωνίας και της κατανόησης. Θα χρειαστεί ειλικρίνεια για να αναγνωριστούν τα λάθη κι οι ευθύνες. Στόχος είναι η ανάληψη κοινής ευθύνης για τη μη επανάληψή τους κι όχι η χρέωσή τους στις τωρινές και τις επόμενες γενιές μέσα από χωριστικά και διχοτομικά σχήματα που, όσο "ευγενικά" κι αν ονομαστούν, δεν θα συμβάλουν στην ειρήνη. Κατανοούμε ότι το όραμα δεν μπορεί να είναι άμεσα υλοποιήσιμο. Φτάνει όμως να διασφαλιστούν οι δυνατότητες υλοποίησής του με τη μη αποδοχή μέτρων και διαδικασιών, που θα το υπονομεύουν ή και θα το εκτροχιάζουν μονόδρομα και μη αντιστρεπτά.

Σ' αυτή την προοπτική, η πολιτική ισοτιμία των (όσων και των οποίων) κοινοτήτων, δεν μπορεί να προβάλλεται σαν αυτοσκοπός και μάλιστα μέσα από τον κατατεμαχισμό σε ισάριθμες (ομοιογενείς ή διασφαλισμένης πλειοψηφίας) ζώνες, αλλά αντίθετα πρέπει να αντανακλά την αυτονόητη πολιτική ισοτιμία των ιδίων των πολιτών και το σεβασμό της ιδιαιτερότητας.

Για τους Οικολόγους το ζητούμενο, επομένως, δεν είναι "η κάποια προσέγγιση των Τ/Κ θέσεων", όπως εκφράζονται από ένα κατεστημένο

που επικαλείται ότι εκπροσωπεί τους Τ/Κ, αλλά η αναζήτηση διεξόδων, μέσα από τις δύσκολες σημερινές συνθήκες, για το χτίσιμο μιας νέας κοινωνίας, μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας ελεύθερων ανθρώπων. Θα χρειαστούν ρεαλιστικά χρονοδιαγράμματα για την ενοποίηση της κοινωνίας. Αν αυτός είναι ο συμφωνημένος στόχος, η κοινωνία μπορεί να περιμένει και να εργαστεί προς αυτή την κατεύθυνση. Η αναγκαία μεταβατική κατάσταση μπορεί να αποτελέσει μια εξελικτική διαδικασία, που δεν θα υποθηκεύει την προοπτική υλοποίησης του οράματος. Η οποιαδήποτε δήθεν μεταβατική κατάσταση, που θα στηριζόταν στην εισαγωγή δομών και ρυθμίσεων, που θα καταργούν οποιαδήποτε δικαιώματα των πολιτών, όχι μόνο μεταβατική δεν θα ήταν αλλά και θα προκαθόριζε τη μονιμοποίηση του πλήρους διαχωρισμού.

Γιώργος Γεωργίου, Εκπρόσωπος Τύπου ΔΗΚΟ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο φυσικός χώρος της Κύπρου και η πορεία προς την Ενωμένη Ευρώπη είναι πολιτική, ιστορική και οικονομική αναγκαιότητα και αυτό είναι κοινώς παραδεκτό. Ωστόσο, είναι κοινώς παραδεκτό, ότι ο δρόμος προς την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι σπαρμένος με ροδοπέταλα, ειδικά σε ότι αφορά στην πτυχή που επηρεάζει τις εξελίξεις στο πολιτικό πρόβλημα. Παγίδες θα παρουσιάζονται πάντα,

Μια διαφορετική υποψηφιότητα

Γιώργου Ιωάννου

Για να καταπολεμήσει την πελατειακή υπερπολιτικοποίηση (σχετικό είναι το άρθρο που παρουσιάζεται αλλού, σ' αυτό το τεύχος του Εξ υπαρχής) αποφάσισε ο Πέτρος Γιασεμίδης να κατέλθει στις βουλευτικές εκλογές της 27ης του Μάη ως ανεξάρτητος. Διαφωνεί προφανώς με το μεγάλο βαθμό που οι κομματικοί μηχανισμοί έχουν καταφέρει να ελέγχουν την κοινωνία καθώς και την υποβάθμιση του ρόλου που θα μπορούσαν να παίξουν τα άτομα, που δεν είναι συνδεδεμένα με τα κόμματα.

Φαίνεται ακόμα να μην αποδέχεται ο Πέτρος Γιασεμίδης την εξάρτηση του πολίτη από το κομματικό κράτος καθώς και τη συνακόλουθη σχέση υποτέλειας που δημιουργείται ανάμεσα στους πολίτες και τα κόμματα, ενώ φαίνεται να ενοχλείται από την απουσία της ορθής κοινωνικής κριτικής. Εξού και καταλογίζει ευθύνες στα κόμματα για την παρασιώπιση οικονομικών σκανδάλων, που ο ίδιος επανειλημμένα δοκίμασε να βγουν στην επιφάνεια, χωρίς όμως επιτυχία, αφού ο πολιτικός χώρος στον οποίο για πολλά χρόνια ανήκε αλλά κι άλλες κομματικές παρατάξεις, ενεργώντας μέσα από μια όχι υγιή κατά την άποψη του συναντίληψη, απέφυγαν να αποδώσουν ευθύνες εκεί που έπρεπε.

Τάσσεται κάθετα ο Πέτρος Γιασεμίδης ενάντια στις πελατειακές σχέσεις, το ρουσφέτι, το λαϊκισμό, τον άκρατο κομματισμό. Και το κάμνει όχι άκομα και εκ του ασφαλούς σε σαλόνια ή ταβέρνες αλλά κατερχόμενος στις εκλογές έτοιμος να κάψει τα δάκτυλα του και ν' αντιμετωπίσει συγκатаβατικά υπομειδιάματα. Πόσο θα καταφέρει να δώσει τα μηνύματά του θα διαφανεί από τις ψήφους που θα συγκεντρώσει στις 27 του μηνός... Εκείνο ωστόσο που είναι σίγουρο, είναι ότι ο Πέτρος Γιασεμίδης έχει το θάρρος να πηγαίνει αντίθετα στο ρεύμα και να μη αποθαρρύνεται από την ένοχη αλληλέγγυα σιωπή και τα τείχη πίσω από τα οποία περιχαράκωνονται τα διάφορα κατεστημένα.

κυρίως από επιτηδευμένες ενέργειες κάποιων χωρών. Μέσα στα πλαίσια των προπαθειών για εξεύρεση βιώσιμης λύσης ομοσπονδίας, οπωσδήποτε θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη των Τουρκοκυπρίων, ως πολιτών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Υπάρχουν, όμως κάποιοι παράμετροι που πρέπει να θεωρούνται εκ των ων ουκ άνευ.

- Πλήρης σεβασμός των αρχών του Διεθνούς Δικαίου και των αποφάσεων και ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Αυτό εξυπακούει αυτόματα πλήρη διασφάλιση του σεβασμού και εφαρμογής των τριών βασικών ελευθεριών, αλλά και δεύση των δύο πλευρών, ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής, για την εφαρμογή των τριών βασικών ελευθεριών στην πράξη.

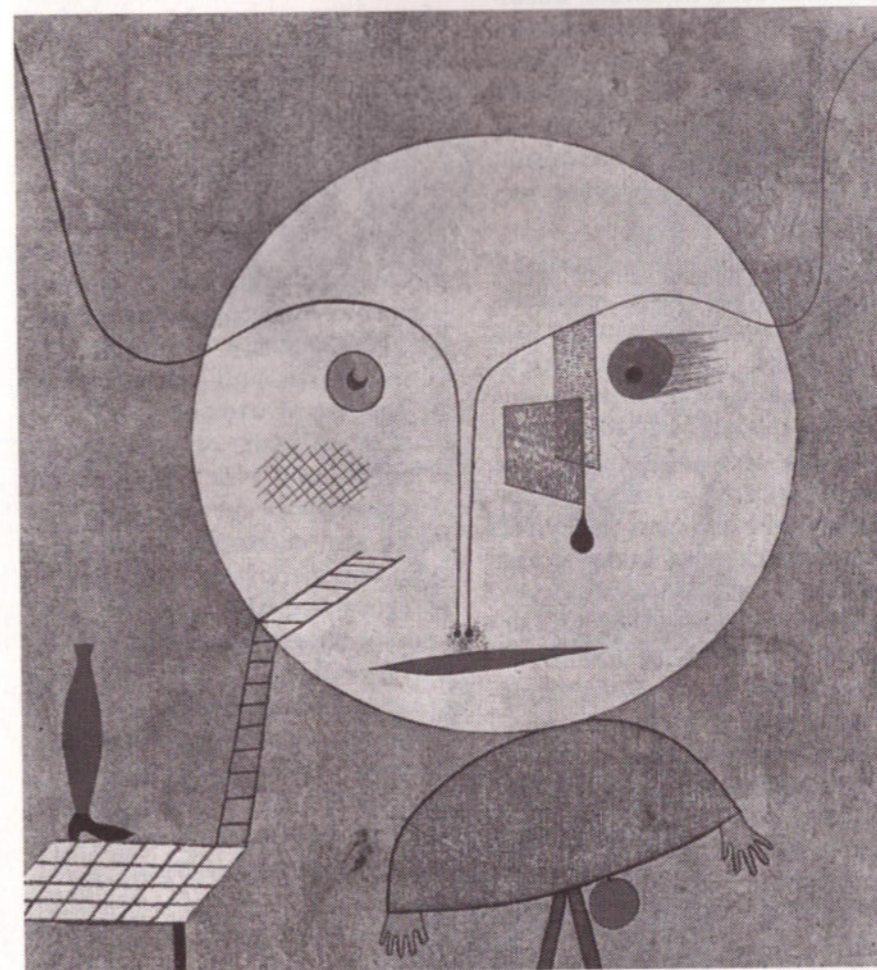
- Σαφής αποδοχή εκ μέρους της τουρκοκυπριακής πλευράς των προνοιών του ευρωπαϊκού κεκτημένου, καθώς αυτό αποτελεί υποχρέωση όλων των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για την Κύπρο στρατηγικό στόχο, έτσι ώστε η χώρα μας να εναρμονιστεί πραγματικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση, εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις της, αλλά και απολαμβάνοντας τα οφέλη.

- Ως εκ τούτου, εάν απαιτηθεί η επιβολή μεταβατικής περιόδου, οι διατάξεις της και ο χρόνος εφαρμογής της δεν πρέπει να αναιρούν είτε το πνεύμα, είτε το γράμμα των αρχών του Διεθνούς Δικαίου και των προνοιών του ευρωπαϊκού κεκτημένου.

Σημ.: Το ΑΚΕΛ και ο ΔΗΣΥ δεν έδωσαν απαντήσεις.

Ανήκειν και Υπάγεσθαι

Χριστίνας Δ. Καρατζιά

Το αίσθημα του ανήκειν σε μια ομάδα (οικονομική, κοινωνική, πολιτική), παράταξη, κόμμα, ή ακόμα και σ' ένα άτομο, είναι ανθρώπινο. Απόλυτα θεμιτό και αναγκαίο, εφόσον όλοι δεχόμαστε πως ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ζώον κοινωνικό.

Έτσι- κι αυτό αποτελεί κοινοτοπία- από τα παιδικά ακόμη χρόνια, επιδιώκουμε την αναγνώριση από τους γύρω μας, αφού αυτή αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για την αποδοχή μας από την ομάδα με την οποία σχετιζόμαστε και με την οποία συνυπάρχουμε ή και συμβιώνουμε. Το παιδί κι ο κάθε άνθρωπος, μπορεί να κάνουν τα πιο ακραία κι επικίνδυνα ακόμα πράγματα, για να γίνουν αποδεχτοί από το περιβάλλον τους, αλλά κυρίως για να νιώσουν αυτό το μοναδικό αίσθημα της δικαίωσης, που τους βγάζει από την απομόνωση και δίνει νόημα και σκοπό στη ζωή τους. Το ανήκειν κάποιου σημαίνει με άλλα λόγια να συμμερίζεσαι τα ίδια πράγματα, να έχεις

κοινά βιώματα, εμπειρίες, καταστάσεις, κι ας τα βιώνει ο κάθε ένας με το δικό του μοναδικό τρόπο. Το ανήκειν σημαίνει ακόμα να μοιράζεσαι κοινά συναισθήματα, να χαίρεσαι και να θλίβεσαι με και για τα ίδια πράγματα, να έχεις κοινό όνειρο. Αυτό είναι που κάνει και τις ζοφερές ώρες, τις δύσκολες μέρες κι εκείνες ακόμα της μοναξιάς, όχι απλώς υποφερτές, αλλά βιώσιμες και ουσιαστικές, αφού ξέρεις πως στα δικά σου χνώτα «συν-χνωτίζονται» κι άλλοι, βήματα παράλληλα οδηγούν στον ίδιο στόχο, με κοινό σύστημα αξιών και κώδικα επικοινωνίας.

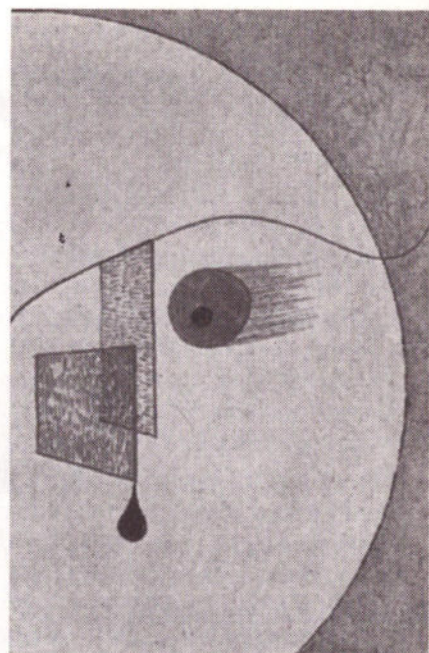
Το ανήκειν, «διατίθεται» «ενεργητικά και αμετάβατα», ενώ ποτέ δεν σημαίνει ή είναι ενεργούμενον ή παθητικό. Η αρχική και γι' αυτό έτυμη σημασία του, παραπέμπει στο «φτάνω μέχρις ενός ορισμένου ύψους», αλλά και σ' εκείνη του επιθυμώ. Η σημερινή σημασία του, «είμαι κτήμα, ιδιοκτησία ή εξάρτημα κάποιου», ως μεταγενέστερη, είναι εκφυλισμένη και προπάντων αποψιλωμένη από το ειδικό βάρος, τη σημασία και την αξία της. Έτσι το ανήκω σήμερα, αποπλισμένο από τη θέληση, επομένως την απόφαση, εκείνου που με τις σκέψεις, τη στάση και τη δράση του συνειδητά επιδιώκει και εντάσσεται σε μια ομάδα, ένα σύλλογο ή ένα κόμμα, τείνει να σημαίνει και ερμηνεύεται ως υπάγομαι και συγγέεται μ' αυτό.

Υπάγομαι όμως σημαίνει τοποθετούμαι, μπαίνω υπό τη δικαιοδοσία κάποιου, χωρίς τη δική μου βούληση. Αυτή εξάλλου είναι και η βασική διαφορά του ανήκειν από το υπάγεσθαι. Διαφορά που, ιδιαίτερα στις μέρες μας, δεν παίζει κανένα ρόλο. Το αίσθημα της κτημοσύνης, για πρόσωπα, πράγματα, ιδέες, ακόμα και οργανωμένα σύνολα, έχει καλλιεργηθεί για αιώνες στον άνθρωπο και σε τέτοιο βαθμό καθορίζει τη ζωή του, που τείνει να γίνει στοιχείο έμφυτο μ' αυτόν.

Έτσι συχνά παρατηρείται οι άνθρωποι να αυτοκαθορίζονται όχι απ' αυτό που είναι ή που σκέφτονται, αλλά από εκείνο στο οποίο υπάγονται. Φράσεις όπως, ο Αντρέας της Μαρίας, π.χ. ορίζουν και καθορίζουν την ταυτότητα και τη φυσιογνωμία ενός ανθρώπου καλύτερα και ευκρινέστερα απ' ό,τι το όνομα και το επίθετό του, το επάγγελμα και η δράση του. Το φαινόμενο όμως δεν σταματά εδώ. Χίλια δυο «κτητικά» συνοδεύουν τη ζωή μας, για να την ορίσουν, τόσο τη δημόσια όσο και την ιδιωτική. Έτσι δεν ηχεί καθόλου παράδοξα σε κανένα και για κανένα η ονοματολογία που μας θέλει, Αελίστες ή Αεκτζήδες, Ομονοιάτες ή Ανορθωσιάτες, αντί φίλους και θαυμαστές της αντίστοιχης ομάδας. Στο πολιτικό επίπεδο, Ακελιστές, Δηκοϊκοί, Εδεκίτες κλπ. αντί φίλοι και υποστηρικτές της τάδε ιδεολογίας, πολιτικής, ή παράταξης. Είμαστε οπαδοί και υπήκοοι, ενεργούμενα κι ετεροκαθοριζόμενα όχι συναγωνιστές, όχι πολίτες, ενεργοί και σκεπτόμενοι.

Εγκλωβισμένοι κι εξανδραποδισμένοι δεχόμαστε την «υπηκοότητα» και την ταυτότητα που μας παραχωρούν, ταυτότητα που επηρεάζει και καθορίζει με τη σειρά της τη σκέψη, τη δράση, ακόμα και τις προτιμήσεις μας, που είναι και πρέπει να είναι ευθυγραμμισμένες απόλυτα μ' εκείνες του κόμματος, της ομάδας, της παράταξης, που μας «αναδέχτηκε», δίνοντάς μας το στίγμα της. Χαρακτηριστικό της απόλυτης επικυριαρχίας της στο ανθρώπινο πρόσωπό μας, είναι και το γεγονός, πως κι όταν ακόμα αποχωρεί κάποιος αξιοπρεπώς από τη συγκεκριμένη ομάδα, κόμμα κ.λπ. ή διώκεται εξευτελιστικά «διότι δεν συνεμορφώθη προς τας υποδείξεις», το στίγμα αυτό τον ακολουθεί για να δηλώσει και πάλιν την ταυτότητά του, βεβαρημένη τώρα πα και με την ντροπή του πολλά υπονισσόμενου, «πρώην»!

Το φαινόμενο αυτό, πιο έντονο

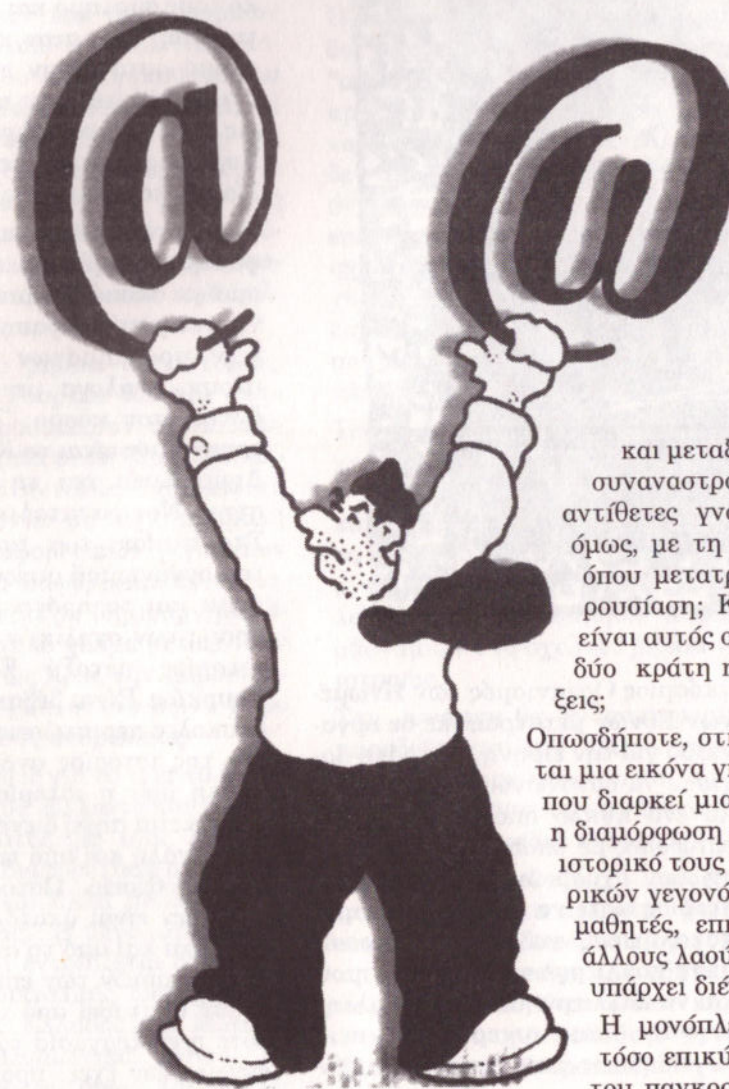
στην πολιτική ζωή, κλιμακώνεται, για να κατατροπώσει και να εξευτελίσει σε μεγαλύτερο βαθμό το αυθύπαρκτον του ανθρώπινου όντος, σε προεκλογικές περιόδους. Στους όρους και τους κανόνες του παιγνιδιού πειθαρχούν και εναρμονίζονται ακόμα κι εκείνοι που όφειλαν ν' αρθρώσουν λόγο διαφορετικό, επιστημονικό υπαγάγοντας τον στην υπηρεσία του κομματικού συμφέροντος και στην αντίληψη της δουλοκτημοσύνης. Έτσι, καθώς το λένε κι οι στατιστικές και οι στατιστικοί, οι ψηφοφόροι, οι οπαδοί του ενός σχηματισμού μετακινούνται, μεταφέρονται από τη μια 'σακκούλα' στην άλλη κι οι κομματάρχες και τα κόμματα έχουν «να αλιεύσουν, να αντλήσουν ψηφοφόρους από μια μικρή ή μεγάλη δεξαμενή». Κι έμεις θέλουμε να διαμορφώσουμε και ν' ανήκουμε σε κοινωνίες πολιτών μένουμε από αφωνότεροι ιχθύος. Εξάλλου, μ' αυτό το σύστημα και μ' αυτή τη νοοτροπία ανατρεφόμαστε «εξ απαλών ονύχων».

υ

π
α
ι
δ
ε
ι
α

Η αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων στις χώρες που αντιμετωπίζουν διενέξεις

Αγγελου Κυριακούδη

Η συζήτηση για την ιστορία ενός κράτους μπορεί να γίνεται μέσα από ένα διάλογο με επιστημονικό πνεύμα, αλλά παράλληλα μπορεί να γίνεται και μεταξύ των πολιτών σε μια καθημερινή τους συναναστροφή. Τότε γίνεται πάντα διάλογος με αντίθετες γνώμες και επιχειρήματα. Τι γίνεται, όμως, με τη διδασκαλία της ιστορίας στα σχολεία, όπου μετατρέπεται σε «μονόλογο» η ιστορική παρουσίαση; Και μάλιστα πόσο επιζήμιος μπορεί να είναι αυτός ο ιστορικός «μονόλογος» όταν γίνεται σε δύο κράτη ή εθνότητες που αντιμετωπίζουν διενέξεις;

Οπωσδήποτε, στις συνειδήσεις των παιδιών δημιουργείται μια εικόνα για τους «άλλους» ή την «άλλη πλευρά», που διαρκεί μια ζωή και από εκείνη την εικόνα ξεκινά η διαμόρφωση συναισθημάτων και εντυπώσεων για το ιστορικό τους γίνεσθαι. Αυτή η εντύπωση των ιστορικών γεγονότων, όπως τη μαθαίνουν στα σχολεία οι μαθητές, επηρεάζει τις αντιλήψεις τους για τους άλλους λαούς και ιδίως τον ίδιο το λαό με τον οποίο υπάρχει διένεξη, για μια ολόκληρη ζωή.

Η μονόπλευρη γνώση της ιστορίας θεωρήθηκε τόσο επικύνδινη ήδη μετά από το τέλος του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και μάλιστα θεωρήθηκε

και υπεύθυνη, ως ένα σημείο, για την έκρηξη του πολέμου και έτσι, μετά τη λήξη του, άρχισαν να δραστηριοποιούνται οι πρώτες διακρατικές επιτροπές για την αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων της ιστορίας. Αυτό το έργο δεν είχε προχωρήσει ωστόσο κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου, αλλά αναπτύχθηκε και συμπληρώθηκε μετά το τέλος του β' παγκοσμίου πολέμου. Όταν η διαπίστωση για την αναγκαιότητα της αναθεώρησης έγινε καθολική και ο νέος πα-

γκόσμιος Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών μετατράπηκε σε οργανισμό για την ειρήνη, τα κράτη άρχισαν να οργανώνουν επιστημονικά ένα κύκλο από συνέδρια και επιτροπές με σκοπό τη διαμόρφωση των σχολικών βιβλίων της ιστορίας ώστε να μειωθούν οι προκαταλήψεις, να υπάρξει ύφεση στην καλλιέργεια του εθνικισμού και να καλλιεργηθεί πνεύμα αλληλεγγύης και συνεργασίας στις συνειδησεις των μεταπολεμικών μαθητών.

Το έργο τούτο ξεκίνησε η Ουνέσκο και το συνεχίζει μέχρι σήμερα, μέσα από πολλές επιτυχείς δραστηριότητες, όπως προγράμματα επιμόρφωσης συγγραφέων σχολικών βιβλίων, συνέδρια, εκδόσεις ειδικών βιβλίων και άλλα.

Πιο χρήσιμη και καθοριστική υπήρξε και η συμβολή ενός άλλου διεθνούς οργανισμού, του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο οργανισμός αυτός έδωσε μεγάλη σημασία στην ανάγκη αναδιαμόρφωσης των σχολικών βιβλίων ανάμεσα σε όλα τα κράτη-μέλη, του καθώς θεωρήθηκε χρήσιμο να καλλιεργηθεί πνεύμα εναντίον του εθνικισμού και της προκατάληψης. Μετά την πτώση του κομμουνιστικού συστήματος, η Ευρώπη, σε ένα ευρύτερο επίπεδο είχε να αντιμετωπίσει προβλήματα διενέξεων. Πολλά κράτη ανασχηματίζουν το πολιτικό τους σύστημα και ορίζουν ξανά τη θέση τους στον κόσμο. Για το σκοπό αυτό έχουν εκδοθεί σημαντικές μελέτες που περιλαμβάνουν τις εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τη διδασκαλία και τα βιβλία της ιστορίας.

Το σημαντικό έργο της αναδιαμόρφωσης ανάλαβαν και άλλοι οργανισμοί με σκοπό την πιο εξειδικευμένη αντιμετώπιση των επιστημονικών προβλημάτων που προκύπτουν, ανάλογα με γεωγραφικές ζώνες στον κόσμο. Ένας τέτοιος οργανισμός είναι το Κέντρο για τη Δημοκρατία και τη Συμφιλίωση στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων του οργανισμού αυτού περιλαμβάνεται και το πρόγραμμα αναθεώρησης των σχολικών βιβλίων της ιστορίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Είναι βέβαια από τις πιο δύσκολες περιπτώσεις η επεξεργασία της ιστορίας ανάμεσα σε δύο κράτη που η ιστορία τα χωρίζει και γίνεται πηγή διενέξεων κάποτε πιο μεγάλη και από τις στρατιωτικές υποθέσεις. Ωστόσο, το έργο αυτό δεν είναι ακατόρθωτο. Αυτό φαίνεται και από τα αποτελέσματα των εργασιών των επιτροπών που έχουν συσταθεί από το 1997. Από τότε η επεξεργασία των σχολικών εγχειριδίων έχει προχωρήσει και μέχρι σήμερα έχουν διοργανωθεί

αρκετά συνέδρια και έχουν εκδοθεί και βιβλία για το θέμα.

Υπήρξαν πολλές δυσκολίες και αντιδράσεις για το ζήτημα αυτό. Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Τούρκοι έχουν διαμορφωμένες στις συνειδήσεις τους πολλές απόψεις για την ιστορία που τους επηρεάζουν συναισθηματικά. Για πολλές δεκαετίες διαμορφώθηκε μια ιστορία εθνική στα μυαλά των ανθρώπων των δύο εθνών, όπως τις έμαθαν, είτε από το σχολείο, είτε από διηγήσεις της παλαιότερης γενιάς και έτσι κατάντησε η ιστορία να χωρίζει τους δύο λαούς, πολλές φορές περισσότερο από ότι τα γεωστρατηγικά και οικονομικά συμφέροντα.

Αυτή η κατάληξη θα μπορούσαμε να πούμε ότι ήταν προδιαγεγραμμένη από το παρελθόν, διότι η διαμόρφωση της εθνικής ιστορίας των Ελλήνων και των Τούρκων περνά μέσα από την πολιτική διαμόρφωση του ανατολικού χώρου εδώ και επτά συνεχείς αιώνες. Η διαδοχή μεταξύ Βυζαντινής και Οθωμανικής αυτοκρατορίας έγινε σταδιακά και αργά και γι' αυτό η εξήγηση των ιστορικών γεγονότων παίρνει μια διαφορετική πορεία για τους δύο λαούς από πολλούς αιώνες προηγουμένως.

Τα σχολικά βιβλία της ιστορίας, τόσο στην Τουρκία όσο και στην Ελλάδα παρουσιάζουν την ιστορική τους πορεία στον ίδιο χώρο, αλλά από μιά εντελώς διαφορετική οπτική γωνία με την προβολή εντελώς διαφορετικών γεγονότων και με πολύ διαφορετικά κριτήρια. Για αυτό και έχει δημιουργηθεί ένα τόσο μεγάλο χάσμα μεταξύ των δύο εθνών ως προς την παρουσίαση της ιστορίας σε ένα κοινό χώρο με τους ίδιους ανθρώπους.

Οι αντιλήψεις για το τι είναι Βυζάντιο για τους Έλληνες και τι Οθωμανικό κράτος για τους Τούρκους είναι πολύ διαφορετικές στα σχολικά, αλλά και άλλα πολλά βιβλία της ιστορίας. Η μεγαλύτερη ακόμα διαφορά εντοπίζεται στον τρόπο της διοικητικής διαδοχής του χώρου της Ελλάδας και Μ.Ασίας κατά τα μεσαιωνικά χρόνια. Τέτοιες διαφορές, όπως και πολλές

άλλες για τις οποίες θα κάνουμε αναφορά πιο κάτω είναι δυνατό να δημιουργούν σοβαρότατα προβλήματα στη διατήρηση της ειρήνης.

Η γνώση της ιστορίας ανάλογα με τις παραμέτρους της μπορεί να δημιουργεί προκαταλήψεις έναντι γειτονικών κρατών και εθνών, αλλά και να δυναμώνει τον εθνικισμό. Για αυτό το λόγο θεωρείται απαραίτητη η αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων της ιστορίας, ώστε να αποφεύγονται δυσάρεστες καταστάσεις σε γειτονικές περιοχές που ανταγωνίζονται εδαφικά ή μια την άλλη, ή έστω καλλιεργείται πνεύμα προκατάληψης για πολλές δεκαετίες.

Μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας φαίνεται ότι η επεξεργασία των σχολικών εγχειριδίων είναι δύσκολη και για μερικούς ακατόρθωτη. Αυτό δεν είναι αληθές.

Η προσπάθεια της αναθεώρησης δεν σημαίνει με κανένα τρόπο την "αλλαγή" της ιστορίας όπως επικράτησε ο όρος. Ο σκοπός δεν είναι να "αλλάξει" η ιστορία. Άλλωστε δεν αλλάζει η ιστορία. Στόχος της αναδιαμόρφωσης είναι να γίνουν επιστημονικά οι παρατηρήσεις στα σχολικά βιβλία και να αποφευχθούν οι σκόπιμες παραλήψεις, οι επιλεκτικές αναφορές, οι αποσιωπηθείσες γεγονότων ή άλλες μονόπλευρες αναφορές.

Τέτοια προβλήματα υπάρχουν συχνότατα στη συγκριτική μελέτη των βιβλίων όχι μόνο της Ελλάδας και της Τουρκίας, αλλά και σε όλα τα άλλα αντίστοιχα κρατών που αντιμετωπίζουν διενέξεις. Αποτελεί κανόνα ο εντοπισμός τέτοιων αδυναμιών στα σχολικά βιβλία της ιστορίας.

Στη συνέχεια θα δώσουμε μερικά παραδείγματα από τέτοια σημεία διαφορών στην παρουσίαση των ιστορικών γεγονότων ανάμεσα στα σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας.

Η μάχη του Μαντζικέρτ παραδείγματος χάριν, στα ελληνικά βιβλία αποτελεί ένα δυσάρεστο γεγονός που σηματοδοτούσε την αδυναμία του Βυζαντίου έναντι των κατακτητών που προσπαθούσαν να επιβληθούν στο Μικρασιατικό χώρο. Για τους Τούρκους τα πράγματα

είναι διαφορετικά. Γράφουν, λοιπόν, ότι αυτή η περιοχή που πέρασε σιγά σιγά στα χέρια των Σελτζούκων έγινε η πατρίδα των Τούρκων.

Επιπλέον η χρονολογία 1299 σημειώνεται ως σημαντική για την τουρκική εθνική ιστορία. Τότε ο Οσμάν Μπέη, γιος του φύλαρχου Ερτογρούλ αφού επεκράτησε ως ηγεμόνας στην Ανατολή, παρουσιάζεται ως ο άνθρωπος που εξασφάλισε την ενότητα των Τούρκων, καθώς και την ανεξαρτησία τους, ιδρύοντας την Οθωμανική αυτοκρατορία.

Η κατάκτηση ολόκληρου του ευρασιατικού χώρου και των βαλκανίων συμπληρώνεται με την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης. Σε σχολικό βιβλίο υπάρχει η φράση: "...με αυτό τον τρόπο το μεγάλο μας έθνος έγινε μια μεγάλη αυτοκρατορία". Ασφαλώς για τα ελληνικά βιβλία θεωρείται η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης ως το μοιραίο γεγονός που σηματοδότησε την πτώση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Συγκρίνοντας τις δύο διαφορετικές προσεγγίσεις για το ίδιο θέμα φαίνεται ότι ούτε στη μια, ούτε και στην άλλη υπάρχει ικανοποιητική επεξήγηση των πραγματικών δεδομένων.

Για τους μεν Τούρκους η μεγάλη ακμή της αυτοκρατορίας τους δεν ολοκληρώνεται με την κατάκτηση της Πόλης. Οι νίκες και η επικράτηση τους στην περιοχή ήταν δεδομένη. Μονάχα ο Μωάμεθ ο Πορθητής συμπλήρωσε το έργο που είχε αφήσει ατέλειωτο ο Βαγιαζίτ προηγουμένως καθώς ανέβαλε την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης λόγω των απειλών που αντιμετώπιζε στα ανατολικά σύνορα από τον Ταμερλάνο. Από την άλλη πλευρά οι Έλληνες δεν δίνουν τόσο ξεκάθαρη εικόνα για το τι προηγήθηκε της κατάκτησης της Πόλης, καθώς η Βυζαντινή αυτοκρατορία ακολούθησε μια μακρά περίοδο πτώσης, τόσο από την προηγούμενη κατάκτηση της Πόλης από τους Λατίνους το 1204, όσο και από την κατάσταση στα εσωτερικά του κράτους στο διάστημα που ακολούθησε μέχρι την τελική της πτώση. Παρασιωπού-

νται οι άριστες σχέσεις που διατηρούσαν πολλοί Βυζαντινοί ηγεμόνες, ή ακόμα και αυτοκράτορες με τους Οθωμανούς. Αποκρύβονται οι συνεργασίες των Βυζαντινών στρατιωτικών με τους Οθωμανούς για ευκαιριακές σκοπιμότητες και οπωσδήποτε δεν γίνεται καν λόγος για τους πολλούς εθελοντικούς εξισλαμισμούς πολλών Ελλήνων, που τάχθηκαν στην υπηρεσία των Οθωμανών απολαμβάνοντας πολλά προνόμια.

Από την άλλη πλευρά οι Τούρκοι αποσιωπούν, πολλά γεγονότα που ήταν πράγματι οδυνηρά για τους Έλληνες και παρουσιάζουν κάπως ωραιοποιημένη την κατάσταση κατά τα έτη της Οθωμανικής περιόδου.

Τα πιο πάνω αποτελούν ένα μικρό παράδειγμα από την προσέγγιση κάποιων ιστορικών προβλημάτων στα σχολικά βιβλία της ιστορίας. Το θέμα είναι πολύ μεγαλύτερο και θα λέγαμε ανεξάντλητο από την πληθώρα των σημείων, που μπορούμε να σχολιάσουμε και να επεξεργαστούμε. Γεγονότα όπως ο πόλεμος του 1922 μπορούν να σχολιαστούν για το πόσο δοσφορετικά τα βλέπουν οι δύο πλευρές και πολλά άλλα που προκαλούν συναισθηματική φόρτιση στους μαθητές.

Το νόημα είναι να κατανοήσουμε πώς η ιστορία πρέπει να διδάσκεται μέσα από ένα πνεύμα ηπιότητας και αντικειμενικότητας, λαμβάνοντας υπόψη και τις αντίθετες θέσεις στην παρουσίασή της. Ο σκοπός δεν είναι η αλλοίωση των γεγονότων, αλλά η αποφυγή της ανάπτυξης του εθνικισμού και των προκαταλήψεων.

Είναι πραγματικά ενδιαφέρουσα η παρατήρηση των ιστορικών βιβλίων ανάμεσα στους Έλληνες και Τούρκους συγγραφείς. Τα γεγονότα που περιγράφονται αναφέρονται σε ένα κοινό χώρο: την Ελλάδα, τη Μ. Ασία και τα Βαλκάνια. Ο χώρος που καλύπτει η Βυζαντινή αυτοκρατορία είναι περίπου ο ίδιος με αυτόν που καλύπτει και η Οθωμανική. Έτσι παρατηρούμε και αρκετές ομοιότητες ανάμεσα στις δύο αυτοκρατορίες.

Πολυεθνικές και πολυπολιτισμικές. Το Βυζάντιο περνώντας μια λαμπρή περίοδο πολιτιστικής ακμής, αντιμετωπίζει και μια βαθιά πολιτική κρίση, καθώς το θεοκρατικό διοικητικό σύστημα που υιοθέτησε δεν το απάλλαξε από τις συγκρούσεις και τις έριδες για θέματα διαδοχής των ηγεμόνων. Αυτή η κρίση, που χαρακτηρίζει το διοικητικό ιστορικό του ως κράτος, συνέβαλε στην αποδυνάμωση του από πολιτικής, αλλά και από στρατιωτικής πλευράς. Οι εξωτερικές απειλές από πολλούς λαούς δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «κατάρ» για το Βυζάντιο και τον κόσμο του. Τέτοιες κατακτητικές επιχειρήσεις, όπως αυτές των Σελτζούκων, συμβαίνουν σε όλες σχεδόν τις περιοχές του ευρωπαϊκού και ασιατικού κόσμου. Είναι υπερβολικό να θεωρούμε ότι η προέλαση τουρκικών φυλών στον ευρασιατικό χώρο αποτελεί μια εξαιρετική ατυχία για τους Έλληνες. Η επικράτηση των Σελτζουκιδών και έπειτα των Οθωμανών στην επικράτεια του Βυζαντίου έγινε σταδιακά και όχι με μια απότομη κατακτητική ροή, όπως επικράτησε να πιστεύεται.

Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες ήταν προσηλωμένοι περισσότερο στη διαφύλαξη της εξουσίας τους και στην παρακολούθηση των πολιτικών και οικονομικών ανταγωνισμών, παρά στη διαφύλαξη των περιοχών τους. Έτσι μετά τις νίκες του Οσμάν ακολούθησε ο θρίαμβος του Ορχάν, που κατάφερε να θεμελιώσει την Οθωμανική αυτοκρατορία μετατρέποντας την Προύσα πρωτεύουσα του κράτους του.

Σ' αυτό το διάστημα οι Έλληνες όχι μόνο δεν αντιστέκονταν, αλλά, αντίθετα, διατηρούσαν άριστες σχέσεις με τους Οθωμανούς. Μάλιστα αρκετοί βυζαντινοί ηγεμόνες, που βρέθηκαν κάτω από την επικυριαρχία των νέων διοικητών, συνεργάστηκαν με αυτούς και μάλιστα εξισλαμίσθησαν εθελοντικά απολαμβάνοντας ακόμα περισσότερα προνόμια υπό το νέο καθεστώς.

Πολιτιστικά η διαδοχή έγινε και αυτή με σταδιακό τρόπο. Θα ήταν

μεγάλο σφάλμα να πιστεύουμε ότι ο βυζαντινός κόσμος ήταν ακμαίος πολιτιστικά και βρέθηκε σε μια μεγάλη πτώση απότομα, λόγω της Οθωμανικής κατάκτησης. Ο πολιτισμός των ορθόδοξων χριστιανών του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους πέρασε τη δική του πολιτιστική και ιδεολογική κρίση και ακολούθησε μια φυσιολογική πορεία διαφοροποίησης, που θα ήταν αρκετά πρακτικό να τη σηματοδοτήσουμε από τη λατινική κατάκτηση της Πόλης μέχρι και το 19^ο αιώνα.

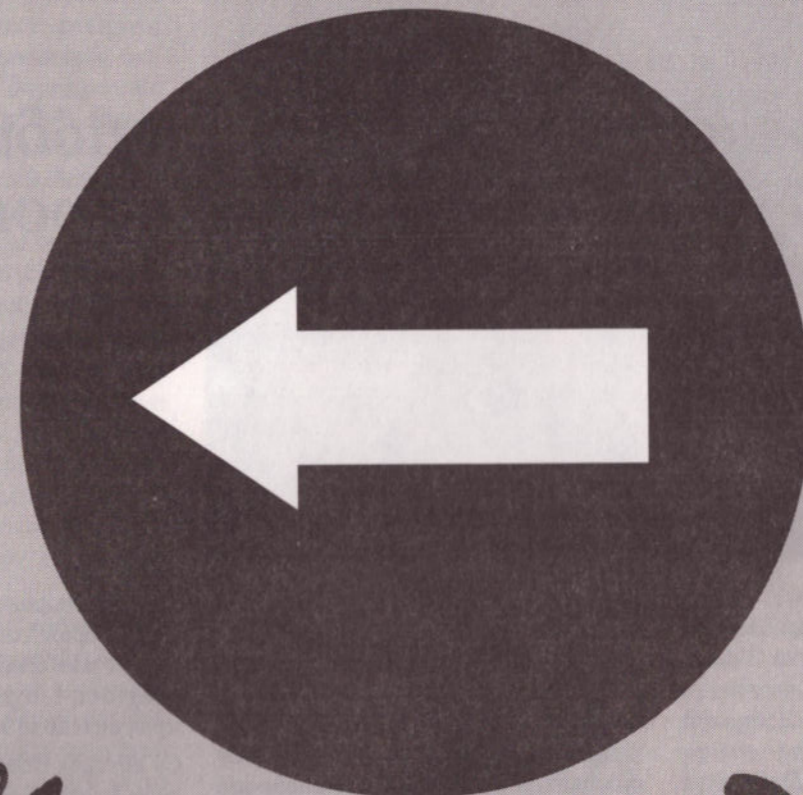
Δεν ήταν μια πορεία πτώσεως και μαρασμού, αλλά μια φυσιολογική πολιτισμική εξέλιξη στο χώρο που για μερικούς αιώνες ήταν Βυζάντιο και ακολούθως οθωμανικό κράτος. Μέσα σε ένα περιβάλλον ανεξιθρησκίας μέσα στην οθωμανική επικράτεια δημιουργήθηκε ένας πολιτισμός που οι Ρωμιοί είχαν να δώσουν πολλά. Έτσι ο θαυμάσιος οθωμανικός πολιτισμός μπορεί να χαρακτηριστεί ως η συνέχεια του βυζαντινού με τις προσθήκες του αραβικού και του περσικού.

Αυτές οι παράμετροι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ώστε η ιστορική γνώση να βρίσκεται μακριά από τους μύθους και από απλουστευμένες απόψεις, που περιλαμβάνουν επιλεκτικά ελάχιστες πτυχές της ιστορίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ρίζες της ιστορίας των δύο λαών, των Ελλήνων και των Τούρκων μπορούμε να δούμε με ευρύ πνεύμα τα ιστορικά δρώμενα στην περιοχή μας και να αξιολογηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα, η αναδιαμόρφωση των σχολικών βιβλίων της ιστορίας ώστε ο δρόμος για την ειρήνη να γίνει πλατύτερος.

Ευρωπαϊκή Ένωση

και

ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Έχει λόγο η Αριστερά στην Ενωμένη Ευρώπη; Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζει και ποιο το καθήκον της Αριστεράς (ευρύτερα, αλλά και της Κύπρου) μέσα στα πλαίσια της σημερινής νεοφιλελεύθερης Ευρώπης;

Αυτά και άλλα ερωτήματα απάντησαν ο Σταύρος Τομπάζος, η Σία Αναγνωστοπούλου και ο Νίκος Τριμικλινιώτης με την ευκαιρία της συζήτησης, που οργάνωσε το *Εξ υπαρχής* με θέμα «Ε.Ε. και Αριστερά», που πραγματοποιήθηκε τον περασμένο μήνα. Παραθέτουμε εδώ τις απόψεις τους, όπως ακούστηκαν εκείνο το βράδυ.

Ευρωπαϊκή Ένωση και Αριστερά:

Ο νεοφιλελευθερισμός εμπόδιο στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση

Σταύρου Τομπάζου

Το θέμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξελίσσεται στο κεντρικότερο σημείο αντιπαράθεσης εν όψει των προσεχών βουλευτικών εκλογών. Τα εκλογικά επιτελεία του

την συσπείρωση των παραδοσιακών ψηφοφόρων του κόμματος, σκιαγραφείται μια εικόνα της Ε.Ε., η οποία ελάχιστη σχέση έχει με την πραγματικότητα.

Οι εθνικές στρατηγικές και τα ιδιαίτερα κρατικά συμφέροντα των κρατών μελών, οι κοινωνικές αντιπαλοτήτες και διαμάχες που προκαλούν οι αποφάσεις σε κεντρικό επίπεδο και οι πολιτικές της Ένωσης, ο ευρωσκεπτικισμός που χαρακτηρίζει μεγάλα τμήματα της συντηρητικής παράταξης και ο αντιευρωπαϊσμός της άκρας δεξιάς στην Ευρώπη, η αδυναμία της σοσιαλδημοκρατικής Αριστεράς να κινητοποιήσει τις κοινωνικές δυνάμεις των παραδοσιακών της ψηφοφόρων για να επιταχύνει τις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης, θυσιάζονται στο όνομα ενός αφηρημένου «μοντέλου» χωρίς περιεχόμενο που ονομάζεται Ε.Ε.

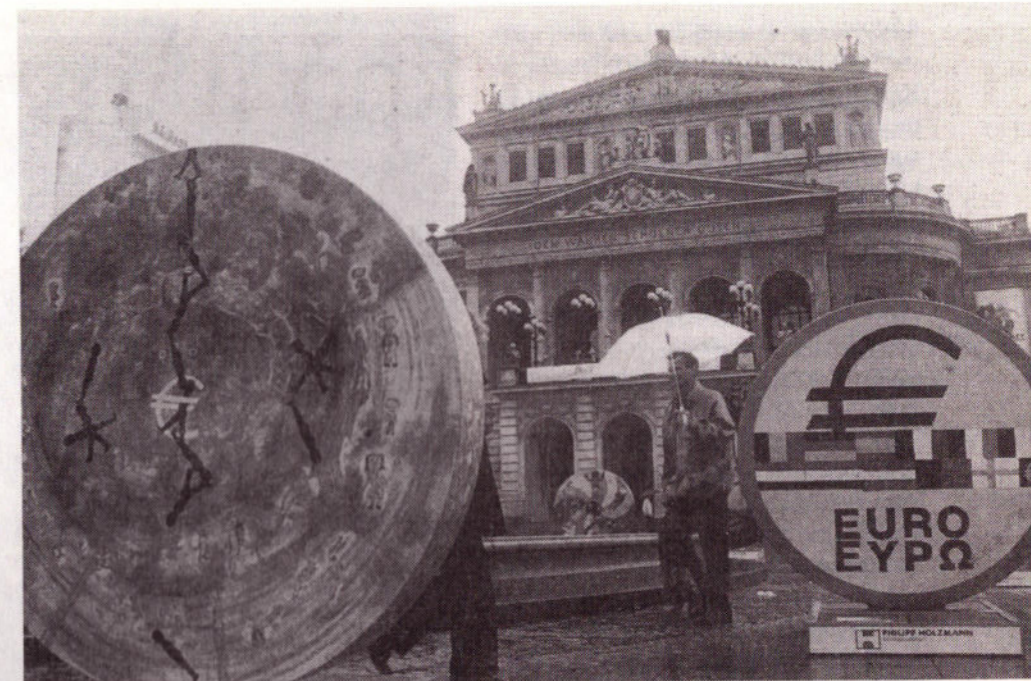
Αυτό το «μοντέλο», γνήσιο παιδί μιας ισοπεδωτικής σκέψης, παρουσιάζεται κατόπιν ως το πρότυπο με το οποίο πρέπει να συγκλίνει το κάθε υποψήφιο προς ένταξη κράτος αν θέλει να είναι και να ονομάζεται ευρωπαϊκό, άρα και η Κύπρος. Όπως άλλοτε μια εξιδανικευμένη και μυθική Ελλάδα αποτελούσε το ύψιστο ιδανικό, τώρα κατασκευάζεται μια άλλη μυθική χώρα για να την αντικαταστήσει. Όπως τότε κάθε προσπάθεια απομυθοποίησης συνιστούσε «ανθελληνισμό», έτσι και τώρα κάθε κριτική

στάση απέναντι στην Ε.Ε. αποτελεί «αντιευρωπαϊσμό». Επειδή, εξ ορισμού, τα πρότυπα δεν έχουν ελαττώματα, ακόμη και η αναφορά στην ανεργία ή στα ποσοστά φτώχειας στην Ευρώπη, στις κοινωνικές ανισότητες και στα δημοκρατικά ελλείμματα του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου (τα οποία κανείς στην Ευρώπη δεν αμφισβητεί) θεωρείται «αντιευρωπαϊσμός». Και, κατ' αυτόν τον τρόπο, διαιώνονται οι πλούσιες «παραδοσιακές αξίες» της κυπριακής πολιτικής καρικατούρας.

Άρα, κατά παράδοξο τρόπο, η τυφλή «υπεράσπιση» της Ε.Ε., όπως ενορχηστρώνεται, συντηρεί ένα τριτοκοσμικό πολιτικό λόγο, ξένο με τις πολιτικές παραδόσεις των κρατών μελών, και καλλιεργεί νοοτροπίες που μας απομακρύνουν από την Ε.Ε., αντί να προωθούν τη σύγκλιση.

Άρα, η κριτική στάση απέναντι σε κάποιες κοινωνικές πραγματικότητες της Ε.Ε., σε κάποιες πολιτικές μεθοδεύσεις της ή στρατηγικά σχέδια, όχι μόνο δεν αποτελεί υποχρεωτικά αντιευρωπαϊσμό, αλλά είναι δυνατό να συνεισφέρει στην ανάπτυξη μια ευρωπαϊκής πολιτικής κουλτούρας στην Κύπρο. Θα έπρεπε να είναι σαφές σε όλους μας: άλλο η εξιδανίκευση της Ε.Ε. και η ανάπτυξη μιας νοοτροπίας θαυμασμού, μιμητισμού, υποταγής και δουλικότητας στην εκάστοτε επικρατούσα ευρωπαϊκή πολιτική, μιας νοοτροπίας δηλαδή που θα ικανοποιούσε κάθε αποικιοκράτη και άλλο η αποδοχή ενός ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου δραστηριότητας εμπλοκής των κρατών μελών, των κοινωνικών δυνάμεων, της κοινωνίας των πολιτών, ή των «ενδιάμεσων θεσμών» στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Η Ε.Ε. δεν είναι μια πάγια πραγματικότητα. Είναι μια διαδικασία ενσωμάτωσης, η οποία εκτυλίσσεται αργά και επώδυνα, ακριβώς γιατί προϋποθέτει συναίνεση ανάμεσα στους συντελεστές της, ανάμεσα δηλαδή στα κράτη μέλη με ιδιαίτερα εθνικά συμφέροντα και εσωτερικούς συσχετισμούς δυνάμεων. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ οριακά επικυρώθηκε από κάποια κράτη μέλη. Η Σύνοδος Κορυφής, που κατέληξε στη

Συνθήκη του Άμστερνταμ, απέτυχε παταγωδώς στη διαμόρφωση μιας κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας μετά από τις αγγλικές αντιδράσεις, όπως απέτυχε και στη μεταρρύθμιση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων στα θεσμικά όργανα. Ο Λ. Ζοσπέν έπρεπε να αθετήσει τις προεκλογικές του διακηρύξεις σχετικά με την πρόταση του για «οικονομική κυβέρνηση» και να κάνει εκπτώσεις στην «πολιτική απασχόλησης» (που πέρα από τον μινιμαλιστικό της χαρακτήρα δεν είναι καν δεσμευτική) για να επικυρωθεί εν τέλει έστω και αυτή η κολοβή Συνθήκη του Άμστερνταμ και να σωθούν τα προσχήματα. Τρία από τα κράτη μέλη δεν επιθυμούν να υιοθετήσουν ούτε και τώρα το ενιαίο νόμισμα. Η Ελλάδα δεν ευθυγραμμίστηκε με την ευρωπαϊκή πολιτική στο Γιουγκοσλαβικό. Μια από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές διαδηλώσεις των τελευταίων χρόνων έγινε πρόσφατα στη Νίκαια, κατά την εκεί Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε., ενάντια στα απαράδεκτα ποσοστά ανεργίας και φτώχειας και στον πολλαπλασιασμό των επισφαλών μορφών απασχόλησης, εν ολίγοις ενάντια στην ευρωπαϊκή, νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική που διαιώνισε αυτά τα φαινόμενα.

Αυτή η εικόνα της Ε.Ε. πόρρω απέχει από τα μυθεύματα των εκλογικών επιτελείων. Η Ε.Ε. δεν είναι

παρά ένα καθολικά αποδεκτό θεσμικό πλαίσιο εθνικών και κοινωνικών αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων. Πώς τίθεται, λοιπόν, το ζήτημα Ε.Ε. για την Αριστερά στα κράτη μέλη και στα υποψήφια κράτη μέλη; Σημαίνει υποχρεωτικά π.χ. αποδοχή των επίσημων οικονομικών της Ένωσης;

Καμιά Αριστερά στην Ευρώπη, που σέβεται το όνομά της, είναι δυνατό να συμφωνήσει με τους στόχους και τις προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής των τελευταίων δύο δεκαετιών. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, οι οικονομικές πολιτικές στην Ευρώπη χαρακτηρίζονται από τον περιοριστικό τους χαρακτήρα και τη μονεταριστική τους φιλοσοφία. Το μαγικό επιχείρημα που επικαλείται ο κάθε σχετικός ή άσχετος «ειδήμονας» για να δικαιολογήσει αυτές τις ταξικές πολιτικές λιτότητας είναι ο αυξημένος διεθνής ανταγωνισμός στα πλαίσια της πρόσφατα «παγκοσμιοποιημένης οικονομίας».

Η παγκοσμιοποιημένη αγορά επιβάλλει, δήθεν, σε όλα τα επίπεδα ανάπτυξης και σε όλες τις γεωγραφικές ζώνες αμειλίκτους κανόνες, που τα κράτη είναι υποχρεωμένα να σεβαστούν. Ωστόσο, καμιά αντικειμενική πραγματικότητα, κανένας οικονομικός νόμος ή κανόνας δεν επιβάλλει στην Ε.Ε. ως σύνολο τα νεοφιλελεύθερα και μονεταριστικά δόγματα, τα οποία αποτελούν απλώς

ΔΗ.ΣΥ κατηγορούν την Αριστερά για αντι-ευρωπαϊσμό. Μέσα, όμως, από το ίδιο το κατηγορητήριο, μέσα από μια προσπάθεια όξυνσης του προεκλογικού κλίματος με σκοπό

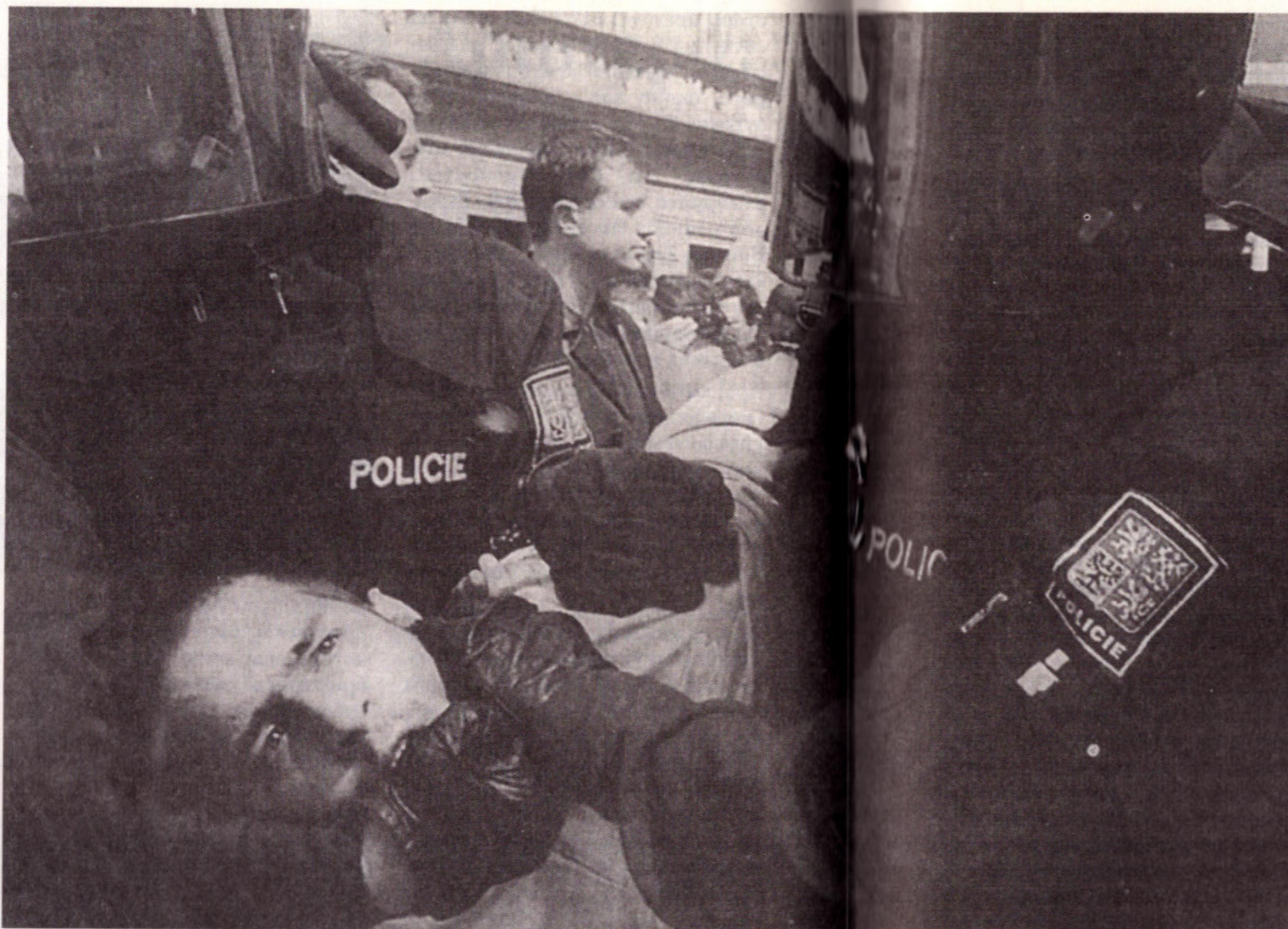
κάποιες επικίνδυνες για την ίδια την Ένωση κοινωνικές επιλογές.

Καταρχήν ποια παγκοσμιοποίηση; Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, του κεφαλαίου, του χρηματιστικού κεφαλαίου; Αν υπάρχει παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και του κεφαλαίου, η παγκοσμιοποίηση αυτή σίγουρα δεν είναι «οριζόντια», δεν είναι δηλαδή διηπειρωτική. Γύρω στο 90% της ευρωπαϊκής παραγωγής καταναλώνεται στην Ευρώπη και γύρω στο 95% των παραγωγικών επενδύσεων στην Ευρώπη οφείλεται σε ευρωπαϊκά κεφάλαια.¹

Μόνο μερικές χρηματιστικές αγορές κερδίζουν επάξια τον τίτλο των παγκοσμιοποιημένων αγορών, όπως π.χ. η αγορά των λεγόμενων futures, ή η αγορά των δημόσιων τίτλων. Αυτή η «παγκοσμιοποίηση», ωστόσο δεν στερεί τους βασικούς πόλους της παγκόσμιας οικονομίας, τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και την Ε.Ε. από την νομισματική τους αυτονομία. Οι μεγάλες διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών καταδεικνύουν ότι οι διαφορές στα επιτόκια των βασικών πόλων, που ουσιαστικά δηλώνουν νομισματική αυτονομία, «διευθετούνται» στο επίπεδο των συναλλαγματικών αξιών. Η ελευθερία διακίνησης κεφαλαίων είναι συμβατή με τη νομισματική αυτονομία δεδομένου ότι επικρατεί ένα σύστημα ελαστικών συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Η «παγκοσμιοποίηση» είναι κυρίως ένα περιφερειακό φαινόμενο. Η αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα κράτη-έθνη της Ευρώπης δεν ήταν ποτέ τόσο μεγάλη, όσο σήμερα. Το ενδοκοινοτικό εμπόριο αντιπροσωπεύει περίπου το 15% του κοινοτικού ΑΕΠ. Η ενιαία εσωτερική αγορά και το ενιαίο νόμισμα κατάργησαν κάθε δυνατότητα ανεξάρτητων, εθνικών νομισματικών πολιτικών. Η «παγκοσμιοποίηση» στην Ευρώπη είναι κυρίως η αναδιτύπωση των εσωτερικών σχέσεων μεταξύ των κρατών της Ένωσης, καθώς και των σχέσεων της με την παραδοσιακή και νέα οικονομική της περιφέρεια.

Τα ευρωπαϊκά κράτη δεν ακολούθησαν το δρόμο της λιτότητας εξαιτίας του διηπειρωτικού ανταγωνισμού, αλλά εξαιτίας της δομικής κρίσης και της αναποτελεσματικότητας των

κεϋνσιανών πολιτικών στα πλαίσια της κατατεταχισμένης Ευρώπης των κρατών-εθνών, δηλαδή εξαιτίας του εσωτερικού ανταγωνισμού ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη μέσα σε συνθήκες οικονομικής, μακροχρόνιας συρρίκνωσης. Ο κεϋνσιανισμός, αναποτελεσματικός σε επίπεδο εθνικό, θα μπορούσε να εφαρμοστεί με επιτυχία σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Κανένας αντικειμενικός παράγοντας ή λόγος δεν απέκλειε μια οικονομική διαχείριση κεϋνσιανού τύπου, ακόμη και στην πιο ριζοσπαστική της εκδοχή.

Ο μονεταρισμός αποκατέστησε τα ποσοστά του βιομηχανικού κέρδους, τα οποία σήμερα είναι εξίσου ψηλά στην Ευρώπη με τα ποσοστά κέρδους της δεκαετίας του 1960. Ωστόσο, τα ποσοστά μεγέθυνσης της οικονομίας δεν ακολούθησαν την αυξητική τάση του ποσοστού του κέρ-

δους. Ενώ τη δεκαετία του 1960 τα ποσοστά μεγέθυνσης στην Ευρώπη ήταν της τάξης του 5-6%, τη δεκαετία του 1990 σπανίως υπερβαίνουν το 2,5%. Πώς ερμηνεύεται αυτό το παράδοξο οικονομικό φαινόμενο; Από την ίδια την οικονομική πολιτική: αν εξετάσει κανείς τη σχέση ανάμεσα στο ποσοστό κέρδους, που ο παραγωγικός τομέας διατηρεί μετά την πληρωμή τόκων και μερισμάτων και στο ποσοστό μεγέθυνσης της οικονομίας, θα δει ότι αυτά τα ποσοστά εξελίσσονται παράλληλα. Εν ολίγοις, η οικονομική πολιτική των τελευταίων δύο δεκαετιών, ιδιαίτερα η πολιτική των ψηλών πραγματικών επιτοκίων, αντί να δημιουργήσει συνθήκες υγιούς οικονομικής ανάπτυξης, ευνόησε το χρηματιστικό, μη παραγωγικό κεφάλαιο, που ιδιοποιείται ένα αυξημένο μέρος της κοινωνικής παραγωγής, ενώ από την άλλη πλευρά δειωνίζε-

ται το πρόβλημα της ανεργίας, της φτώχειας και των επισφαλών μορφών απασχόλησης.

Επιπλέον, το κράτος πρόνοιας δεν αποδομείται, γιατί δεν ήταν σε θέση να αντέξει τα τρέχοντά του έξοδα (που ασφαλώς αυξάνονται, όταν τα ποσοστά ανεργίας και φτώχειας είναι μεγάλα), αλλά λόγω των αυξημένων του «υποχρεώσεων» απέναντι στο χρηματιστικό κεφάλαιο. Στην Ε.Ε. των 15, την δεκαετία του '80 (και του '90), οι τρέχουσες δημοσιονομικές δαπάνες δεν υπερβαίνουν τα τρέχοντα έσοδα. Η ανάγκη δημοσιονομικής λιτότητας προέρχεται και αυτή από την πολιτική ψηλών επιτοκίων, που διόγκωσε τα ποσά που το κράτος οφείλει υπό μορφή τόκων στο χρηματιστικό κεφάλαιο. Με τα περιοριστικά κριτήρια του Μάαστριχτ από τις αρχές της δεκαετίας του '90, για να ελεγχθούν τα δημό-

σια ελλείμματα θεσμοθετείται η δημοσιονομική λιτότητα εις βάρος των πόρων που θα μπορούσαν να διατεθούν για την κοινωνική πολιτική. Με τη διατήρηση των ψηλών πραγματικών επιτοκίων συνεχίζουν να εισπράττουν οι δανειστές του κράτους, δηλαδή ουσιαστικά το χρηματιστικό κεφάλαιο².

Στη βάση μιας νεοφιλελεύθερης φιλοσοφίας, οικοδομείται λοιπόν μια κοινή, ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική που ανέτρεψε τους παλαιούς συσχετισμούς δυνάμεων του κράτους πρόνοιας εις βάρος της εργασίας. Είναι αυτή η πολιτική που «ενώνει» τους εθνικούς ιμπεριαλισμούς της Ευρώπης κατά την περίοδο της δομικής κρίσης. Εδώ περιορίζεται η «υπερεθνική» ταυτότητα ενός υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού, εδώ αρχίζει και εδώ τελειώνει. Όμως, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν ολοκληρώνεται, γιατί οι εθνικοί ιμπεριαλισμοί δε θυσιάζουν τα εθνικά τους συμφέροντα και εγωισμούς προς όφελος ενός, έστω, ισχυρότερου και με ηγεμονικές βλέψεις ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού.

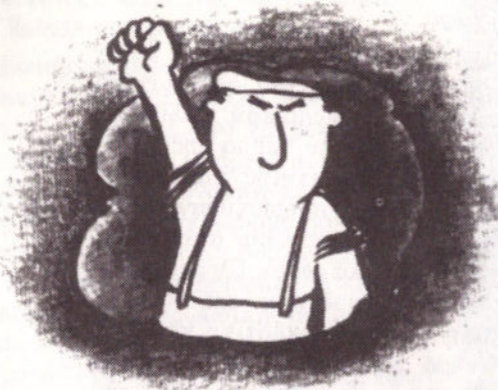
Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση βαδίζει με βήμα χελώνας, διότι το εγχείρημα ενός υπερεθνικού, ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού εμφανίζεται στην ευρωπαϊκή σκηνή παράκαιρα, όταν τα βρετανικά συμφέροντα διαπλέκονται ήδη με αυτά των ΗΠΑ, όταν οι Γερμανοί ενδιαφέρονται πολύ περισσότερο να επεκταθούν προς ανατολάς σε συνεργασία με τις ΗΠΑ, παρά να δημιουργήσουν στην Ευρώπη ένα καθεστώς με παγκόσμιες ηγεμονικές βλέψεις... Το πρόβλημα που δεν έλυσαν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, το πρόβλημα δηλαδή μιας αδιαμφισβήτητης εθνικής ηγεμονίας στην Ευρώπη, δεν είναι δυνατό να λυθεί συναινετικά, συνεταιριστικά, εκ των άνω, παρά με τον τρόπο που (δεν) «λύνεται» σήμερα: με συναινέσεις που αφαιρούν την ουσία από τις συμφωνίες και τις Συνθήκες, με συμφωνίες αναβολής της συμφωνίας για μια επερχόμενη Σύνοδο, για μια άλλη Συνθήκη κ.λπ. Και εκεί που οι «άνω» συμφωνούν, δηλαδή κυρίως σε θέματα στενής οικονομικής διαχείρισης, δεν επιβάλλονται στους «κάτω» με την ίδια άνεση και ευκολία, διότι οι εθνικοί ταξικοί συσχετι-

σμοί δυνάμεων διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Αυτή η ανάλυση επιτρέπει μια βαθύτερη κατανόηση του φαινομενικά παράδοξου ευρωπαϊκού πολιτικού σκηνικού: μεγάλο τμήμα της ευρωπαϊκής συντηρητικής παράταξης, για την οποία υπερισχύουν άμεσα εθνικά συμφέροντα και συντηρητικά, εθνικιστικά reflex, βλέπει με δυσπιστία το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, ενώ η σοσιαλδημοκρατική κεντροαριστερά, που ουσιαστικά κυβερνά σήμερα την Ευρώπη, οικοδομεί την Ένωση στη βάση μιας «δεξιάς» οικονομικής φιλοσοφίας - μιας φιλοσοφίας που διέπεται και αυτή από την αρχή της εθνικής ανταγωνιστικότητας των ισχυρών κρατών μελών και όχι της κοινοτικής αλληλεγγύης - σε αντίθεση με τις επιδιώξεις και τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των ιδιών της των ψηφοφόρων. Ποιες κοινωνικές δυνάμεις θα στηρίξουν λοιπόν το Ευρωπαϊκό Οικοδόμημα; Μήπως τελικά η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι υπόθεση του εργατικού κινήματος στα πλαίσια ενός ενεργού και διεκδικητικού ευρωπαϊκού διεθνισμού;

Ο διεθνισμός δεν είναι αφηρημένη έννοια, είναι πρακτική δράση που βασίζεται σε πραγματικά οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα. Μια παγκόσμια διεθνιστική, ταξική δράση τύπου Σιάτλ ή Πόρτο Αλέγκρε δεν επισκιάζει, δεν παρακάμπτει και δεν υποκαθιστά περιφερειακές ταξικές συμμαχίες με ιδιαίτερους στόχους. Αντίθετα, ενισχύεται από τέτοιες συμμαχίες, όπως ενισχύεται και από την ταξική πάλη σε εθνικό επίπεδο. Η διάρθρωση των διάφορων επιπέδων της ταξικής πάλης (εθνικό, διεθνές, περιφερειακό και παγκόσμιο) δημιουργεί συγκεκριμένες πολιτικές ανάγκες και ιδιαίτερα, υπερεθνικά παιδιά διεθνιστικής πρακτικής. Η Ε.Ε. είναι ένα από αυτά.

Κανένα σοσιαλιστικό πρόγραμμα δεν είναι φερέγγυο σήμερα σε εθνικό επίπεδο. Όπως ο σοσιαλισμός δεν ήταν ποτέ δυνατός σε μια μόνο χώρα, ούτε και η ουσιαστική και μακροχρόνια ρήξη με τον «νεο-καπιταλισμό» είναι δυνατή σε μια χώρα, ακόμη κι αν αυτή είναι μια μεγάλη χώρα της Ευρώπης. Η Ε.Ε. ως σύνολο,

όμως, είναι αρκετά αυτόνομη, αρκετά τεχνολογικά και κοινωνικά προηγμένη και διαθέτει τις πολιτικές παραδόσεις για ένα τέτοιο εγχείρημα.

Φαίνεται λοιπόν ότι η Αριστερά έχει πολύ σημαντικό ρόλο να παίξει στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση, διότι μόνο μια αριστερή πολιτική είναι σε θέση να κινητοποιήσει πλατιές κοινωνικές δυνάμεις που δεν έχουν τίποτα να χάσουν από την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Αντίθετα, η ευρωπαϊκή ενοποίηση διευρύνει τα περιθώρια άσκησης εναλλακτικών οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών. Είναι γι' αυτό που η συντριπτική πλειοψηφία των κομμάτων και παρατάξεων μιας πληθυντικής Αριστεράς (ριζοσπαστική αριστερά και ριζοσπαστικά πράσινα κινήματα, κομμουνιστικά/ευρωκομμουνιστικά κόμματα, ακόμη και αριστερά αντιπολιτευτικά ρεύματα στο εσωτερικό της σοσιαλδημοκρατίας) αντί να αντιτίθεται αφηρημένα στην Ε.Ε., προτείνουν μια άλλη οικονομική και κοινωνική πολιτική που θα επιτάχυνε τους ρυθμούς της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Αριστερά των κρατών μελών δεν είναι εναντίον της Ε.Ε., δεν εισηγείται αποχώρηση από την Ένωση, απλώς αντιπαράθετε - όπως γράφει και ο γνωστός γάλλος κοινωνιολόγος P. Bourdieu - «μια κοινωνική Ευρώπη στην Ευρώπη των τραπεζών και του νομίσματος, της αστυνομίας και του ποινικού κώδικα (ήδη πολύ ανεπτυγμένη) και μιας στρατιωτικής Ευρώπης (πιθανή συνέπεια της επέμβασης στο Κόσοβο)».³

Πώς τίθεται το ζήτημα της Ε.Ε. για την κυπριακή Αριστερά; Καταρχήν είναι φανερό ότι μια ενδεχόμενη ένταξη της Κύπρου εξασφαλίζει την

Κυπριακή Δημοκρατία προσφέροντας της μια ισχυρή πολιτική κάλυψη, θωρακίζοντάς την διπλωματικά με μόνιμο και πολύ πιο αποτελεσματικό τρόπο απ' οποιαδήποτε στρατιωτική θωράκιση. Η ενταξιακή πορεία της Κύπρου δεν οδηγεί μηχανικά στη λύση του κυπριακού μέσα στα πλαίσια μια διζωνικής, δικαιοδικής ομοσπονδίας, διότι μια τέτοια λύση προϋποθέτει την κάμψη της τουρκικής αδιαλλαξίας, η οποία δεν είναι δεδομένη. Πώς ασκείται, όμως, μεγαλύτερη πίεση στην Τουρκία: με ή χωρίς την ενταξιακή προοπτική της Κύπρου; Η απάντηση είναι ευνόητη. Μια ενδεχόμενη ένταξη της Κύπρου χωρίς λύση θα σήμαινε για την Τουρκία απώλεια κάθε δυνατότητας ελέγχου ή πολιτικής επέμβασης στα εσωτερικά της Κυπριακής Δημοκρατίας, ακόμη και αν συνεχίσει να διατηρεί παράνομα τα κατεχόμενα εδάφη. Συνεπώς, η Κυπριακή Δημοκρατία εξασφαλίζει τα εδάφη που ελέγχει και απελευθερώνεται από κάθε προσπάθεια πολιτικής ανάμιξης της Τουρκίας στα εσωτερικά της, χωρίς να μπει σε ένα παιγνίδι στρατιωτικής ισορροπίας, που - όπως άλλωστε αποδείχθηκε εκ των πραγμάτων - δεν μπορεί να κερδίσει.

Αυτό το όφελος από μόνο του θα άξιζε πολλές οικονομικές θυσίες. Ποιες οικονομικές θυσίες όμως; Η κυπριακή οικονομία πλήρωσε ήδη το μεγαλύτερο κόστος της ένταξης. Η Τελωνειακή Ένωση είχε ήδη πολύ αρνητικά αποτελέσματα πάνω στην κυπριακή οικονομία, κυρίως στη βιομηχανία. Αφού πληρώσαμε λοιπόν, το μεγαλύτερο μέρος του λογαριασμού, βάσει ποιας λογικής θα έπρεπε να αποποιηθούμε του οφέλους;

Παράλληλα η διαδικασία της εναρμόνισης, θα μπορούσε να πάρει μια πραγματικά εκσυγχρονιστική τροπή. Αν με τον ίδιο ζήλο που οικοδομούμε χρηματιστήρια και απελευθερώνουμε επιτόκια, με αποτέλεσμα να κερδίζουν οι χρηματιστές και οι τράπεζες, προωθούσαμε θέματα κοινωνικής πρόνοιας, υγείας, οικολογικής διαχείρισης, ασφάλειας στο χώρο εργασίας, μισθοδοσίας, ισότητας των φύλων, διαχωρισμού εκκλησίας και κράτους, κ.λπ., η κατάσταση στην Κύπρο σήμερα θα ήταν πολύ καλύτερη. Με άλλα λόγια, ή μάλλον με αριστερή

γλώσσα, είναι δυνατόν να επιδιώξει κανείς εναρμόνιση των κοινωνικών κεκτημένων των κύπριων εργαζομένων με τα κέκτημένα των ευρωπαίων εργαζομένων που υπερέχουν, παρά την νεοφιλελεύθερη επίθεση.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν ενώνει μόνο το κεφάλαιο, ενώνει και την εργασία. Μέσα από τις αντιφατικές της διαδικασίες, δημιουργούνται οι συνθήκες και οι όροι της πάλης για μια Ευρώπη, όπου η οικονομία θα τεθεί υπό το κράτος κοινωνικών, πολιτιστικών και οικολογικών προτεραιοτήτων, όπου, αντί το άτομο να καταντά παθητικός παρατηρητής και όργανο ανεξέλεγκτων και απάνθρωπων οικονομικών μηχανισμών, η οικονομία να υπηρετεί τον πολίτη.

Και επειδή λέγονται πολλά περί δημοκρατίας, ακόμη και από γνωστούς θαυμαστές της «Ελλάδας Ελλήνων, Χριστιανών» και των συνταγματάρχων της, ας υπενθυμίσουμε ότι το σοσιαλιστικό πρόγραμμα, από τον 19ο αιώνα, δεν ήταν παρά η εισαγωγή της δημοκρατικής αρχής και στην οικονομική σφαίρα. Αν το σοσιαλιστικό πρόγραμμα συνεχίζει ακόμη και σήμερα να ανησυχεί τις κυρίαρχες τάξεις είναι γιατί υποναρκώνει ένα μεσοσιανικό μήνυμα κοινωνικού εξανθρωπισμού, προσωπικής ελευθερίας και χειραφέτησης που καμιά βραχυπρόθεσμη, αρνητική ιστορική εμπειρία δεν μπορεί να βθήσει μόνιμα.

1. Για τα στατιστικά δεδομένα του άρθρου βλέπε Στ. Τομπάζος, Παγκοσμιοποίηση και Ευρωπαϊκή Ένωση. Εισαγωγή στην κριτική της παγκοσμιοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999.

2. Για μια ανάλυση των δημόσιων ελλειμμάτων της Ε.Ε.-15 των δεκαετιών '80 και '90, βλέπε Στ. Τομπάζος, ο.π.. Για μια λεπτομερέστερη ανάλυση του ίδιου θέματος για την περίπτωση της Γαλλίας με παρομοιότητα συμπεράσματα, βλέπε, G. Duménil, D. Lévy, Crise et sortie de crise. Ordre et désordre néolibéraux, Actuel Marx, PUF, Paris, 2000.

3 «Pour un mouvement social européen», Le Monde Diplomatique, Juin, 1999.

Η Ευρώπη, η Ε.Ε. και η Κύπρος

Σίας Αναγνωστοπούλου

Οφείλω κατ' αρχήν να ομολογήσω ότι δεν είμαι ο πλέον κατάλληλος άνθρωπος για να μιλήσω για θέματα Ε.Ε., ούτε καν για θέματα που ονομάζονται ευρωπαϊκά. Αισθάνομαι δε, ακόμη λιγότερο κατάλληλη όταν είμαι ανάμεσα σε ειδικούς, όπως ο Σταύρος Τομπάζος και ο Νίκος Τριμικλιωνίτης, οι οποίοι και έχουν γράψει και έχουν τοποθετηθεί με μεγάλη επάρκεια πάνω στο ζήτημα της Ε.Ε. Ωστόσο, αν αποδέχτηκα την τιμητική πρόσκληση του περιοδικού *Εξ Υπαρχής*, ήταν για δύο λόγους: ο πρώτος, αν και ο λιγότερο σημαντικός, ήταν διότι η ιδιότητα μου, αυτή του ιστορικού, μπορεί μεν να μη μου επιτρέπει να είμαι ειδική της Ε.Ε., μου επιτρέπει πάντως να μπορώ να εντάξω την Ε.Ε. σε ένα ευρύτερο χρονικό και πολιτικό πλαίσιο, αυτό της Ευρώπης. Έτσι, η Ε.Ε. αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος και για τον ιστορικό, στο βαθμό που αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο μιας μακράς ευρωπαϊκής διαδικασίας, διαδικασίας που χαρακτηρίζεται από ένα συγκλονιστικό διαλεκτικό χορό πολιτικών ρευμάτων, ιδεολογιών και συγκρούσεων που σημάδεψαν την ιστορία της Ευρώπης επί αιώνες. Καταρχήν, λοιπόν, με ενδιαφέρει η Ευρώπη: το πώς ορίζεται μέσα στην ιστορική διάρκεια η Ευρώπη και η ευρωπαϊκότητα, η δε Ε.Ε. με ενδιαφέρει ως έκφραση και προοπτική της Ευρώπης και της ευρωπαϊκότητας στο παρόν και το μέλλον. Ο δεύτερος και σημαντικότερος λόγος που δέχτηκα να μιλήσω για ένα θέμα του οποίου δεν είμαι ειδική, ήταν διότι θύμωσα.

Θύμωσα, όταν στο πλαίσιο του προεκλογικού αγώνα ο ΔΗΣΥ πρόταξε, ως το καλύτερο χαρτί του, την «Ευρώπη» διεκδικώντας την μάλιστα κατ' αποκλειστικότητα. Κι αυτό που στην ουσία με θύμωσε ήταν ότι ο ΔΗΣΥ

εμφανίστηκε να διεκδικεί, πάντα κατ' αποκλειστικότητα, την ευρωπαϊκότητα, την Ευρωπαϊκή Ιδέα, επιφυλάσσοντας για τον εαυτό του το ρόλο του μοναδικού φορέα και εκφραστή της ευρωπαϊκότητας στην Κύπρο. Με λίγα λόγια, ο Συναγερμός θέλησε να ιδιοποιηθεί μονοπωλιακά την Ευρώπη, με τρόπο μάλιστα ώστε όποιος δεν συμμερίζεται την, κατά τα άλλα, δεξιά εκδοχή της ευρωπαϊκότητας του, είναι αντιευρωπαϊστής, επομένως δεν έχει ευρωπαϊκή ιδεολογία και ευρωπαϊκή πολιτική. Τόσο απλά, τόσο «παραδοσιακά», τόσο ανιστόρητα και απολιτικά. Η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, λέμε οι ιστορικοί, παρά μόνο σε μια περίπτωση: όταν, ελλείψει ιδεολογίας, επαναλαμβάνονται οι ιδεοληψίες και οι πρακτικές του παρελθόντος. Έτσι, λοιπόν, η δεξιά στην Κύπρο, συνεπής με το παρελθόν της, αναπαράγει τις πρακτικές μιας άλλης εποχής σε ένα νέο,

ωστόσο, πολιτικό πλαίσιο. Όπως κάποτε, ως ο απόλυτος διαχειριστής και εκφραστής εν Κύπρω της ελληνικότητας, προσπαθούσε να απονομιμοποιήσει την πολιτική ύπαρξη της Αριστεράς, με το στίγμα του εθνικού προδότη, έτσι σήμερα, ως ο απόλυτος διαχειριστής εν Κύπρω της ευρωπαϊκότητας, προσπαθεί να κολλήσει στην Αριστερά το στίγμα του αντιευρωπαϊσμού, άρα του περιθωριοποιημένου από την Ιστορία.

Η ιδιοποίηση της Ευρώπης και της ευρωπαϊκότητας, επομένως και της ένταξης, από ένα και μόνο πολιτικό χώρο, στο όνομα του εθνικού συμφέροντος, έχει ένα και μοναδικό στόχο: τη νομιμοποίηση μιας συγκεκριμένης πολιτικής και ιδεολογίας ως εθνικής, δηλαδή ιερής. Και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την ιεροποίηση του ίδιου του στόχου, δηλαδή της ένταξης. Πράγμα που σημαίνει ότι οι κατά τα άλλα βαθιά πολιτικές και ιστορι-

κές έννοιες, όπως Ευρώπη και ευρωπαϊκότητα, επιβάλλονται ως μεταφυσικές και ανιστόρητες, έννοιες δηλαδή υπεράνω της κοινωνίας και της Ιστορίας. Η μέθοδος αυτή είναι γνωστή και δοκιμασμένη: πριν από κάποια χρόνια κάποιες άλλες έννοιες, αυτές της Ελλάδας και της ελληνικότητας είχαν επιβληθεί ως μεταφυσικές, ως ιερή είχε επιβληθεί η Ένωση και ως ιερός ο χώρος που ιδιοποιήθηκε κατ' αποκλειστικότητα και την Ελληνικότητα και την Ένωση. Η επιβολή των βαθιά πολιτικών και ιστορικών εννοιών ως μεταφυσικών, ως ιερών, έχει ως αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό της κοινωνίας σ' ένα ηθικό και όχι πολιτικό όραμα και στόχο, άρα την αποτροπή των συγκρούσεων, ως εθνικά επιζήμιων. Το πολιτικό όραμα και ο πολιτικός στόχος συνεπάγονται σύγκρουση ιδεολογική, το ηθικό όραμα και στόχος συνεπάγονται θρησκευτική υποταγή. Το πρώτο προϋποθέτει πολιτική κοινωνία, το δεύτερο προϋποθέτει πόμνιο. Αν μας ενδιαφέρει μια κοινωνία πολιτική και όχι μια κοινωνία-πόμνιο, ας μιλήσουμε για την Ευρώπη και την ευρωπαϊκότητα, αναδεικνύοντάς τις ως έννοιες πολιτικές και όχι ιερές και ηθικές.

Η Ευρώπη ούτε ιερή ούτε ηθική έννοια είναι, η ευρωπαϊκότητα επίσης. Και δεν είναι διότι αυτές οι έννοιες ούτε είχαν ποτέ, ούτε έχουν σήμερα ένα ενιαίο και ομοιογενές περιεχόμενο. Δεν είχαν και δεν έχουν ένα εζ υπαρχής, ένα εκ Θεού καθορισμένο περιεχόμενο. Υπάρχει σήμερα η δεξιά Ευρώπη, υπάρχει και η Ευρώπη, όπως την διεκδικούν οι αριστερές ευρωπαϊκές δυνάμεις. Έτσι, η Ευρώπη και η ευρωπαϊκότητα ούτε δεδομένες είναι, ούτε διαμορφωμένες. Είναι υπό διαμόρφωση μέσα από τη σύγκρουση των αντίπαλων πολιτικών δυνάμεων. Αν η μια όψη της Ευρώπης είναι αυτή που μέσα από τον νεοφιλελευθερισμό, την κατάργηση του κράτους πρόνοιας και το νεοκαπιταλισμό, διεκδικεί μια Ευρωπαϊκή Ένωση, κλαμπ κάποιων ισχυρών κρατών που κηδεμονεύουν τα αδύναμα κράτη και σέρνουν την Ευρώπη παθητικά πίσω από τις ΗΠΑ (βλ. Κόσοβο), υπάρχει και η άλλη όψη της Ευρώπης. Είναι αυτή που διεκδικεί, μέσα από την πληθυ-

ντική Αριστερά (μέσα από τα πολλά και διαφορετικά ευρωπαϊκά κινήματα), μια Ευρωπαϊκή Ένωση αντάξια και συνεπή μιας διαφορετικής ευρωπαϊκής ιστορίας, αυτής που φτιάχτηκε και φτιάχνεται πάνω στη συνέχεια των ευρωπαϊκών κινήματων και εξεγέρσεων. Το να είναι κάποιος κατά της νεοφιλελεύθερης όψης της Ε.Ε., δεν σημαίνει ότι είναι αντιευρωπαϊστής, διότι τότε αντιευρωπαϊστές είναι και οι Γάλλοι αγρότες, αντιευρωπαϊστές είναι πολλοί ευρωπαίοι διανοούμενοι, αντιευρωπαϊκά είναι τα πολυάριθμα αριστερά ευρωπαϊκά κινήματα. Μάλλον σημαίνει ότι μάχεται και διεκδικεί μια άλλη Ευρώπη, διεκδικεί ένα άλλο περιεχόμενο για τον όρο ευρωπαϊκότητα.

Στην αρχή ανέφερα ότι η Ε.Ε. μας ενδιαφέρει ως ένα μικρό κομμάτι ενός συγκλονιστικού ευρωπαϊκού διαλεκτικού χορού. Κι αυτό, διότι στο πλαίσιο αυτού του χορού φτιαχνόταν και φτιάχνεται η έννοια του γεωγραφικού και πολιτικού χώρου της Ευρώπης. Διότι πάντα έτσι ήταν η Ευρώπη, μια συνεχής σύγκρουση αντίπαλων πολιτικών δυνάμεων, μια συνεχής διαλεκτική αντιπαράθεση ιδεολογικών ρευμάτων. Κι αυτή η ιστορία ξεκινάει από πολύ παλιά και πάει πολύ μακριά. Η ιστορία της πολιτικής έννοιας της Ευρώπης δεν ξεκινάει με την Ε.Ε., ξεκινάει από τη στιγμή που δύο αντίπαλοι πολιτικοϊδεολογικοί κόσμοι (με πολλά και διαφορετικά ιδεολογικά ρεύματα ο κάθε κόσμος στο πλαίσιο του) άρχισαν να συγκρούονται: όταν η θεοκρατική απολυταρχία ήρθε αντιμέτωπη με την ανθρωποκεντρική Δημοκρατία. Αυτή η βασική, διπολική σύγκρουση, στο πλαίσιο της οποίας γεννήθηκαν τα πιο μεγάλα επαναστατικά κινήματα, πήρε πολλές και διαφορετικές μορφές, αλλά εξακολούθησε να υπάρχει από τότε μέχρι σήμερα. Η Ευρώπη, λοιπόν, ορίζεται και επαναπροσδιορίζεται πολιτικά συνέχεια, στο πλαίσιο αυτής της σύγκρουσης. Και η γεωγραφική έννοια Ευρώπη διευρύνεται όσο αυτός ο συγκρουσιακός χορός για τον προσδιορισμό της ευρωπαϊκότητας διευρύνεται γεωγραφικά. Όσο, δηλαδή, κι άλλες περιοχές αρχίζουν να συμμετέχουν σ' αυτόν το διαλεκτικό χορό για τον προσδιορισμό της πολιτικής έννοιας της Ευρώπης.

Έτσι, έκφραση ευρωπαϊκή, έκφραση ευρωπαϊκότητας ήταν η απολυταρχία, έκφραση ευρωπαϊκότητας ήταν εξίσου και η Γαλλική Επανάσταση κατά της απολυταρχίας. Η Ευρώπη, λοιπόν του 18ου αι. ορίστηκε πολιτικά από τη σύγκρουση της απολυταρχίας με την Επανάσταση. Έκφραση ευρωπαϊκότητας ήταν η Ευρώπη του Μέτερνιχ και του απολυταρχικού ευρωπαϊκού κοντσέρτου, έκφραση ευρωπαϊκότητας όμως και οι εθνικές επαναστάσεις, όπως η Ελληνική Επανάσταση του '21, κατά της Ευρώπης του Μέτερνιχ. Επομένως η Ευρώπη του α' μισού του 19ου αι. ορίζεται από τη σύγκρουση των μεγάλων κρατών με τις επαναστάσεις των μικρών εθνών.

ρισινή Κομμούνια, έκφραση ευρωπαϊκότητας ο σοσιαλισμός, έκφραση ευρωπαϊκότητας ο κομμουνισμός, έκφραση ευρωπαϊκότητας ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, έκφραση ευρωπαϊκότητας όμως και οι Σοσιαλιστικές Διεθνείς. Έκφραση ευρωπαϊκότητας ήταν - όσο κι αν θέλουν κάποιοι να το αμφισβητούν - η Οκτωβριανή Επανάσταση. Και βεβαίως, ας μην ξεχνάμε ποτέ ότι όπως ήταν έκφραση ευρωπαϊκότητας ο ναζισμός, ο φασισμός και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, έκφραση ευρωπαϊκότητας ήταν η Δημοκρατία, οι εθνικές αντιστάσεις, τα αντιφασιστικά κινήματα, αλλά και οι εμφύλιοι στην Ευρώπη. Όλος ο 20ος, σηματοδεύτηκε από έναν μεγάλο «ευρωπαϊκό εμφύλιο», ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον κομμουνισμό. Στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών και ιδεολογικών συγκρούσεων, στο πλαίσιο αυτών των κινήματων γεννήθηκε η Αριστερά, σε οποιαδήποτε εκδοχή της, ήδη από το 19ο αι. Η Αριστερά λοιπόν, έτσι κι αλλιώς, δεν μπορεί παρά να είναι ευρωπαϊκή, διότι είναι το πιο ευρωπαϊκό προϊόν που γέννησε η ιστορία της Ευρώπης. Είναι το πιο συγκλονιστικό δημιούργημα μιας απίθανης, εξεγερσιακής ευρωπαϊκής ιστορίας.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτής της ευρωπαϊκής ιστορίας, ο κάθε πολιτικός χώρος διεκδικεί τη συνέχεια με εκείνη την Ευρώπη που ταιριάζει στην ιδεολογία της και τις πολιτικές της στοχεύσεις. Μια ενιαία, συνεκτική και ομοιογενής πολιτικοϊδεολογική Ευρώπη ποτέ δεν υπήρξε (και ευτυχώς) και δεν μπορεί να υπάρξει. Η Ε.Ε. για να είναι συνεπής με την ιστορία της Ευρώπης, για να είναι δηλαδή ευρωπαϊκή, πρέπει να είναι προϊόν διαλεκτισμού και όχι νεοφιλελευθερισμού. Αν ο ΔΗΣΥ, ή το οποιοδήποτε δεξιό κόμμα, είναι υπέρ της Ε.Ε., όπως αυτή είναι σήμερα, αυτό δεν του εξασφαλίζει το προνόμιο της ευρωπαϊκότητας, του εξασφαλίζει το προνόμιο μιας συγκεκριμένης και δεσμευτικής ιδεολογικά ευρωπαϊκότητας. Αν το ΑΚΕΛ, ή το οποιοδήποτε αριστερό κόμμα της Ευρώπης, έχει κριτική στάση απέναντι στη σημερινή Ε.Ε., αυτό δεν υπονομεύει την ευρωπαϊκότητά του, το δεσμεύει ωστόσο να διεκδικήσει μια άλλη, μια πιο κοινωνική, μια εξεγερσιακή ευρωπαϊκότητα, αντάξια των μεγάλων ευρωπαϊκών κινήμα-

των.

Στην Κύπρο, ωστόσο, η Ευρώπη έχει και μια άλλη διάσταση. Η Ε.Ε. προβάλλεται ως η μοναδική διεξοδος για τη λύση του κυπριακού προβλήματος. Και γι' αυτό ακριβώς στην Κύπρο, περισσότερο από οπουδήποτε αλλού, αναδεικνύεται όλη η πολιτική διάσταση του προβλήματος «Ευρώπη» και ευρωπαϊκότητα. Καταρχήν, η ευρωπαϊκή προοπτική της Κύπρου είναι η μεγαλύτερη πολιτική πρόκληση των τελευταίων χρόνων της Κυπριακής Δημοκρατίας, ιδίως μάλιστα θα έλεγα ιστορικής και πολιτικής αξίας με την πρόκληση της ίδρυσης το '60 του κυπριακού κράτους. Όπως τότε που από το πολιτικό περιεχόμενο που θα δινόταν στον όρο κυπριακός εξαρτιόταν το μέλλον ολόκληρης της Κύπρου, έτσι και σήμερα από το πολιτικό περιεχόμενο που θα δοθεί από τους Κύπριους στον όρο ευρωπαϊκότητα και Ευρώπη θα εξαρτηθεί και πάλι το μέλλον όλης της Κύπρου. Η ευρωπαϊκή προοπτική της Κύπρου είναι πολιτικό και όχι ηθικό θέμα, πράγμα που σημαίνει ότι η διαδικασία ένταξης συνιστά πολιτική πράξη, προϋποθέτει και συνεπάγεται επομένως αντιπαράθεσεις, συγκρούσεις, ιδεολογικές αντιθέσεις. Το ποια διαδικασία ένταξης επιλέγει ο κάθε πολιτικός χώρος, το ποιο πολιτικό περιεχόμενο δίνει σ' αυτή την ευρωπαϊκή προοπτική είναι προϊόν της ιδεολογίας του, είναι προϊόν των πολιτικών του δεσμεύσεων, των πολιτικών και ιδεολογικών, ευρωπαϊκών αναφορών του. Πολύ περισσότερο που από τον καθορισμό του πολιτικού και ιδεολογικού περιεχομένου της ευρωπαϊκής προοπτικής θα εξαρτηθεί η ουσία της λύσης που ο κάθε πολιτικός χώρος επιδιώκει για το κυπριακό πρόβλημα. Η ιεροποίηση της ένταξης στην Ε.Ε., με το πρόσημα του κυπριακού προβλήματος, από το δεξιό χώρο, τον απαλλάσσει από την τεράστια πολιτική ευθύνη να ξεκαθαρίσει τις πολιτικές του στοχεύσεις ως προς το ίδιο το Κυπριακό πρόβλημα. Αντί λοιπόν να αναλάβει την πολιτική ευθύνη της διαδικασίας ένταξης που η ιδεολογία του τού υπαγορεύει, άρα και την ευθύνη της λύσης του Κυπριακού που προωθεί στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, προβάλλει την ένταξη ως ηθικής, επομένως θρησκευτικής τάξεως πρόβλημα (ή πιστεύει ή δεν

πιστεύει κανείς σ' αυτήν), το δε κυπριακό ως ηθικό πρόβλημα, και με αυτό τον τρόπο ιεροποιεί τον ίδιο της το χώρο, που εμφανίζεται ως ο απόλυτος εκφραστής της διαδικασίας ένταξης. Ακυρώνοντας τις πολιτικές διαστάσεις της ένταξης, απονομιμοποιώντας επομένως τις ιδεολογικές συγκρούσεις, που μια πολιτική πράξη, όπως η ένταξη, εκ των πραγμάτων δημιουργεί, ο δεξιός χώρος διεκδικεί το ρόλο του απόλυτου εκφραστή του «εθνικού συμφέροντος», άρα περιθωριοποιεί, έστω και υπόρρητα, ως «αντεθνικό» τον αριστερό χώρο.

Η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., η διαδικασία δηλαδή της πολιτικής ενσωμάτωσης της Κύπρου στον πολιτικό ευρωπαϊκό χώρο, εμπεριέχει αλλά και εμπεριέχεται στη διαδικασία επίλυσης του Κυπριακού. Με λίγα λόγια υπάρχει μια βαθιά σχέση αμοιβαιότητας ανάμεσα στις δύο διαδικασίες. Είναι βέβαιο ότι σήμερα το κυπριακό μπορεί και πρέπει να λυθεί μόνο στο πλαίσιο της Ευρώπης, στο πλαίσιο της διαδικασίας ένταξης, με τον ίδιο τρόπο που κάποτε το Κυπριακό θα λυνόταν στο πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Πράγματι, η ενταξιακή διαδικασία, το ευρωπαϊκό κεκτημένο, το ευρωπαϊκό θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο, όπως κάποτε το κυπριακό θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο, είναι ο μοναδικός δρόμος στην πορεία του οποίου μπορούν να αποδεσμευτούν πολιτικές δυναμικές ικανές να ανατρέψουν το μπλοκαρισμένο από το πρόβλημα κυπριακό τοπίο. Δυναμικές ικανές δηλαδή να δώσουν νέα κίνηση στην πολιτική ζωή της Κύπρου. Για να είναι αναγνωρίσιμες, όμως, αυτές οι δυναμικές, για να είναι πολιτικά εκμεταλλεύσιμες, για να μην χαθούν όπως κάποτε κάποιες άλλες δυναμικές που αποδέσμευσε η ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, χρειάζονται δύο σημαντικές προϋποθέσεις: α) ξεκάθαρη πολιτική οριοθέτηση της λύσης του Κυπριακού που επιδιώκεται με την ένταξη και β), κατά συνέπεια, ανάπτυξη εκείνων των κοινωνικών και πολιτικών υποδοχών που θα δώσουν ουσιαστικό νόημα στις δυναμικές που πράγματι η ευρωπαϊκή διαδικασία αποδεσμεύει. Έτσι, αν πράγματι ο επιδιωκόμενος στόχος με την Ε.Ε. είναι η ένταξη ολόκληρης της Κύπρου σ' αυτή, τότε η ευρωπαϊκότητα

πρέπει να ορίζεται από κοινού και από τις δύο κυπριακές λαότητες: την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή. Πρέπει δηλαδή η ευρωπαϊκότητα να αποτελέσει το κοινό, κυπριακό συμφέρον και να εκφραστεί πολιτικά ως τέτοιο και από τις δύο κοινότητες.

Αν πράγματι η λύση του κυπριακού προβλήματος είναι η ομοσπονδία, τότε και μόνο τότε η ευρωπαϊκή ενταξιακή διαδικασία μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση μηχανισμών ένταξης όλης της Κύπρου στην Ευρώπη. Για να γίνει όμως αυτό, η ομοσπονδία πρέπει να είναι ο στόχος και η ευρωπαϊκή ένταξη το μέσο για την επίτευξή της. Άρα η ομοσπονδία πρέπει να διεκδικηθεί πολιτικά και ιδεολογικά και μέσα από αυτή να ορισθεί το πολιτικό και ιδεολογικό περιεχόμενο που δίνουν οι Κύπριοι στην ευρωπαϊκότητα. Αν όμως η λύση του Κυπριακού αφήνεται ακαθόριστη στο έλεος της ενταξιακής διαδικασίας, τότε αυτή η διαδικασία θα δημιουργεί εκείνες τις προϋποθέσεις που θα βολέψουν τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις μιας τάξης ή μιας κοινότητας, που ανάγει το δικό της συμφέρον σε κυπριακό και δίνει στην ευρωπαϊκότητα το περιεχόμενο που ανταποκρίνεται στα δικά της συμφέροντα. Μ' άλλα λόγια, η ενταξιακή διαδικασία θα δημιουργεί ένα ευρωπαϊκό, κυπριακό συμφέρον, έτσι όπως το ορίζει ο Ντενκτάς και η Τουρκία κι ένα άλλο, και πάλι ευρωπαϊκό, κυπριακό συμφέρον, έτσι όπως το ορίζει η Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία όμως θα χάνει πολιτικά πλέον, στο πλαίσιο της ΕΕ, τη νομιμοποίησή της ως Δημοκρατίας όλων των Κυπρίων. Τα δύο αυτά συμφέροντα είναι συγκρουσιακά και αντίπαλα και στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής διαδικασίας θα πολιτικοποιούνται ακόμη περισσότερο οι συγκρουσιακές τους διαστάσεις. Ας μη γελιόμαστε! Η Κύπρος δεν είναι Γερμανία, για να μπει πρώτα το ένα μέρος και μετά, όταν λυθεί το πρόβλημα, το άλλο. Άλλο ήταν το πρόβλημα της Γερμανίας, άλλο της Κύπρου. Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει δύο επιλογές: είτε θα πύσει μέσω της ευρωπαϊκής ενταξιακής διαδικασίας για να λυθεί το κυπριακό πρόβλημα με ομοσπονδία, άρα θα απονομιμοποιήσει την ευρωπαϊκότητα του κυπριακού συμφέροντος

έτσι όπως το εννοεί ο Ντενκτάς και η Τουρκία, είτε θα νομιμοποιήσει, μέσα από αυτή τη διαδικασία, την ύπαρξη δύο ξεχωριστών και αντίπαλων ευρωπαϊκών, κυπριακών συμφερόντων.

Η ομοσπονδία στην Κύπρο είναι, όπως τουλάχιστον έχω διαπιστώσει από την εμπειρία μου εδώ, πολιτική και ιδεολογική υπόθεση σχεδόν αποκλειστικά και μόνο της Αριστεράς. Στο χώρο αυτό έχουν διαμορφωθεί οι κοινωνικές και πολιτικές υποδοχές για την ομοσπονδία, στο χώρο αυτό έχει ιδεολογικό έρεισμα η ομοσπονδία. Αν λοιπόν η ομοσπονδία είναι αυτή που θα εξασφαλίσει την ένταξη ολόκληρης της Κύπρου στην Ε.Ε., άρα θα εξασφαλίσει τη λύση του κυπριακού προβλήματος όλων των Κυπρίων, και όχι τη λύση του κυπριακού προβλήματος όπως τη βλέπει μια συγκεκριμένη τάξη (είτε αυτή λέγεται καθεστωτική τάξη του Ντενκτάς, που έτσι κι αλλιώς τη βολεύει μια κουτσουρεμένη ένταξη, είτε αυτή λέγεται αστική τάξη που θέλει για πλιάτσικο την Ε.Ε.), μήπως η ευρωπαϊκή ενταξιακή πορεία της Κύπρου είναι αριστερή υπόθεση; Μήπως η Αριστερά στην Κύπρο, δηλαδή κατεξοχήν το ΑΚΕΛ, πρέπει να αναλάβει δυναμικά στις πλάτες του την υπόθεση Ευρώπης; Η ευρωπαϊκή προοπτική είναι η μεγαλύτερη ιστορική πρόκληση της Κύπρου μετά την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Ευρώπη δεν είναι παράδεισος, δεν είναι όμως και κόλαση. Το τι θα είναι αυτή η Ευρώπη θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο και από ποιους θα διευρύνεται γεωγραφικά και πολιτικά η έννοια της ευρωπαϊκότητας. Η Κύπρος, για ιστορικούς και πολιτικούς λόγους, μια προοπτική έχει, την ευρωπαϊκή, όπως κάποτε είχε μια προοπτική, την Κυπριακή Δημοκρατία. Η κυπριακή Αριστερά οφείλει να σταθεί στο ύψος της πρόκλησης, δεν μπορεί να μπει σε άμυνα, επειδή η δεξιά τη χαρακτηρίζει ως αντιευρωπαϊκή δύναμη, και να χαρίσει αμαχητί την Ευρώπη και την Ευρωπαϊκότητα στο δεξιό χώρο. Δεν μπορεί δηλαδή να χαρίσει το μέλλον της Κύπρου στη δεξιά. Άλλωστε το μέλλον του κόσμου, οπωσδήποτε της Ευρώπης, ήταν και θα είναι πάντα αριστερό.

Ευρώπη και Αριστερά: προκλήσεις και προβληματισμοί για την κυπριακή Αριστερά

Νίκου Τριμικλιιώτη

Το ζήτημα της σχέσης Αριστερά με τις συντελούμενες διεργασίες στη "γηραιά ήπειρο" είναι πολύπλοκο, πολυσύνθετο και πάνω από όλα, χρόνια προβληματικό. Η αναφορά στο "χρόνια" γίνεται γιατί αναγκαστικά επιστρέφουμε σε παλιά ερωτήματα ή διλήμματα, τα οποία συναντούμε, όμως, με όλο και νεότερα δεδομένα. Επομένως, έχουμε να κάνουμε με ολότελα νέα ερωτήματα που γεννήθηκαν ακριβώς από τα νέα δεδομένα.

Το ζήτημα, ποια η σχέση της Ευρώπης και συγκεκριμένα της Ε.Ε. με την Αριστερά είναι τέτοιας φύσης που επαναλαμβάνεται συνεχώς. Απασχόλησε την Αριστερά από την εποχή του Μαρξ και του Έγκελς με την Παρισινή Κομμούνια, για παράδειγμα.

Στις μέρες μας έχουμε και το ζήτημα της ταυτότητας της Αριστεράς του αύριο, στην οποία η κυπριακή Αριστερά έχει κάθε λόγο να ελπίζει και να νιώθει ότι ανήκει, με τις νέες προκλήσεις και προτεραιότητες που σίγουρα δεν κάνουν το έργο της ψηλάφησης της σχέσης Ευρώπης και Αριστεράς ευκολότερο.

Στην εισήγησή μου αυτή θα ασχοληθώ με τρία σημεία. Ξεκινώ από το γενικό για να καταλήξω στο συγκεκριμένο:

- Πρώτα θα αναφέρω επιγραμματικά

τις διαστάσεις της σχέσης Ευρώπης και Αριστεράς.

- Δεύτερο, θα εξετάσω την ταυτότητα της Αριστεράς στην Ευρώπη, δίνοντας βάρος στο ζήτημα της δράσης των κινημάτων.

- Τέλος θα αναφερθώ στην ενταξιακή πορεία και το ρόλο της κυπριακής Αριστεράς.

Α. Διαστάσεις της σχέσης «Ευρώπη - Αριστερά»

Οι διαστάσεις της σχέσης αναφέρονται εδώ για να τεθεί το γενικότερο πλαίσιο, μέσα στο οποίο θεωρώ ότι οι συζητήσεις πρέπει να κινηθούν.

- Πρώτον, η σχέση της ευρωπαϊκής ενοποίησης/ολοκλήρωσης με την Αριστερά στην Ευρώπη και πώς εντάσσεται η κυπριακή Αριστερά στην ευρωπαϊκή Αριστερά είναι ένα κεφάλαιο που αξίζει να εξεταστεί συγκεκριμένα.

- Δεύτερον, η ενταξιακή πορεία της Κύπρου και η στάση της κυπριακής Αριστεράς στο θέμα αυτό χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας σήμερα, δεδομένης και της επίθεσης που δέχεται από τη Δεξιά ότι είναι, δήθεν, "αντι-ευρωπαϊκή".

- Τρίτον, ποια η σχέση των ευρωπαϊκών κοινωνικών κινημάτων και ευρύτερα της λεγόμενης πληθυσμιακής Αριστεράς με την κυπριακή Αριστερά και πώς εντάσσεται η κυπριακή Αριστερά στους ευρύτερους και γενικότερους αγώνες, προβληματισμούς και κινήσεις που διεξάγονται διεθνώς.

- Τέταρτο, πώς η Αριστερά (συμπεριλαμβανομένης και της κυπριακής Αριστεράς) αντιστέκεται στις ευρω-ρατσιστικές εξάρσεις. Αυτό είναι ένα ζήτημα που η Αριστερά έχει ευθύνη να αντιμετωπίσει τόσο θεωρητικά, όσο και πρακτικά, ζήτημα που αποτελεί και μια μεγάλη πρόκληση για την κυπριακή Αριστερά.

Β. Η ταυτότητα της Αριστεράς

Αναφερθήκαμε προηγουμένως στο ζήτημα της ταυτότητας της Αριστεράς σήμερα. Το θέμα αυτό συνδέεται και με τις δύο έννοιες της συζήτησης σήμερα. Πρώτα και σαφέστατα

συνδέεται με το νόημα της έννοιας της Αριστεράς, εφ' όσον, σύμφωνα με όλα τα στοιχεία, βρίσκεται στο ψάξιμο μιας νέας στρατηγικής. Αυτό το ψάξιμο δεν περιορίζεται σε απλά παιχνίδια marketing ή εξωραϊστικές κινήσεις, για να προβάλει καλύτερα το μήνυμά της, αλλά πρόκειται για ένα βαθύ προβληματισμό, που αφορά την αντιμετώπιση δύσκολων και πολλές φορές απρόβλεπτων ερωτημάτων.

Δεν χρειάζεται να αναπτύξουμε το υπαρξιακό θέμα της Αριστεράς: όχι μόνο δεν έπαψε να υφίσταται λόγος ύπαρξης των αριστερών κομμάτων και κινήσεων, αλλά η αναγκαιότητα για μια Αριστερά δυναμική και με αυτοπεποίθηση αποτελεί αναγκαιότητα των καιρών.

Κι όμως η κρίση που διαπερνά τις σύγχρονες ιδεολογίες σήμερα επηρε-

άζει ιδιαίτερα την Αριστερά, δεδομένης και της ολομέτωπης επίθεσης που δέχεται μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του λεγόμενου "υπαρκτού σοσιαλισμού".

Δεύτερο, με την έννοια Ευρώπη συνδέεται ιστορικά η Αριστερά, γιατί είναι η Ευρώπη, που γέννησε τόσο τον καπιταλισμό, όσο και τα κινήματα ανατροπής του, από την εποχή του διαφωτισμού μέχρι την εποχή των αυτοκρατοριών και των επαναστάσεων. Συνδέεται και πολιτικοοικονομικά και πολιτιστικά, γιατί οι συντελούμενες διεργασίες στην Ευρώπη με την Ε.Ε. στον πυρήνα της και τις χώρες της ανατολικής και νότιας Ευρώπης στην τροχιά της.

Τρίτον, οι διαδικασίες -διεργασίες αυτές παρουσιάζονται ως "πρωτόγονες" και επομένως οι επιπτώσεις

παραμένουν "απρόσμενες". Βέβαια, η διαδικασία, από πολιτικής άποψης τουλάχιστον είναι τέτοια, ώστε να μην έχουμε ψευδαισθήσεις για το τι τεκταίνεται στην Ε.Ε.: οι διεργασίες ολοκλήρωσης έχουν αναλυθεί σε βάθος και υπάρχει έντονα το στοιχείο της υπερβολής σ' ότι αφορά το επίπεδο «παγκοσμιοποίησης».

Επίσης μιας και σαν Κύπρος βρισκόμαστε τόσο "κοντά" και συνάμα "οριακά", δηλαδή με το ένα πόδι μέσα και το άλλο έξω από την Ε.Ε. και αναπόφευκτα λόγω γεωγραφικής θέσης βρισκόμαστε στην Εγγύς Ανατολή, έχουμε το βλέμμα στραμμένο στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Οι κοινωνικές διεργασίες που συντελούνται, η πολιτική τους έκφραση αλλά και η δράση της ευρωπαϊκής Αριστεράς μας αφορούν και μας ενδιαφέρουν. Όχι για να απαλλαγεί η Κύπρος από την αντι-αποικιοκρατική παράδοση και τη σύνδεση της κυπριακής Αριστεράς με τις χώρες του Νότου ενάντια στην αποικιοκρατία και στον νεο-αποικισμό, αλλά για να παίξει το ρόλο που γεω-ιστορικά μπορεί και πρέπει να παίξει, δηλ. να γίνει γέφυρα μεταξύ της ευρωπαϊκής Αριστεράς και της Μέσης Ανατολής και του Νότου.

Πώς θα επιλυθεί το ζήτημα της ταυτότητας της Αριστεράς σήμερα; Όπως όλα τα ζητήματα πολιτικής που ουδέποτε λύνονται σε απλό θεωρητικό επίπεδο, οι συζητήσεις και οι αναζητήσεις προσφέρουν μόνο ερωτήματα και εμβάθυνση, όχι λύσεις. Τα ερεθίσματα βρίσκονται στην ίδια την κοινωνία και λύνονται με πολιτική πράξη και κοινωνική δράση. Αυτό γέννησε την ίδια την Αριστερά. Γι' αυτό χρειάζονται δύο πράγματα: πρώτον, ενεργητική προσέγγιση και όχι παθητική αναμονή των γεγονότων που θα συμβούν. Η Αριστερά δεν μπορεί να είναι θεατής: όσες φορές τήρησε στάση παθητική απέτυχε (η πολιτική της παθητικής αντίστασης, όμως, δεν ήταν παθητική στάση, αλλά συγκεκριμένη ενεργητική πολιτική στάση). Δεύτερο, μαζική λαϊκή συμμετοχή στους κοινωνικούς αγώνες. Μέσω αυτών των δύο στοιχείων θα επιτευχθεί το τρίτο, δηλαδή το πολιτικό πρόγραμμα και οι αξίες της Αριστεράς, όπως είναι η ισότητα, η κοινωνική δικαιο-

σύνη, η πλέρια Δημοκρατία και φυσικά ο σοσιαλισμός.

Θα εξετάσω πιο κάτω κάποια ζητήματα οργανωτικής, κοινωνικής αλλά και αξιακής και στρατηγικής φύσης των "κοινωνικών κινήσεων". Στο γραπτό κείμενο δεν θα εξετάσω το παράδειγμα της λεγόμενης "δημαρχιακής Αριστεράς" της Βρετανίας, όπως έγινε στην εισήγησή μου, στη συζήτηση του *Εξ υπαρχής*, λόγω χώρου. Απλά αναφέρω ότι και μετά την πρόσφατη εκλογή σοσιαλιστή δημάρχου στο Παρίσι, για πρώτη φορά μέσα σε τόσα χρόνια, το φαινόμενο της λεγόμενης «δημαρχιακής Αριστεράς», σε ελεύθερη απόδοση της κριτικής του Paul Gilroy στο λεγόμενο «δημαρχιακό σοσιαλισμό» (municipal socialism), αξίζει ιδιαίτερης μνείας και ίσως μας απασχολήσει στο μέλλον¹.

Η κινηματική Αριστερά - Τα κοινωνικά κινήματα στην Ευρώπη

Θα πρέπει να τονιστεί εξ αρχής ότι δεν πρέπει να γίνεται άκριτη και ισοπεδωτική αντιμετώπιση των κινήσεων. Υπάρχουν και λειτουργούν προοδευτικά -δημοκρατικά κινήματα, αλλά και αντιδραστικά. Η Αριστερά των κινήσεων έχει επιδείξει ένα σημαντικό έργο στους σύγχρονους κοινωνικούς αγώνες, π.χ. στους αγώνες των ανέργων, στους αγώνες ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, στο Seattle, στο Πόρτο Αλέγκρε, στους περιβαλλοντικούς αγώνες των αυτοχθόνων κατοίκων.

Από το 1968 και μετά η Ευρώπη γνωρίζει ένα πλούσιο σε αγώνες φαινόμενο, το φαινόμενο των κινήσεων, στο οποίο πρωταγωνιστεί η πληθυντική Αριστερά. Σπάζοντας τις παραδοσιακές φόρμες και πρωτόκολλα, διάφορα κινήματα γνωρίζουν μια πρωτόγνωρη άνοδο σε ένα πνεύμα επαναστατικότητας, ευφορίας και ανυπομονησίας. Πρωτοστατεί το αυθόρμητο, αλλά και το οργανωμένο αριστερό κίνημα, με κύριο άξονα τα κομμουνιστικά κόμματα

και τις συντεχνίες, στην αρχή με σκεπτικισμό, αλλά τελικά συμμετέχει ενεργά στις "νέες κινητοποιήσεις". Είτε πρόκειται για εργατικούς αγώνες, είτε για δικαιώματα των γυναικών, για μειονότητες, για αγώνες διεθνοιστικής αλληλεγγύης.

Καθόλου δεν ισχυρίζομαι ότι υπήρχε "αρμονία" ή συμφωνία μεταξύ των διαφόρων τάσεων. Κάθε άλλο. Οι διαφορές όσον αφορά τους στόχους, τους χειρισμούς και τις μεθόδους ήταν πάντα έντονες και οδηγούσαν, πολλές φορές, στην αποτυχία και την αδρανοποίηση. Δεν θα αναλύσω σε βάθος τα ζητήματα της κρίσης των κινήσεων και τις ρίζες τους. Απλώς αναφέρω ότι, ενώ πριν να δημιουργηθούν υπήρχε μια γραφειοκρατική προσέγγιση από την Αριστερά -με την επικράτηση του σταλινικού προτύπου τα κινήματα κατάφεραν να σπάσουν αυτή την προσέγγιση. Τελικά, όμως, οδήγησαν στον κακό συντονισμό της δράσης και γέννησαν τα λεγόμενα "κινήματα ταυτότητας", με την εσωστρέφεια και την ελιτίστικη προσέγγιση που τα διακρίνει και οδήγηθηκαν στο μαρασμό και την αποτυχία τους σε τέτοιο βαθμό, που σήμερα μπορεί να πει κανείς ότι υπάρχει "κρίση" στα κινήματα. Οι λόγοι είναι διάφοροι: πρώτον, η έλλειψη πολιτικής -σοσιαλιστικής προοπτικής και δεύτερο η έλλειψη συντονισμού δράσης οδήγησαν στον καταμεραχισμό πολλών κινήσεων. Τρίτο, με την κατάρρευση των χωρών του λεγόμενου "υπαρκτού σοσιαλισμού" δημιουργήθηκε ένα πολιτικό κενό στην Αριστερά, με αριστερά κόμματα να κινούνται συνειδητά προς τα δεξιά από τη μια, και από την άλλη, η κοινωνική -οικονομική κρίση της Ευρώπης (άνοδος ανεργίας, αποβιομηχανοποίηση, άνοδος πληθωρισμού), η οποία συνέπεσε με την "επίθεση" της "νέας Δεξιάς", οδήγησαν στη σταδιακή αποδυνάμωση των (προοδευτικών) κοινωνικών κινήσεων. Κι έτσι εμφανίζονται οι διάφορες οι ρατσιστικές ομάδες που δυναμώνουν, οι διάφορες παρα-θρησκευτικές ομάδες και φαντασματικές στις δεκαετίες του 1980-90.

Κι όμως μέσα από την κρίση αυτή γεννήθηκαν και νέα κινήματα, τα οποία έχουν να παίξουν ένα ρόλο

που χρήζει συζήτησης για την Αριστερά σήμερα. Κι εδώ έχει σημασία, πιστεύω, μια και μιλάμε για την Ευρώπη και την Αριστερά, να σταθούμε λίγο στον κίνδυνο του "ευρωκεντρισμού", της υπεροπτικής, αλαζονικής και σε κάθε περίπτωση ρατσιστικής αυτής ιδεολογίας που εξαντλεί τις πηγές αναφοράς κι εμπνευσης μέσα και εξ ολοκλήρου από ευρωπαϊκές εσωστρεφείς εμπειρίες. Ευτυχώς μια σημαντική μερίδα (κατά την άποψή μου πιο υγιής) της ευρωπαϊκής Αριστεράς έχει αναπτύξει έντονο προβληματισμό και δράση για το ζήτημα του Ευρωκεντρισμού -αλλά και του Ευρωρατσισμού. Είναι καιρός αυτός ο προβληματισμός να απασχολήσει και την κυπριακή Αριστερά. Ας αναλογιστούμε ως κύπριοι αριστεροί το γεγονός ότι η χώρα μας, που βρίσκεται στο περιθώριο της Ευρώπης, στο πιο "απόμακρο μέρος", είναι δέκτης της εμπειρίας αλλά και της ιδεολογίας της "ανώτερης και καθαρότερης Ευρώπης". Αλλά θα ασχοληθώ σε λίγο με το θέμα αυτό. Για τώρα θα αναφερθώ σε ένα "υπέρ-ευρωπαϊκό" παράδειγμα, αυτό των Ζαπατίστας.

Όπως έχω αναφέρει, ένα σημαντικό μέρος της ευρωπαϊκής Αριστεράς έχει προχωρήσει στην πράξη και υπερβαίνει τον "Ευρωκεντρισμό". Έτσι, η ευρωπαϊκή Αριστερά παραδειγματίζεται από τους κοινωνικούς αγώνες, που συντελούνται και εκτός της Ευρώπης -το παράδειγμα των Ζαπατίστας είναι ένα από τα ζητήματα, που απασχολεί και ενδιαφέρει την Αριστερά στην ολότητά της. Το παράδειγμα αυτό δεν το αναφέρω εδώ για λόγους συναισθηματικούς, παρόλο που όταν 200,000 άνθρωποι υποδέχονται μια πορεία, όπως αυτή των Ζαπατίστας, σίγουρα προκαλούν συγκίνηση. Η εξέγερση/αντίσταση στην Τσιάπας προσφέρει ορισμένα σημαντικά διδάγματα αντίστασης, η οποία παίρνει συγκεκριμένη μορφή, με συγκεκριμένα αιτήματα και στόχους και που καταφέρνει να κινητοποιεί και να οργανώνει μαζικά άτομα που βρίσκονται παραδοσιακά περιθωριοποιημένα.

Προσφέρουν μαθήματα οργάνωσης και δράσης, γιατί έχουν καταφέρει οι Ζαπατίστας να αξιοποιήσουν ιστορικές παραδόσεις και μύθους, που ως

επί το πλείστον προηγουμένως ήταν είτε απομακρυσμένα από την πολιτική, ή αξιοποιούνταν κατά τρόπο εθνικιστικό/αντιδραστικό. Έχει δοθεί, δηλαδή, στις τοπικές παραδόσεις ένα διεθνιστικό ή διεθνικό περιεχόμενο που δεν έχει χάσει την αυθεντικότητά του, που δεν έχει χάσει το λαϊκό έρεισμά του και τη συγκεκριμένη του μορφή.

Το παράδειγμά τους μας δίνει την ευκαιρία να προβληματιστούμε γενικότερα για τον τρόπο οργάνωσης μας ως Αριστερά και ότι η αντίστασή μας στην παγκοσμιοποίηση δεν παίρνει το χαρακτήρα αντίστασης σε ένα νεφελώδες αόρατο και αόριστο χέρι από έξω, αλλά παίρνει συγκεκριμένη μορφή. Η αντίσταση στις υπαγορεύσεις και στα κελεύσματα της NAFTA, που ήθελε να ξεκληρίσει ολόκληρο το φτωχό πληθυσμό της Τσιάπας, μας δίνει και κάποια μηνύματα για τους τρόπους αντίστασης στις παγκοσμιοποιημένες ολοκληρώσεις, που συντελούνται και στους χώρους τους δικούς μας. Χωρίς να χάσουν την ελπίδα τους, οι Ινδιάνοι του Μεξικού, που συστηματικά και επανειλημμένα έχουν προδοθεί από τις ηγεσίες του κόμματος που υποτίθεται θεσμοθέτησε την επανάσταση του Μεξικού στις αρχές του αιώνα, μπόρεσαν να προβάλουν το ανάστημά τους και κατά συγκεκριμένο τρόπο να απαιτήσουν τα δικαιώματά τους. Η συμπαιγνία μεταξύ λεγόμενων δυνάμεων της παγκοσμιοποίησης, που θέλει δήθεν να καταργήσει το έθνος κράτος και του έθνους κράτους, που υποτίθεται ότι δεν μπορεί να αντισταθεί, αποκαλύπτεται και με τη συγκεκριμένη κινητοποίηση και δράση από τη βάση, ανατρέποντας δεδομένα που για πάρα πολλούς, ακόμα και στην Αριστερά, θεωρούνται αναπόφευκτα. Οι διαδικασίες παγκοσμιοποίησης (δηλαδή οι συγκεκριμένες πολιτικές και οικονομικές επιλογές του μοντέλου που κυριαρχεί για τη διεθνοποίηση και ολοκλήρωση) είναι ανατρέψιμες.

Οι αγώνες των ανέργων στη Γαλλία και Ιταλία είναι το άλλο θέμα που πρέπει να μας προβληματίσει ως κυπριακή Αριστερά, για το πώς αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα της ανεργίας, που βρίσκεται σε εξαρση

τον τελευταίο καιρό.

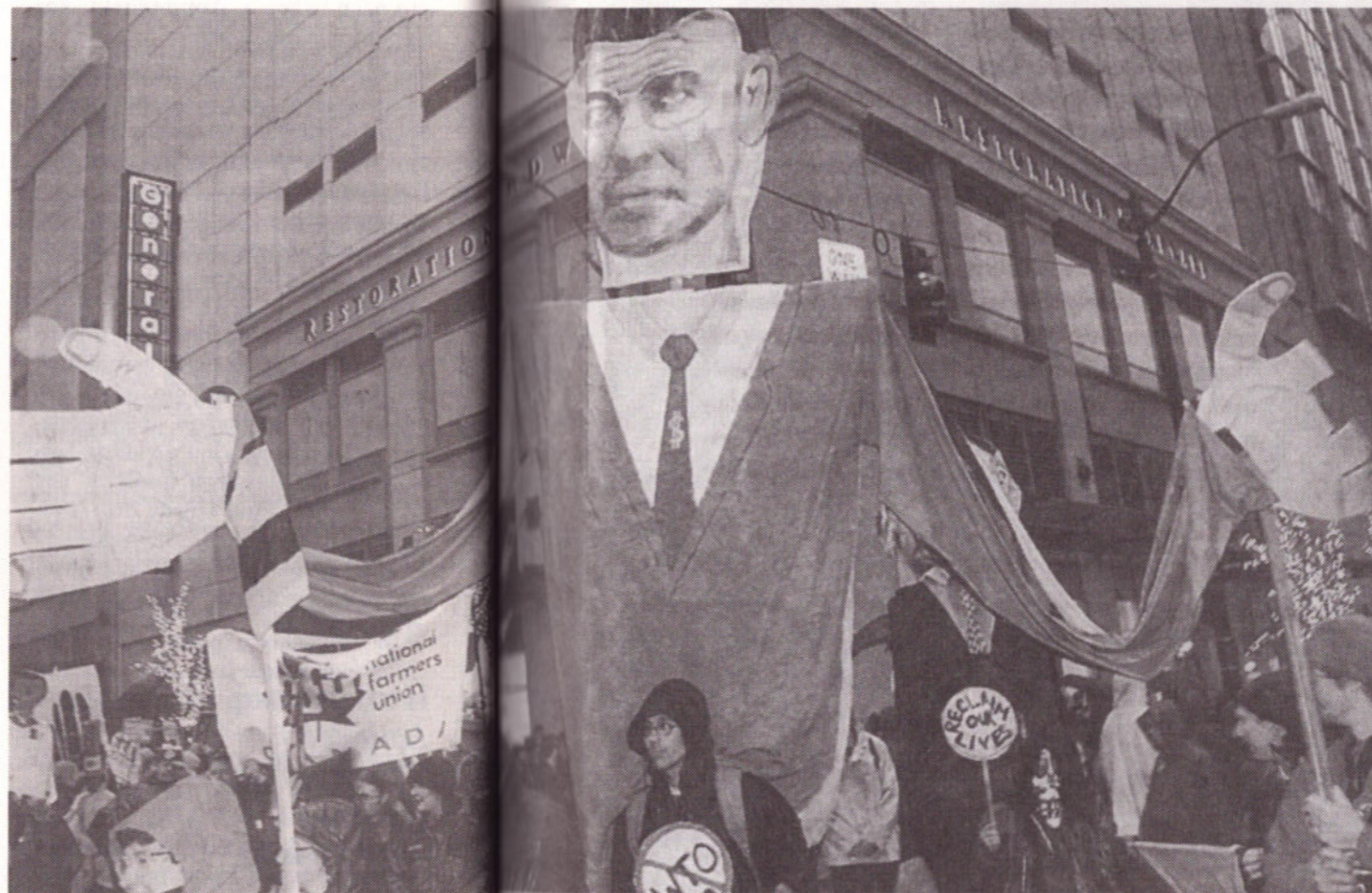
Το ζήτημα της διεθνιστικής και κοινωνικής αλληλεγγύης, που άνθισε κατά τις δεκαετίες του '60, '70 και του '80 και στην Κύπρο φαίνεται να παρουσιάζει μια κάμψη. Έχουν εγκαταλειφθεί οι αγώνες αλληλεγγύης; Αναφέρω το θέμα για προβληματισμό. Σε παγκόσμιο επίπεδο οι αγώνες λιμενεργατών του Λίβερπουλ, για παράδειγμα, παρουσιάζονται και παίρνουν μηνύματα υποστήριξης και αλληλεγγύης για μια δεκαετία σχεδόν. Στην Κύπρο δεν είδα καμιά αναφορά. Το ίδιο συμβαίνει και με άλλες εργατικές κινητοποιήσεις.

Επίσης οι κινητοποιήσεις που έχουν περιβαλλοντικό -οικολογικό χαρακτήρα, οι αντιρατσιστικές και οι κινητοποιήσεις ενάντια σε κάθε μορφής διάκριση δεν τυγχάνουν της δέουσας προσοχής και κινητοποίησης στην Κύπρο.

Αυτές οι πηγές έμπνευσης, δράσης και προβληματισμού, που κινητοποιούν τα ευρωπαϊκά κοινωνικά κινήματα πρέπει να γίνουν αντικείμενο πιο σοβαρής συζήτησης από την κυπριακή Αριστερά.

Γ. Ενταξιακή πορεία και κυπριακή Αριστερά

Οι ιδεολογικοί αντίπαλοι της Αριστεράς έχουν την εντύπωση ότι η αχιλλείος πτέρνα της είναι η στάση της δήθεν στο ζήτημα της ενταξιακής πορείας της Κύπρου και γενικότερα η κριτική στάση που κρατεί, όσον αφορά τις διαδικασίες (καπιταλιστικής) ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και πολιτικής ενοποίησης. Η αντίσταση στις συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές για εναρμόνιση με το λεγόμενο "ευρωπαϊκό κεκτημένο" και στις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις, που αυτές έχουν, προβάλλεται σαν "αντι-ευρωπαϊσμός", "αναχρονισμός", "κακές συνήθειες"... Χρειάζεται συγκεκριμένη και σαφής απάντηση στο ζήτημα, χωρίς υπεκφυγές.

Πρώτον, η κυπριακή Αριστερά, στη μεγάλη της πλειοψηφία, σχεδόν καθολικά, δεν είναι αντι-Ευρωπαϊκή. Τουναντίον, τάσσεται υπέρ της ενταξιακής πορείας, πολλές φορές δεχόμενη άκριτα και αμελέτητα τις (μη πραγματικές) υποθέσεις περί των δήθεν "αναπόφευκτων" επιλογών και των δήθεν θετικών επιπτώσεων, που θα προκύψουν από την α ή β πολιτική επιλογή. Ως γνωστό, το ΑΚΕΛ, το μαζικό λαϊκό κίνημα, αλλά και άλλες ευρύτερες συσπειρώσεις και διάσπαρτοι αριστεροί διανοούμενοι υποστηρίζουν την πορεία ένταξης, εγκαταλείποντας την αντι-ΕΟΚ παράδοσή τους, σε τέτοιο βαθμό που όλοι οι σοβαροί μελετητές του θέματος Κύπρος - Ε.Ε. μιλούν για "εξευρωπαϊσμό της πολιτικής σκέψης", κυριαρχία της "ευρωκεντρικής ιδεολογίας" ή το ότι η ενταξιακή πορεία χαίρει καθολικής υποστήριξης.

Οι προεκλογικοί σχεδιασμοί του επιτελείου του ΔΗΣΥ, επομένως, πέφτουν στο κενό, ενόψει μάλιστα και της συγκεκριμένης πολιτικής στά-

σης του ΑΚΕΛ, από το 1995 και μετά: η υπό όρους υποστήριξη της ενταξιακής πορείας από το ΑΚΕΛ, με τη συνεδριακή απόφαση του 1996, τυγχάνει ευρείας αποδοχής από τη μάζα των Κυπρίων, τόσο Ε/Κ όσο και Τ/Κ και θα έλεγα μάλιστα ότι «πάνει» και τον παλμό του μέσου Κυπρίου. Τα δύο κριτήρια που έθεσε το ΑΚΕΛ έχουν το στίγμα των ανησυχιών, που διακατέχουν τη μάζα των Κυπρίων:

1. Η ένταξη πρέπει να αφορά όλη την Κύπρο κι όχι να λειτουργήσει ως μονιμοποίηση της διχοτόμησης, και

2. Η ένταξη να διασφαλίζει τα ασθενέστερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

Κανένα σοβαρό πολιτικό πρόσωπο δεν τολμά να μιλήσει ανοικτά για ένταξη, έστω κι αν μονιμοποιήσει τη διχοτόμηση της Κύπρου, γιατί η ένταξη παρουσιάζεται κυρίως σαν στρατηγική επίλυσης του Κυπριακού (θα επανέλθω σε λίγο στο θέμα αυτό). Όσον αφορά τη δεύτερη

προϋπόθεση του ΑΚΕΛ, είναι εκ των ων ουκ άνευ ότι κάθε αριστερό κόμμα και κίνημα θα υπερασπισθεί με σθένος τους φτωχότερους και αδύνατους της κοινωνίας! Ακόμα και η κυπριακή Δεξιά έχει όψιμα και φραστικά, τουλάχιστον, "προσηλυτιστεί" στην ορολογία που παραδοσιακά ήταν συνδεδεμένη με την Αριστερά, βλ. "κράτος πρόνοιας", "κοινωνικός αποκλεισμός", "σοσιαλδημοκρατία", ενώ παράλληλα προωθεί τα πακέτα "μετοχοποιήσεων" και "ιδιωτικοποιήσεων" στο στυλ θαυταστικού "λαϊκού καπιταλισμού".

Δεύτερον, η Αριστερά οφείλει, κατά τη γνώμη μου, να περάσει στην απεικόνιση κατά του θεωρήματος που βρίσκεται πίσω από την πολιτική "ένταξη ως στρατηγική για λύση του Κυπριακού". Πρέπει να απομυθοποιηθεί η ιδέα της δια μαγείας επίλυσης, σαν αποτέλεσμα της ένταξης. Προειδοποίηση από την Αριστερά σίγουρα γίνεται. Όμως, αυτό λαμβάνει μια μορφή γενικής και αόριστης αντιδικίας σε επίπεδο κάποιων επιμέρους συζητήσεων ή/και σε στιγ-

μιαίες εξάρσεις. Πιστεύω ότι πρέπει να μπει σε μια πιο επιστημονική, συστηματική και κριτική βάση. Να περάσουμε από την πολιτική ασάφεια στην πολιτική του συγκεκριμένου, τη μελετημένη κριτική και επεξεργασμένη ανάλυση των διαφόρων πολιτικών επιλογών. Υπάρχει και η άποψη ότι με τα σημερινά δεδομένα δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να "διασφαλίσουμε αυτό που έχουμε μέσω ένταξης", που σημαίνει ότι ουσιαστικά ανεχόμαστε, αν όχι αποδεχόμαστε, τη διχοτόμηση της Κύπρου. Ας βγουν να το πουν αυτοί που θέλουν να κυβερνήσουν. Τουλάχιστον αυτό θα είναι πιο έντιμο και θα βοηθήσει επιτέλους τη διαλεύκανση του ασαφούς και νεφελώδους πολιτικού σκηνικού του "όλοι υποστηρίζουμε", "όλοι αποδεχόμαστε" και του "συμφωνώ με τον προλαλήσαντα".

Εδώ βλέπω δύο καθήκοντα της Αριστεράς:

1. Να αποκαλύπτει τις υπο-αντιζέντες που έχουν οικονομικούς, κοινωνικούς ή ιδεολογικούς στόχους και επιδιώξεις. Συγκεκριμένα, να εκθέσουμε τα συμφέροντα, τις μορφές που παίρνουν και τις λειτουργίες τους.

2. Το δυσκολότερο, να αντιπροτείνουμε συγκεκριμένα μέτρα, προγράμματα και ενεργητικές πρωτοβουλίες, με τα οποία η επίλυση του Κυπριακού μπορεί πράγματι να υποβοηθηθεί. Το καλύτερο παράδειγμα είναι τα κοινά προγράμματα με τους Τουρκοκυπρίους (όπου τα κονδύλια μένουν αναξιοποίητα και επιστρέφονται στα ταμεία της Ε.Ε.). Εδώ δεν αναφέρομαι μόνο σε "ελιτίστικα" προγράμματα, αλλά ούτε και στα άνευ αντικειμένου μαζικά πανηγύρια, αλλά σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά, πολιτιστικά, κοινωνικά προγράμματα για τους νέους, τα άτομα της τρίτης ηλικίας.

Τρίτον, η ανάπτυξη και κοινή συμμετοχή Ε/Κ και Τ/Κ στις συζητήσεις, κινητοποιήσεις και γενικά να ενταχθεί η κυπριακή Αριστερά (κι εδώ αναφέρομαι στην πληθυσμιακή Αριστερά) στην ευρωπαϊκή Αριστερά. Μέσω αυτής της "τριβής", της ανταλλαγής εμπειριών και απόψεων, αλλά κυρίως από την κοινή πολιτι-

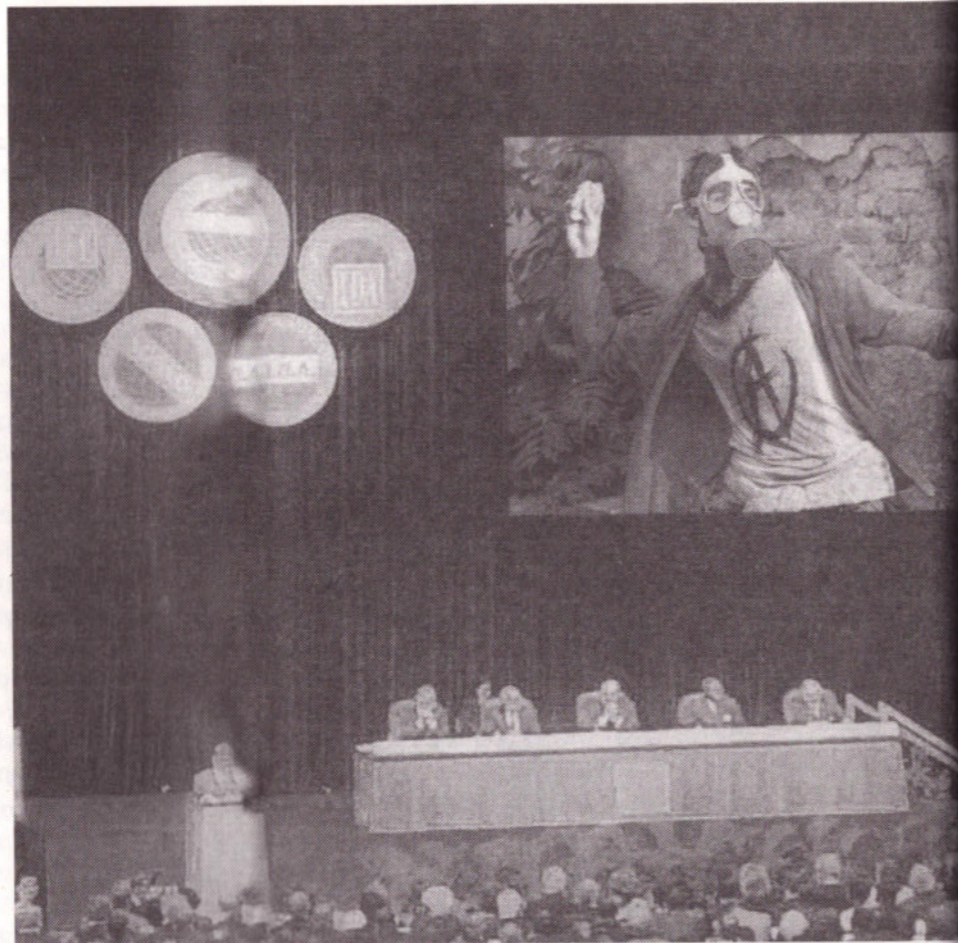
κή δράση στο χώρο της Ευρώπης μπορεί να δοθεί πολιτική και κοινωνική προοπτική για την Αριστερά του μέλλοντος στην Κύπρο. Την Ευρώπη εδώ δεν την αντιπαράβαλλω με την Ασία ή την Αφρική ή τις χώρες του Νότου. Κάθε άλλο: η γεωγραφική θέση, η ιστορική ταύτιση της Κύπρου με το αντι-αποικιακό κίνημα και το μαζικό αριστερό φαινόμενο στο νησί μας δίνει στην κυπριακή Αριστερά ένα δυσανάλογα μεγάλο ρόλο στο διεθνές πεδίο, σαν γέφυρα συνεργασίας και διαφώτισης μεταξύ της ευρωπαϊκής Αριστεράς και της Αριστεράς στις χώρες του, υπό αδράνεια τώρα, Κινήματος των Αδεσμευτών.

Τέταρτον, η κριτική μας στην Ε.Ε. να πάρει συγκεκριμένη και πρακτική μορφή. Να γίνει πηγή δράσης για την Ευρώπη που θέλει, που οραματίζεται η Αριστερά και που είναι πραγματοποιήσιμη.

Ποιά Κριτική προς την Ε.Ε.;

Όταν μιλάμε για τις αρνητικές πτυχές της Ε.Ε. πρέπει να είμαστε συγκεκριμένοι και προσεκτικοί. Δεν μιλώ για "εκπτώσεις" ή συμβιβασμούς χάριν μιας παρεξηγημένης "συναίνεσης" ή "εθνικής ενότητας". Απλώς γιατί η δαιμονοποίηση και τα ολόγκαν δεν προσφέρουν τα εφόδια εκείνα στους ακτιβιστές, στο λαό για να αντιμετωπίσει το τι γίνεται στο σύγχρονο κόσμο: η "απομυθοποίηση" για να λειτουργήσει πρέπει να αντιμετωπίσει τους μύθους με πολιτικά επιχειρήματα κι όχι με ξόρκια.

Τα δε πολιτικά επιχειρήματα είναι οι βάσεις πάνω στις οποίες κτίζονται οι λαϊκές μαζικές κινητοποιήσεις. Η σαφής διαφοροποίηση της Αριστεράς από άλλες πολιτικές -κοινωνικές δυνάμεις, που κι αυτές ασκούν "κριτική", έχει τεράστια σημασία όχι για σεκταριστικούς λόγους, ή γιατί υποχρεωτικά η Αριστερά πρέπει να επικυριαρχεί (παρόλο που αυτό επιδιώκουμε). Γιατί η σαφής διαφοροποίηση από δυνάμεις αντιδραστικές, για παράδειγμα, που ασκούν κριτική στην Ευρώπη (π.χ. οι διάφοροι

νεο-ορθόδοξοι, ή νεο-εθνικιστικά λούμπεν) θα δώσουν και το σωστό στίγμα στις κινητοποιήσεις. Ακόμα πιο σημαντικό -θα δοθεί και εναλλακτική αριστερή προοπτική στους αγώνες.

Σίγουρα η Αριστερά έχει ανάγκη από συσπειρώσεις και κινητοποιήσεις. Η οργάνωση της "αντι-ηγεμονίας" προϋποθέτει μια κοινωνική -ιστορική συμμαχία από διάφορες δυνάμεις. Η ενότητα δράσης, λοιπόν, για τους κοινωνικούς αγώνες είναι απαραίτητη για την επιτυχία αυτών των αγώνων. Βάσει ποιου προγράμματος όμως; Υπάρχουν οι κοινές συνιστώσες για αυτή τη δράση - μάλιστα υπάρχουν δυνατότητες δράσης σε πανευρωπαϊκό επίπεδο:

- Μείωση του ωραρίου εργασίας
- Προστασία του δικαιώματος στην εργασία
- Προστασία του κράτους πρόνοιας
- Γενικότερα, ανάπτυξη των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων.

Όλα αυτά συνθέτουν και την αρχή

μια εποικοδομητικής δράσης με φαντασία.

Εδώ είναι που πρέπει να αναπτύξουμε τόσο τις προοδευτικές πτυχές της διαδικασίας ευρωπαϊκής ενοποίησης, αλλά και τις αρνητικές -αυτό που ο Σκοτσέζος αριστερός Τομ Νερν ονόμασε "σύγχρονο Ιανό" (το μυθικό γίγαντα με τα δύο κεφάλια αναφερόμενος στον εθνικισμό) και που ισχύει και για την Ε.Ε.

Η ενταξιακή πορεία, όμως, προσφέρει και θετικές προκλήσεις, όπως π.χ. η καταπολέμηση του ρουσφετιού, ο διαχωρισμός κράτους -εκκλησίας, η προστασία των μειονοτικών δικαιωμάτων, οι θεσμικές και συνταγματικές μεταρρυθμίσεις κ.λπ., στις οποίες συναινούν και δυνάμεις που υπό άλλες περιστάσεις ίσως να ήταν εχθρικές, για την Αριστερά. Όμως αυτές οι μεταρρυθμίσεις πηγάζουν από την αναγκαιότητα δημοκρατικής -ριζοσπαστικής μεταρρύθμισης του κυπριακού κράτους και της κυπριακής κοινωνίας κι όχι λόγω των ως επί το πλείστον επιφανειακών κι όψιμων κειλεσμάτων

Υστερόγραφο: Διάλογος για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και την Αριστερή Στρατηγική

Περίληπτικά θα σχολιάσω ορισμένες απόψεις που ακούστηκαν το βράδυ της συζήτησης, για να κατατεθούν και γραπτώς.

Η πρωτοβουλία του *Εξ υπαρχής* να προφέρει την ευκαιρία για συζήτηση στο ζήτημα αυτό είναι σημαντική και αξιόλογη. Συνέπεσε με την "επίθεση" της Δεξιάς, που φανερά αισθάνεται να χάνει το παιχνίδι των εκλογών και ψάχνει από κάπου να παστέι. Οφείλουμε εδώ να αναφέρουμε ότι το "χαρτί" "Ευρωπαϊκή πορεία" ξαναρίχτηκε το 1993 και το 1998, όταν μαζί με την ηφαιστειολογία αποτελούσε δήθεν τη "διπλή πίεση" πάνω στην Τουρκία. Τέλειωσε δε το φιάσκο με την εγκατάλειψη των S-300, μετά τη δεύτερη επανεκλογή Κληρίδη.

Κι όμως το ζήτημα Ε.Ε -Κύπρος - Αριστερά δεν έχει μόνο περιστασιακή κι εκλογική σημασία. Αποτελεί, πιστεύω, ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που επηρεάζουν καθημερινά την Κύπρο, τόσο όσον αφορά τα κοινωνικο-οικονομικά και τη λειτουργία του κράτους, αλλά και όσον αφορά το Κυπριακό, ένα θέμα στο οποίο θα επανέλθω σε λίγο.

Η άποψη του Σταύρου Τομπάζου είναι ότι καθυστερεί η ολοκλήρωση λόγω των επιμέρους "εθνικών" νεοφελελευθέρων αντζέντων και ότι είναι υπόθεση της Αριστεράς να βοηθήσει στην ολοκλήρωση, γιατί η Αριστερά στην Ευρώπη έχει τη δυνατότητα να οικοδομήσει μια εναλλακτική σοσιαλιστική Ευρώπη, λόγω οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής ανάπτυξης και αυτάρκειας, αλλά και λόγω του ότι συγκριτικά η Αριστερά στην Ευρώπη έχει καλύτερες προοπτικές δεδομένων και των εργατικών και λαϊκών κεκτημένων². Η ολοκλήρωση της Ευρώπης προσφέρει στην Αριστερά τη διεθνιστική διέξοδο μιας και η κατάκτηση της εξουσίας σε εθνικό -κρατικό επίπεδο δεν θα προσφέρει στα αριστερά κόμματα πραγματικές προοπτικές για σοσιαλισμό, αναφέ-

ροντας μάλιστα και ότι το παλιό δίλημμα "σοσιαλισμός σε μια χώρα ή παγκόσμιος σοσιαλισμός", έχει σήμερα απαντηθεί διεθνιστικά.

Η αντίθετη λογική που επίσης διατείνεται ότι απαντά "διεθνιστικά" στο ερώτημα, προβάλλεται από την Εργατική Δημοκρατία, η οποία αντιλαμβάνεται τα διεθνιστικά καθήκοντα της κυπριακής Αριστεράς ως αντίσταση στην ενταξιακή πορεία, γιατί η Κύπρος βρίσκεται εκτός της Ε.Ε.. Αν ήταν μέσα στην Ε.Ε. ήδη τότε, λένε, δεν θα υπήρχε λόγος να αποχωρήσει, αλλά να αγωνιστεί, με την εργατική τάξη όλων των άλλων ευρωπαϊκών χωρών για μια σοσιαλιστική Ευρώπη. Όμως, σύμφωνα με αυτή την άποψη, ο ρόλος της Αριστεράς στην Κύπρο είναι να αντισταθεί στην ενταξιακή, γιατί στόχος της ελληνο-κυπριακής αστικής τάξης είναι να συμμετάσχει σ' ένα πιο δυνατό μπλοκ για να αποκλείσει τους "άλλους", που είναι εκτός, ιδίως τους Τ/Κ³.

Η θέση του ΑΚΕΛ που αρχικά (πριν το 1995) τασσόταν ενάντια στην ένταξη στην ΕΟΚ, αφού ήταν ένας αντιδραστικός κρατικο-μονοπωλιακός καπιταλιστικός σχηματισμός ολοκλήρωσης έχει γίνει θετική υπό όρους, όπως εξηγώ και στην εισήγησή μου. Ενδιαφέρον δε είναι το γεγονός ότι η θέση του ΚΚΕ για αποχώρηση από τη Ε.Ε., έτσι ώστε να σπάσει η ιμπεριαλιστική αλυσίδα από τη μια, και να ακολουθήσει η Ελλάδα μια εθνική αντι-μονοπωλιακή πορεία, από την άλλη, αντικατοπτρίζει και ορισμένες απόψεις που ακούστηκαν στη συζήτηση.

Η προσέγγιση που θα πρότεινα για την κυπριακή Αριστερά θα ήταν, αντί να εμπλέκεται σε ανούσιες συζητήσεις για το αν είναι υπέρ ή κατά της ενταξιακής πορείας σε αυτό το στάδιο, καλύτερα θα ήταν να συγκεντρωθεί σε: 1) τι είδους ένταξη θα συναινούσε (δηλαδή με ποιους συγκεκριμένους όρους όσον αφορά το Κυπριακό, τους Τ/Κ και τα

της Ε.Ε.. Η επίκληση των όποιων διεθνών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που θα έπρεπε να είχαν εφαρμοστεί έτσι κι αλλιώς για λόγους αρχής και οι διάφορες "ντιρεκτίβες" της Ε.Ε., γίνονται για λόγους τακτικής.

Επιπλέον η Αριστερά, κι εδώ αναφέρονται και στην κυπριακή Αριστερά, έχει λόγο και την κύρια ευθύνη για τις προοδευτικές -δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις μέσα στην Ε.Ε., όπως είναι σήμερα, για να απαλειφθεί το όλο αντιδημοκρατικό, γραφειοκρατικό και οικονομικά μονοπωλιακό θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε.. Να μεταλλάξει δηλαδή, την Ε.Ε. από ένα νεοφιλελεύθερο τραστ σε ένα δημοκρατικό -προοδευτικό μπλοκ με προοπτική φυσικά το σοσιαλισμό. Η Αριστερά πρέπει, επομένως, να είναι καθημερινή επιλογή, να ανανεώνει το όραμά της, να διεκδικεί, να συμμετέχει στους κοινωνικούς, πολιτικούς αγώνες και να ανοίγει τους ορίζοντες για νέες κατακτήσεις και κοινωνικά δικαιώματα.

κοινωνικοοικονομικά), 2) να αποκαλύπτει τις ιδεολογικές χρήσεις και καταχρήσεις της ενταξιακής πορείας ως νομιμοποιητικού μηχανισμού, δεδομένης της ιδεολογικής ανεπάρκειας της Δεξιάς, 3) να καταπολεμά τις ευρω-ρατσιστικές θεωρίες για δήθεν "ανωτερότητα" της Ευρώπης. Ενώ δεν έχουμε ακόμα ενταχθεί στην Ε.Ε., η ιδεολογία της "ευρωπαϊκής ανωτερότητας", ο ευρωρατσισμός ή το "ευρωπαϊκό apartheid" ήδη βρίσκεται σε λειτουργία. Η εύστοχη αναφορά της Σίας Αναγνωστοπούλου στα διαφορετικά σημεία αναφοράς της Ευρώπης ανάλογα με την ιδεολογικό-πολιτική τοποθέτηση του καθενός δείχνει κάτι αρνητικό για την Κύπρο. Ο ρατσισμός δυστυχώς φαίνεται να βρίσκει και "εξευρωπαϊσμένη" μορφή. Οι τακτικές ειρωνικές αναφορές μας, τύπου "και θέλουμε να ονομαζόμαστε Ευρωπαίοι" ή "εμείς δεν είμαστε Ευρωπαίοι, αλλά (δυστυχώς) μια τριτοκοσμική, αφρικανική χώρα" δίνουν μια γεύση από τις ιδεολογίες και τα ρατσιστικά στερεότυπα όσον αφορά την Ευρώπη και τους "Άλλους".

Τώρα όσον αφορά τις απόψεις που εκφράστηκαν, παρόλο που συμφωνώ τόσο με τη Σία Αναγνωστοπούλου, στην άποψη ότι η "Ευρωπαϊκότητα" δεν είναι δοτή, αλλά μια ιστορική έννοια με πολλαπλές σημασίες-είναι δηλαδή πεδίο ανταγωνισμού ανάμεσα σε διάφορες δυνάμεις, όσο και με τον Σταύρο Τομπάζο ότι υπάρχουν μορφές αντίστασης στις πολιτικές και οικονομικές επιλογές για εναρμόνιση, έχω την άποψη ότι δεν τονίζεται αρκετά το γεγονός ότι η Ε.Ε. έχει μια συγκεκριμένη δομή και μορφή, βασιζόμενη στη συγκεκριμένη αρχιτεκτονική της. Υπερτονίζεται νομίζω η "ρευσιμότητα" της κατάστασης και η δυνατότητα αριστερής παρέμβασης και επομένως αριστερής εναλλακτικής προοπτικής για την Ε.Ε..

Η Ε.Ε., όπως λειτουργεί σήμερα, δεν δίνει άμεσα τις ελπίδες για μια "Ευρώπη των εργαζομένων". Η συγκεκριμένη δομή της περιέχει τη δυνατότητα μιας Ε.Ε. εκφραστή ενός "ευρωπαϊκού λαού". Πρώτον, η ιδιότητα του πολίτη δεν έχει "οικουμενικό", ισονομικό και κοινωνικό χαρακτήρα, όπως τόσο παραστατικά αναλύσει ο Μπαλιμπάρ. Δεύτερο,

λειτουργεί ένας "εσωτερικός ημι-αποικιοκρατισμός", με "ανώτερους" και "κατώτερους" Ευρωπαίους, με "καθαρούς" ή "πραγματικούς" Ευρωπαίους κι "όχι τόσο Ευρωπαίους". Έτσι η βορειοδυτική Ευρώπη έχει την πρωτοκαθεδρία και η νοτιοανατολική βρίσκεται στην περιφέρεια. Η Κύπρος ευρισκόμενη στο νότιο κι ανατολικό σημείο και ούσα ένα μικρό κράτος (micro-skate), ανήκει στον πολιτικό χώρο της περιφέρειας κι όχι του κέντρου.

Κλείνω θέτοντας ορισμένα ερωτήματα για περαιτέρω προβληματισμό:

1. Ποιες οι άμεσες πιθανότητες για εκδημοκρατισμό της Ε.Ε., της επίλυσης του "δημοκρατικού ελλείμματος", της δημιουργίας της "κοινωνικής Ευρώπης" και καταπολέμησης της "Ευρώπης-Φρούριο";
2. Ποιες οι μορφές πάλης της Ευρωπαϊκής Αριστεράς, δεδομένων των διαμετρικά αντίθετων απόψεων από τις διάφορες δυνάμεις της Αριστεράς;
3. Πώς (και γιατί) μια χώρα που βρίσκεται υπό ένταξη (δηλ. εκτός προς το παρόν) συμμετέχει στους αγώνες της Αριστεράς εντός της Ευρώπης; (ένα ζήτημα που τέθηκε και στη συζήτηση).
4. Πώς αντιμετωπίζουμε ως κυπριακή Αριστερά την "ανισομερή ανάπτυξη" στο πεδίο της κοινωνικής συνείδησης;(π.χ. την υπανάπτυξη όσον αφορά τα δικαιώματα των

γυναικών, των μειονοτήτων και των "ξένων"); Πώς συνδέονται καλύτερα οι αγώνες για κοινωνικά δικαιώματα στην Ευρώπη με την Κύπρο;

5. Πώς διεκδικούμε τα νέα δικαιώματα χρησιμοποιώντας την ενταξιακή πορεία, χωρίς να απεμπολούμε ιστορικά εργατικά κεκτημένα όπως η ΑΤΑ;

Θέτω τα ερωτήματα μαζί με τα σχόλιά μου, ελπίζοντας ότι θα συμβάλω στη συζήτηση για το ζήτημα αυτό.

1. Στη Βρετανία η παρουσία του Εργατικού Κινήματος, που λειτουργεί σαν "ομπρέλα" για την Αριστερά, εμποδίζει την ανάπτυξη ενός αριστερού χώρου πέραν του εργατικού κόμματος. Κι όμως σε τοπικό επίπεδο, σε επίπεδο ακτιβισμού (π.χ. φεμινιστικά και αντιρατσιστικά κινήματα, anti-poll tax) και αριστερής σκέψης (αυτό που ο Perry Anderson ονόμασε "academic Marxism"), η Βρετανία έχει ένα αξιόλογο έργο.

2. Οφείλω να αναφέρω ότι η αδρή αυτή σχηματοποίηση που κάνω εδώ, χάριν συντομίας, ίσως είναι απλοϊστική σε σχέση με την εμπειριστατωμένη τοποθέτηση του Στ. Τομπάζου. Όμως χρειάζεται, πιστεύω, η απλοποίηση και κωδικοποίηση για να αντιπαρατεθούν οι θέσεις.

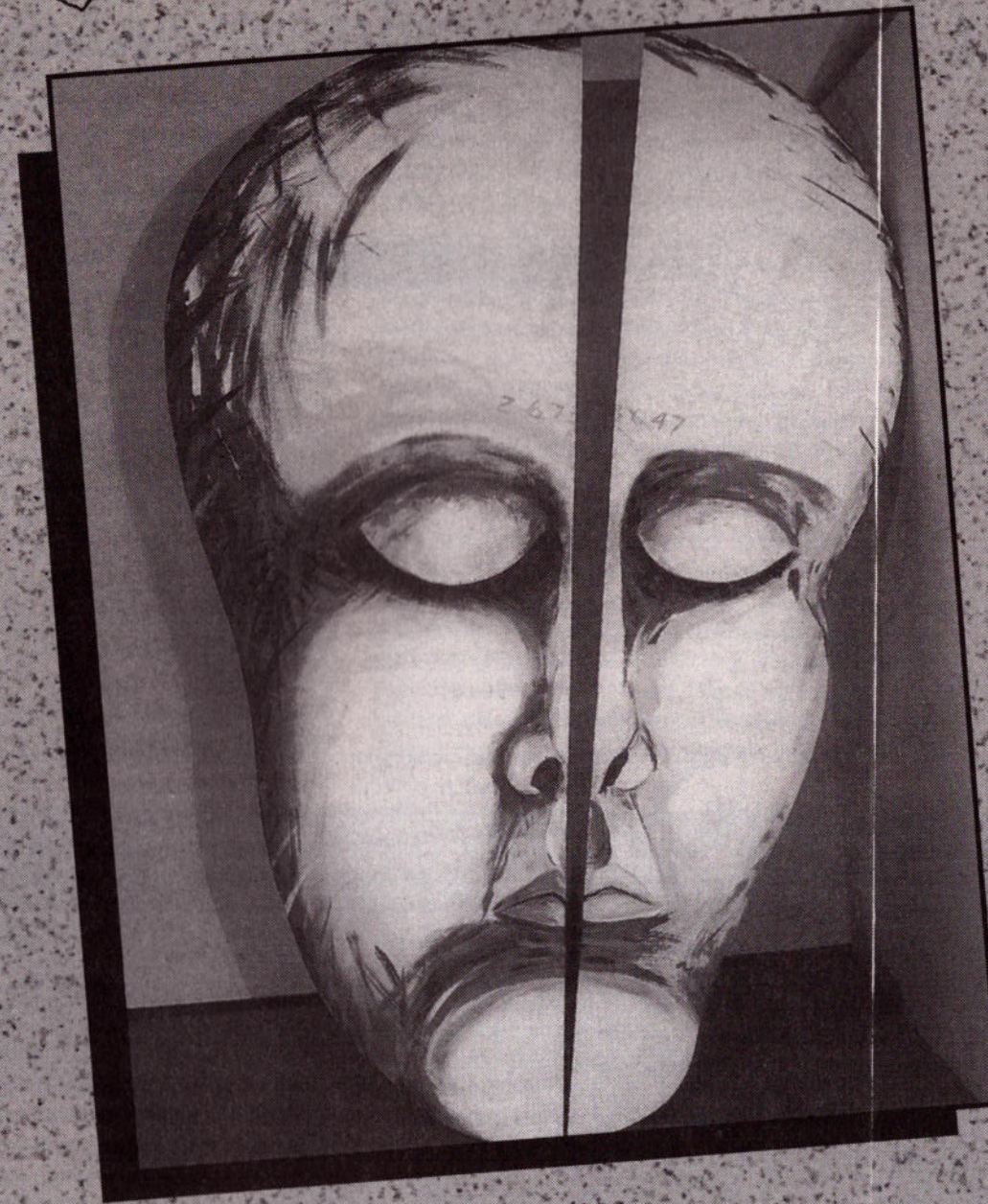
3. Δηλαδή, η ε/κ αστική τάξη απλώς στοχεύει να ενταχθεί στην Ευρώπη-Φρούριο για να αποκλείσει τους εκτός Ε.Ε. και το «καθήκον» της ελληνο-κυπριακής Αριστεράς είναι να αντισταθεί και να αποτρέψει την αστική τάξη από το να πετύχει τους σκοπούς της.

Σελίδες θεωρητικής σκέψης και ανάλυσης

Πελατειακός κορπορατισμός

Η καταστολή της δυνατότητας εμφάνισης κυπριακού έθνους τον 19ο αιώνα στην Κύπρο

«Γιατί τόση φασαρία για τις εκλογές;» αναρωτιέται ο Κ. Μαυράτσας στο άρθρο του που αφορά στο φαινόμενο του κορπορατισμού στην Κύπρο. Ο Αντρέας Παναγιώτου συνεχίζει και σ' αυτό το τεύχος τη μελέτη του για τη δυνατότητα εμφάνισης κυπριακού έθνους στην Κύπρο τον 19ο αι.

Πελατειακός Κορπορατισμός

(Γιατί τόση φασαρία για τις εκλογές;)

Γράφει ο **Καίσαρας Β. Μανράτσας**

Η ελληνοκυπριακή πολιτική ζωή παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα εκσυγχρονισμού και εξορθολογισμού, προβλήματα που επηρεάζουν αρνητικά όχι μόνον τις εσωτερικές κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές διαδικασίες, αλλά και τις προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος⁽¹⁾. Σε ένα γενικό θεωρητικό επίπεδο, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε αυτά τα προβλήματα λέγοντας ότι η κυπριακή κοινωνία χαρακτηρίζεται από μια σχετικά υπανάπτυκτη κοινωνία των πολιτών, που εμποδίζει τη δημιουργία ενός βιώσιμου φιλελεύθερου πολιτικού ήθους. Ως αποτέλεσμα, η πολιτική σφαίρα, μέσα από την οποία αρθρώνεται η σχέση ανάμεσα στους πολίτες και το κράτος, κυριαρχείται από κορπορατιστικούς προσανατολισμούς, οι οποίοι δημιουργούν μια πελατειακή υπερπολιτικοποίηση και ένα υπέρμετρο κρατισμό, που ουσιαστικά συνθλίβουν την ίδια την έννοια του πολίτη.

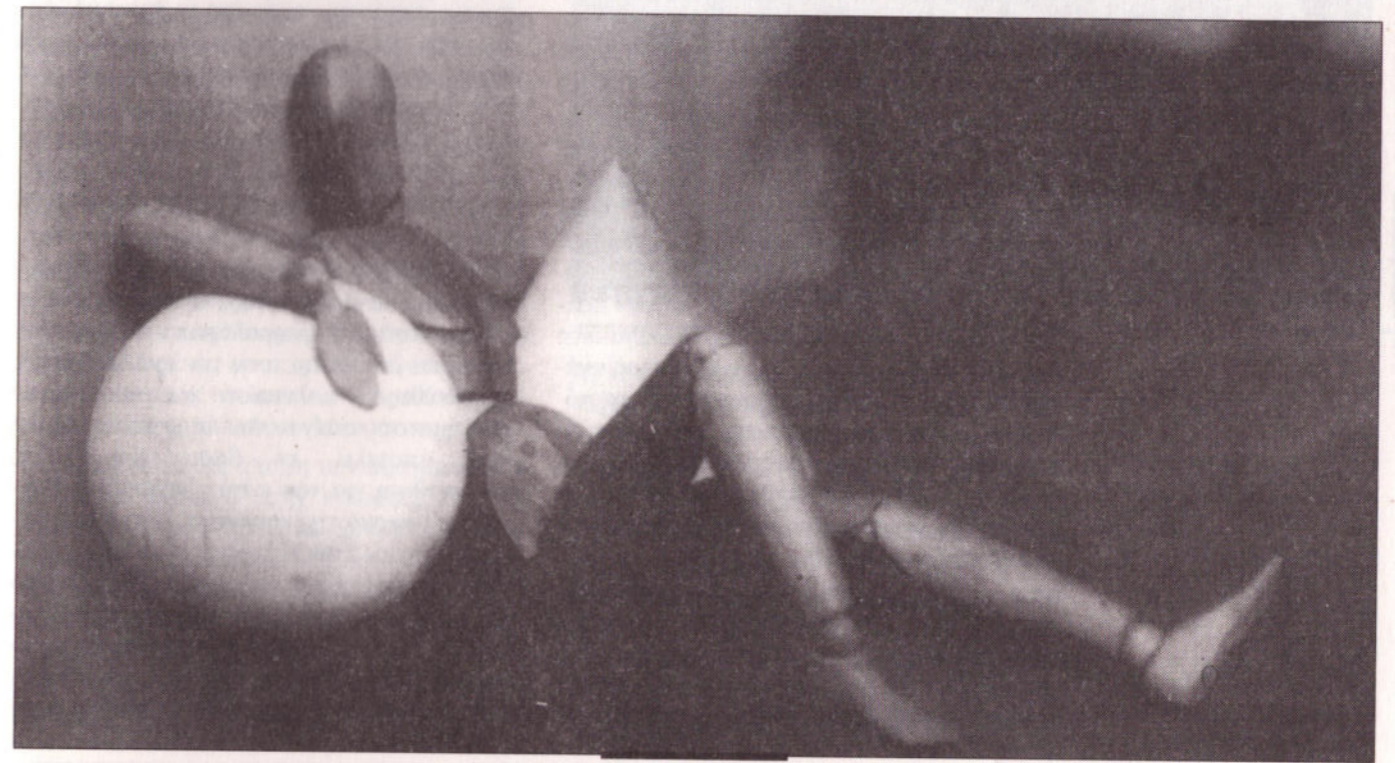
Η κρατική εξουσία μαζί με τους κομματικούς μηχανισμούς, στους οποίους στηρίζεται, αποτελούν την κυρίαρχη σφαίρα της κοινωνικής ζωής. Σε μεγάλο βαθμό, η πολιτική ελέγχει τόσο την οικονομία όσο και, ευρύτερα, την κοινωνία. Μαζί με την έννοια του πολίτη, υποβαθμίζονται τόσο η έννοια του ατόμου, όσο και ο ρόλος που θα μπορούσε να παίξει από ομάδες και θεσμούς που δεν είναι άμεσα συνδεδεμένοι με το κομματικό κράτος. Οι πολιτικές διαδικασίες και η ιδεολογική ατμόσφαιρα που πηγάζουν από τη αδυναμία της κοινωνίας των πολιτών δημιουργούν ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων των οποίων το ουσιαστικό αποτέλεσμα είναι το δομικό και θεσμικό μπλοκάρισμα νέων πρακτικών και τρόπων σκέψης, που θα οδηγούσαν σε μια πιο αποτελεσματική και αξιόπιστη πολιτική - που θα οδηγούσαν δηλαδή σε μια καλύτερη αντίληψη και αντιμετώπιση της λειτουργίας του κράτους, του προβλήματος που βασανίζει τον τόπο, αλλά και τον ρόλο τον οποίο η Κύπρος καλείται ή προτίθεται να παίξει στον ευρωπαϊκό χώρο.

Το κομματικό κράτος και η αδυναμία της κοινωνίας των πολιτών

Όσον αφορά τις εσωτερικές της διεργασίες, η ελληνοκυπριακή πολιτική κουλτούρα χαρακτηρίζεται από δύο βασικά και αλληλένδετα στοιχεία: πρώτον, από μια υπερπολιτικοποίηση του πολιτικού φαινομένου - μια υπερπολιτικοποίηση που λειτουργεί στη βάση ενός προσωποπαγούς και πελατειακού κομματικού συστήματος και που ουσιαστικά οδηγεί στην απολιτικοποίηση της πολιτικής. Οι συμμαχίες ανάμεσα σε κόμματα δεν καθορίζονται από ιδεολογικές ή πολιτικές θέσεις, αλλά από το κατά πόσον η μία ή η άλλη συμφωνία ενισχύει την ικανότητα των κομμάτων να εξυπηρετούν την πελατεία τους. Και δεύτερον, από ένα υπερτροφικό κράτος που εξυπηρετεί μικροπολιτικά συμφέροντα και παρουσιάζεται ως άκρως βραδυκίνητο, δύσκαμπτο και αναποτελεσματικό. Η λογική που κυριαρχεί - ο άξονας δηλαδή στη βάση του οποίου αρθρώνεται ο κυρίαρχος πολιτικός λόγος και η κρατούσα πολιτική πρακτική - είναι η λογική του πολιτικού κόστους. Τα κόμματα, όλα τα κόμματα, αποβλέπουν πρώτιστα στην αύξηση - ή τουλάχιστον τη διατήρηση - της εκλο-

γικής τους δύναμης, γεγονός που θα τους επιτρέψει να συμμετάσχουν στη διαμοίραση των αγαθών και οφέλων, που συνάδουν με την πολιτική εξουσία και να εξυπηρετήσουν έτσι την κομματική πελατεία. Ζητήματα όπως οι πολιτικές αξίες και η αξιοπιστία των πολιτικών θεσμών είναι πάντα δευτερεύουσας σημασίας. Τα κόμματα λειτουργούν, σχεδόν αποκλειστικά, ως μηχανισμοί εξουσίας και μέσα από αυτούς ακριβώς τους μηχανισμούς έχει δημιουργηθεί μια διακομματική πολιτική ελίτ, που μαζί με άτομα από άλλες κοινωνικές δυνάμεις (όπως το κεφάλαιο, τις συντεχνίες και την εκκλησία), ελέγχουν την κυπριακή κοινωνία και διάνοηση. Το αποτέλεσμα είναι συχνά ένας άκρατος λαϊκισμός που τροφοδοτεί, χωρίς πάντα βέβαια να κατευνάζει, τα πολιτικά πάθη και συναισθήματα των μαζών.

Το ρουσφέτι παρουσιάζεται ως η πρωτοτυπική πολιτικο-οικονομική δραστηριότητα και το πολιτικό στοιχείο επεμβαίνει άμεσα στην οικονομική ζωή του τόπου - είτε πρόκειται για την εργοδότηση στο δημόσιο, είτε τη θεσμοθέτηση διαδικασιών που ελέγχουν τους παραγωγικούς φορείς και συντηρούν την οικονομική υποδομή, είτε την αναποτελεσματικότητα της γραφειοκρατίας. Οι πρόσφατες διακηρύξεις σχετικά με την ποινικοποίηση του ρουσφετιού υποβαθμίζουν τη νοημοσύνη των Κυπρίων και δείχνουν ακριβώς τον κυνισμό με τον οποίο η ελληνοκυπριακή πολιτική ελίτ αντιμετωπίζει τον κύριο πολίτη. Ο πολίτης εξατάται άμεσα από το κομματικό κράτος. Αυτή η εξάρτηση, βέβαια, δημιουργεί και μια σχέση

υποτέλειας και δε θα ήταν υπερβολή αν χαρακτηρίζαμε τη σχέση ανάμεσα στους φορείς της πολιτικής εξουσίας και τον πολίτη αυταρχική. Ως αποτέλεσμα αυτής της υποτελικής σχέσης ανάμεσα στους πολίτες και τα κόμματα, οι κομματικές ηγεσίες είναι πάντα υπεράνω κριτικής και καταφέρνουν να καταπνίγουν την όποια εσωκομματική αμφισβήτηση. Το κριτήριο επιβίωσης είναι, βέβαια, η ικανότητά τους να ικανοποιούν την κομματική πελατεία, πράγμα που θα ήταν αδιανόητο αν δεν υπήρχε μία ελάχιστη συμφωνία εκ μέρους όλων των κομμάτων ότι αυτοί είναι οι κανόνες του παιχνιδιού και μ' αυτούς παίζουμε. Είναι μέσα σε αυτό το πλαίσιο που κάποιος μπορεί να εξηγήσει το γεγονός ότι η κυπριακή πολιτική κυριαρχείται από τα ίδια ουσιαστικά πρόσωπα εδώ και πάνω από σαράντα χρόνια.

Η πολιτική κουλτούρα, που μόλις σκιαγράφησα, αντανάκλα και απορρέει από αυτό που στην κοινωνική θεωρία ονομάζεται αδύναμη ή καχεκτική κοινωνία των πολιτών - ένα τρόπο διάρθρωσης των βασικών θεσμών και δομών της κοινωνίας, που καταπιέζει και περιθωριοποιεί τις κοινωνικές σφαίρες που βρίσκονται ανάμεσα στο άτομο ή την οικογένεια, από τη μια και το κράτος, από την άλλη. Η εξουσία, έτσι, ασκείται πάντα από τα πάνω προς τα κάτω και η έννοια του πολίτη, με τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις που δημιουργεί, δεν έχει εμπεδωθεί στο βαθμό που αυτό έχει επιτευχθεί στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες της Δύσης (Gellner 1994b, 1995, Hall 1995, Keane 1988). Η αδυναμία της κοινωνίας των πολιτών είναι άμεσα συνδεδεμένη με το γεγονός ότι για διάφορους ιστορικούς λόγους - όπως ο μεταπρατικός-εμπορικός χαρακτήρας του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού, το οθωμανικό παρελθόν και η βρετανική διοίκηση, η κυριαρχία της εθνικιστικής ιδεολογίας και ο χαρακτήρας του ελληνοκυπριακού αντιαποικιακού αγώνα και η ύστερη οικονομική ανάπτυξη - στην Κύπρο δεν έχει αναπτυχθεί μια γνήσια αστική τάξη με νεωτερική ορθολογιστική νοοτροπία. Όπως διαπιστώνουν πολλοί από τους σημαντικότερους θεωρητικούς της κοινωνίας των πολιτών, η αυτόνομη ανάπτυξη της τελευταίας παρουσιάζεται ταυτόχρονα με τις διαδικασίες που επιφέρουν το σύγχρονο ορθολογικό καπιταλισμό και δημιουργούν εκείνο τον ανθρώπινο τύπο, που μπορεί να λειτουργήσει και να επιβιώσει σε μια τέτοια οικονομία²⁷.

Η αυτόνομη κοινωνική παρουσία ενδιάμεσων θεσμών και ομάδων προστατεύει το άτομο από την αυθαίρετη και καταπιεστική πολιτική εξουσία. Η ύπαρξη τέτοιων θεσμών δημιουργεί ένα ελεύθερο πεδίο μέσα στο οποίο το άτο-

μο - με την προϋπόθεση φυσικά ότι δεν θα παρεμποδιστεί τα συμφέροντα και την ευημερία των συνανθρώπων του - μπορεί να επιδιώκει τα δικά του συμφέροντα, τόσο υλικά όσο και ιδεατά, για να χρησιμοποιήσω την έννοια του Weber, χωρίς να παρεμποδίζεται από οποιοδήποτε κεντρικό φορέα εξουσίας. Οι θεσμοί της κοινωνίας των πολιτών δημιουργούν ένα σχετικά ισομερές και ανεκτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο καμιά ομάδα - και οπωσδήποτε κανένα άτομο - δεν μπορεί να κυριαρχήσει και να καταπνίξει τις υπόλοιπες. Αυτό, φυσικά, είναι ένα περιβάλλον στο οποίο η κοινωνική κριτική έχει ενσωματωθεί στην κρατούσα πολιτική και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κυρίαρχης πολιτικής συνείδησης. Ένα από τα βασικά στοιχεία της ελληνοκυπριακής πολιτικής κουλτούρας είναι ακριβώς η απουσία της έννοιας της κοινωνικής κριτικής ως καθιερωμένης πολιτικής διαδικασίας. Αυτή η απουσία, όπως παρατηρεί ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης (1979, 1981), συνδέεται άμεσα και με την "αδιαλλαξία" που χαρακτηρίζει την ελληνοκυπριακή πολιτική.

Το σημαντικότερο, ίσως, στοιχείο του πολιτικού κλίματος που επικρατεί σε αναπτυγμένες κοινωνίες των πολιτών είναι ότι τα προβλήματα και οι αντιπαράθεσεις, που αναπόφευκτα προκύπτουν, αντιμετωπίζονται ορθολογικά - κατά τρόπο, αν προτιμάτε, που κατορθώνει να διαχωρίζει τα γεγονότα από τις καθιερωμένες αξίες - και πολύ αποτελεσματικά. Η κοινωνία, έτσι, καταφέρνει να προσαρμόζεται εύκολα τόσο σε νέα δεδομένα, όσο και στο ίδιο της παρελθόν, συνεχίζοντας έτσι μια πορεία προόδου - τόσο στο οικονομικό, όσο και στο πολιτικο-κοινωνικό επίπεδο. Οι χώρες με αναπτυγμένες κοινωνίες πολιτών, έτσι, δικαιολογημένα εμφανίζονται ως πολιτικά πρότυπα, με την ίδια την ιδέα της κοινωνίας των πολιτών ως ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά συνθήματα της εποχής μας.

Το γεγονός ότι η κυπριακή κοινωνία κυριαρχείται ακόμα από συντηρητικές δυνάμεις με αναχρονιστικά ή φορμαλιστικά συμφέροντα, τα οποία δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη ενός φιλελεύθερου πολιτικού και κοινωνικού συστήματος - εκείνου του παράγοντα δηλαδή που αποτελεί τη βασικότερη, ίσως, προϋπόθεση για τον εκσυγχρονισμό και τον εξορθολογισμό της κοινωνίας - δεν είναι, βέβαια, τυχαίο. Στην Κύπρο η έννοια ενός κοινωνικού πεδίου που υπάρχει ανεξάρτητα από την οργανωμένη πολιτική και το κράτος, καθώς επίσης και η έννοια των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών - ίσως τα σημαντικότερα στοιχεία της νεωτερικής συνείδησης - δεν

έχουν αποκρυσταλλωθεί στην καθημερινή πολιτική συνείδηση. Η πρώτη ευθύνη βαρύνει την πολιτική ηγεσία του τόπου, που διαιωνίζει το κοινωνικό και πολιτικό κατεστημένο.

Η ελληνοκυπριακή κοινωνία, για να το θέσουμε κάπως ωμά, συχνά παρουσιάζεται καθυστερημένη και αναχρονιστική. Δεδομένης της σχετικής οικονομικής ανάπτυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας - ανάπτυξης, πρέπει να σημειώσω που επιτευχθηκε παρά την έλλειψη ενός μοντέρνου οικονομικού ήθους - κάποιος μπορεί πράγματι να μιλήσει για μια ασυμμετρία πολιτισμικής και υλικής ανάπτυξης (Christodoulou 1992:284). Η ελληνοκυπριακή κοινωνία, για να το θέσω γραφικά, μοιάζει συχνά με ζώο που έχει μοντέρνο σώμα και παραδοσιακό ή και καθυστερημένο κεφάλι.

Ελληνοκυπριακή και ελλαδική πολιτική κουλτούρα

Είναι εμφανές ότι η ελληνοκυπριακή πολιτική ζωή και κοινωνία μοιάζουν σε κύρια σημεία με την ελλαδική²⁸. Παρά τις εμφανείς ομοιότητες με την Ελλάδα, όμως, - ομοιότητες που τοποθετούν και τις δύο κοινωνίες σε έναν ευρύτερο ελληνικό χώρο - η κυπριακή περίπτωση παρουσιάζει κάποια ιδιόζοντα, sui generis, χαρακτηριστικά που καθιστούν την ελληνοκυπριακή κοινωνία λιγότερο πολιτικοποιημένη και περισσότερο, ουσιαστικά, ορθολογική από την ελλαδική (και πρέπει να τονίσω ότι αναφέρομαι εδώ σε ορθολογισμό για θέματα εσωτερικής πολιτικής, που στην περίπτωση των Ελληνοκυπρίων δεν περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση της τουρκοκυπριακής κοινότητας). Η διαφορά της ελληνοκυπριακής από την ελλαδική πολιτική κουλτούρα είναι εμφανής, για παράδειγμα, στο γεγονός ότι το κυπριακό κράτος είναι σαφώς λιγότερο αναποτελεσματικό, ανελαστικό και αποδιοργανωμένο από το ελλαδικό (Μαυράτας 1994).

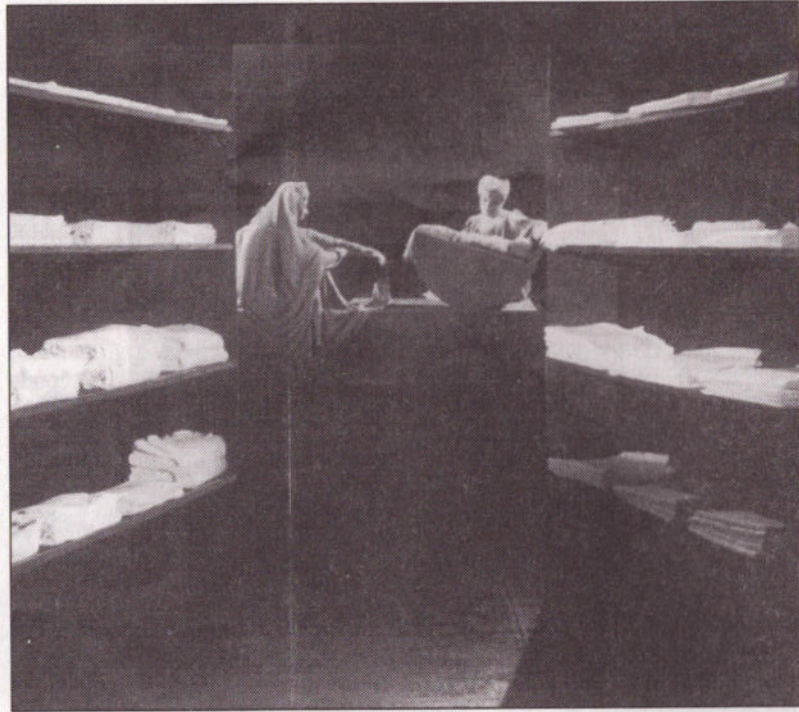
Από μια σφαιρική άποψη των πραγμάτων, οι διαφορές ανάμεσα στην ελλαδική και την ελληνοκυπριακή πολιτική κουλτούρα είναι απόρροια της διαφορετικής ιστορικής εξέλιξης των δύο κοινωνιών και θα μπορούσαμε να σημειώσουμε εδώ παράγοντες, όπως την επίδραση της αγγλοκρατίας τόσο στην αντίληψη για το ρόλο της γραφειοκρατίας, όσο και στην πολιτική φιλοσοφία των Ελληνοκυπρίων, τη

Μικρασιατική καταστροφή, τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα και άλλους. Για τους σκοπούς αυτού του άρθρου, όμως, - τη διαφώτιση δηλαδή των σημερινών πολιτικών πραγμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας - θα ήθελα να επικεντρώσω την προσοχή σας σε τρία πιο απτά και πρωτογενή στοιχεία, που διαφοροποιούν την ελληνοκυπριακή πολιτική κουλτούρα από την ελλαδική. Αυτά είναι,

πρώτον η γεωγραφική θέση του νησιού. Δεύτερον, η παρουσία μιας σχετικά ισχυρής τουρκοκυπριακής κοινότητας και τρίτον, οι πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο από τη δεκαετία του 1950 - το κυπριακό πρόβλημα, αν θέλετε. Το αποτέλεσμα αυτών των ιδιαιτεροτήτων της ελληνοκυπριακής κοινωνίας είναι ότι οι Έλληνες του νησιού βρίσκονται σε μια κατάσταση ενδημικής ανασφάλειας και αβεβαιότητας που συχνά θέτει σε κίνδυνο ακόμα και τη φυσική τους επιβίωση. Και αυτό, ανεξάρτητα από το αν η αντίληψη του κινδύνου είναι υπο-

κειμενική (είναι δηλαδή θέμα της συλλογικής συνείδησης των Ελλήνων του νησιού, μιας συνείδησης που μπορεί, για διάφορους λόγους, να είναι διαστρεβλωμένη), ή αντικειμενική. Αυτή η ανασφάλεια και αβεβαιότητα δημιουργεί μια πολιτική κουλτούρα η οποία - σε σύγκριση πάντα με την ελλαδική είναι καλύτερα εφοδιασμένη για να αντιμετωπίσει προβλήματα ουσιαστικού εξορθολογισμού, όπως την ανάπτυξη επαρκούς υποδομής και, γενικότερα, τη δημιουργία ενός περιβάλλο-

ντος που προωθεί την οικονομική ανάπτυξη. Η κατάσταση των Ελληνοκυπρίων, θα μπορούσαμε να πούμε, είναι ανάλογη με εκείνη των μειονοτήτων που ονομάζονται μεσαζουσες (middleman minorities) και οι οποίες, ακριβώς εξαιτίας της πολιτικής αβεβαιότητας που νιώθουν, επιδίδονται με επιτυχία σε οικονομικές δραστηριότητες και κατορθώνουν να διατηρήσουν την πολιτιστική τους ιδιαιτερότητα ή και απομόνωση. Και θέλω να τονίσω ότι εξαιτίας των δύο παραγόντων που προανέφερα, δηλαδή του γεγονότος ότι η Τουρκία βρίσκεται 40 μίλια από το νησί και της παρουσίας της τουρκοκυπριακής κοινότητας, οι Ελληνοκύπριοι, παρόλο που αποτελούν την αριθμητικά, οικονομικά, πολιτικά, και πολιτιστικά κυρίαρχη εθνική ομάδα του νησιού, μπορούν να ιδωθούν και ως μειονότητα με τις προεκτάσεις που αυτό δημιουργεί⁽⁴⁾.

Το πλεονέκτημα που έχει η ελληνοκυπριακή πολιτική κουλτούρα πάνω στην ελλαδική, δε

σημαίνει βέβαια, ότι η πρώτη μπορεί να θεωρηθεί σύγχρονη ή ορθολογική σε σύγκριση με την πολιτική κουλτούρα των οικονομικά αναπτυγμένων χωρών της Δύσης. Όπως θα ισχυριστώ πιο κάτω, ο ελληνοκυπριακός πολιτικός βίος θέτει σοβαρά εμπόδια στον εξορθολογισμό και εκσυγχρονισμό των βασικών θεσμών της ελληνοκυπριακής κοινωνίας - και εμποδίζει την ανάπτυξη αυτού που οι κοινωνιολόγοι της γνώσης αποκαλούν νεωτερική συνείδηση (modern consciousness). Μια αναλυτική συζήτηση του τελευταίου όρου ξεπερνά τα περιορισμένα όρια αυτού του άρθρου, για τους σκοπούς του οποίου αρκεί να ορίσουμε τη νεωτερική συνείδηση ως τον ξεχωριστό τρόπο σκέψης και αντίληψης που συνδέεται με την τεχνολογική παραγωγή, την ορθολογική γραφειοκρατία, τη φιλελεύθερη δημοκρατία, τον ατομισμό και την πολλαπλοποίηση αυτού που στην κοινωνιολογία της γνώσης ονομάζεται κοινωνικοί βιοκόσμοι - social lifeworlds⁽⁵⁾.

Ελληνοκυπριακός Κορπορατισμός

Η ανάγκη να αντιμετωπιστεί η πολιτική αβεβαιότητα και συχνά ο κίνδυνος που νιώθουν οι Ελληνοκύπριοι εξηγεί αυτό που ο Χριστοδούλου (1992:277) έχει εύστοχα ονομάσει "κορπορατισμό" της ελληνοκυπριακής πολιτικής. Η έννοια του όρου στην παρούσα ανάλυση ξεκινά μεν από τον Χριστοδούλου, αλλά προεκτείνεται και σε σημεία και κατευθύνσεις που ο Χριστοδούλου, ως οικονομολόγος, δεν εξετάζει. Μπορούμε να ξεκινήσουμε ορίζοντας ότι η έννοια του κορπορατισμού δηλώνει πολιτικές πρακτικές και νοοτροπίες που είναι αυστηρά τοποθετημένες στα πλαίσια που ορίζονται από τις δικαιοδοσίες οργανωμένων ομάδων (για παράδειγμα, κόμματα ή συντεχνίες), αποφεύγουν, στο βαθμό βέβαια που αυτό είναι εφικτό, την αντιπαράθεση σε θέματα ουσίας και επιδιώκουν την επίτευξη συμμαχιών και συμφωνιών ανάμεσα σε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών δυνάμεων και συμφερόντων. Η επίτευξη τέτοιας ευρείας "ομοφωνίας," όπως έχει καθιερωθεί ο όρος στην ελληνοκυπριακή πολιτική σκηνή, προϋποθέτει την αποδοχή ενός ελάχιστου κοινού παρονομαστή πρακτικών και ιδεών το οποίο ικανοποιεί, ή πρέπει να ικανοποιεί, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στον ελληνοκυπριακό κορπορατισμό, έτσι, και δεδομένου ότι οι ελληνοκυπριακές οργανωμένες ομάδες είναι συνήθως προσωποπαγείς, οι πολιτικές αποφάσεις και γενικότερα ο πολιτικός λόγος βρί-

σκονται στα χέρια ομαδαρχών (είτε πρόκειται για κομματάρχες, είτε για συντεχνιάρχες), οι οποίοι συχνά αγνοούν τις δημοκρατικές διαδικασίες που θεωρητικά, τουλάχιστον, πρέπει να διέπουν τη λειτουργία των συγκεκριμένων ομάδων.

Κορπορατιστικά στοιχεία μπορούν να παρατηρηθούν και στην περίοδο πριν από το 1974 - για παράδειγμα, στην καθιέρωση τη δεκαετία του 1940 ενός τριμερούς φόρουμ για τον διακανονισμό των εργασιακών και βιομηχανικών σχέσεων, που περιλάμβανε τους εργάτες, τους εργοδότες και την κυβέρνηση. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ένας κορπορατιστικός προσανατολισμός παρατηρείται και στο ίδιο το σύνταγμα της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας, παρόλο βέβαια που αυτός ο προσανατολισμός παρουσίαζε πολλά προβλήματα και απέτυχε τελικά να συμβιβάσει τα συμφέροντα των δύο κοινοτήτων. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, όμως, ότι ο ελληνοκυπριακός κορπορατισμός είναι εμφανέστερος και παρουσιάζεται ισχυρότερος στην μετεισθολική περίοδο (Christodoulou 1992:278). Αυτό είναι ξεκάθαρο, αν συγκρίνουμε τα μετά το 74 χρόνια με την εποχή της προεδρίας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, κατά την οποία ο χαρισματικός персонаλισμός και όχι ο κορπορατισμός ήταν το κυρίαρχο στοιχείο της ελληνοκυπριακής πολιτικής (Markides 1977). Τα γεγονότα του '74 και ο θάνατος του Μακαρίου το 1976, θα μπορούσαμε να πούμε, απαίτησαν μια κορπορατιστική προσέγγιση στη βάση της ιδέας ότι "πρέπει να είμαστε μονιασμένοι ακριβώς για να αντιμετωπίσουμε το εθνικό θέμα."

Από το 1974, ο κορπορατισμός είναι εμφανής σε όλες τις πτυχές της ελληνοκυπριακής πολιτικής ζωής. Θα αναφέρω μερικά παραδείγματα, αρχίζοντας πρώτα με κάποιους θεσμούς της ελληνοκυπριακής πολιτικής: τη λειτουργία του εθνικού συμβουλίου - ενός θεσμοθετημένου φόρουμ των κοινοβουλευτικών αρχηγών - το οποίο, συνήθως, τονίζει την ανάγκη όχι μόνο για "ομοφωνία", αλλά και για "ομοψυχία". Τη θεσμοθέτηση διαδικασιών για τη διατήρηση της ομαλότητας στις εργασιακές σχέσεις και την έμφαση πάνω στη συνεργασία των "κοινωνικών εταίρων." Τη σύνθεση των διοικητικών συμβουλίων των κρατικών και ημικρατικών οργανισμών, η οποία, σχεδόν πάντα, εκφράζει μικροπολιτικές συμμαχίες και όχι αξιολογικά κριτήρια. Και τελευταίο, αλλά ίσως σημαντικότερο, το γεγονός ότι τα πολιτικά κόμματα έχουν δημιουργήσει ένα νεποτιστικό περιβάλλον ειρηνικής συνύπαρξης, στο οποίο τα πολιτικά κέρδη μοιράζονται, λίγο πολύ, αναλογικά (στο βαθμό που

όλα τα κοινοβουλευτικά κόμματα έχουν προβάσεις στην κρατική μηχανή και μπορούν να βολέψουν ημετέρους). Και αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι σε αυτό το σημείο η ελληνοκυπριακή πολιτική κουλτούρα διαφέρει εμφανώς από την ελλαδική, στην οποία ο νικητής απολαμβάνει όλα τα πολιτικά οφέλη.

Παρά το ότι ο κορπορατισμός της ελληνοκυπριακής πολιτικής συχνά καθυστερεί τη διαδικασία λήψης αποφάσεων (ακριβώς γιατί οι διαδικασίες για την εξεύρεση του κοινού παρονομαστή, που θα ευχαριστήσει τις περισσότερες ομάδες ή, αν προτιμάτε, θα δυσαρεστήσει τις λιγότερες, είναι χρονοβόρες), το στοιχείο αυτό είχε στο παρελθόν δημιουργήσει ένα κλίμα στο οποίο θέματα οικονομικού προγραμματισμού και ανάπτυξης αντιμετωπίζονταν με σχετική αποτελεσματικότητα - ακριβώς γιατί αποφεύγεται η οξεία αντιπαράθεση. Και δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι ο ελληνοκυπριακός κορπορατισμός συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη του νησιού τόσο στην περίοδο 1960-1974, όσο και μετά το 1974. Συγκεκριμένα προβλήματα αντιμετωπίστηκαν στη βάση αρχών, που ξεπερνούν στενά πολιτικά συμφέροντα - στη βάση της λογικής, πρέπει να τονίσω, ότι θεωρείται γενικά αποδεκτό ότι τα στενά συμφέροντα όλων πρέπει να συμβιβαστούν (Christodoulou 1992:278). Παρά το γεγονός, όμως, ότι ο ελληνοκυπριακός κορπορατισμός είχε θετική συμβολή στις οικονομικές επιτυχίες των Ελληνοκυπρίων, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι έχει ήδη αρχίσει να λειτουργεί αρνητικά κυρίως όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της κρατικής μηχανής, αλλά και τη γενικότερη δημοσιότητα/παλληλική νοοτροπία που έχει αρχίσει να κυριαρχεί στον τόπο⁽⁶⁾.

Πελατειακός κορπορατισμός και συντηρητισμός

Το κορπορατιστικό στοιχείο ενδυναμώνει την υπερπολιτικοποίηση και την υπερκομματικοποίηση, που όπως προανέφερα χαρακτηρίζουν την ελληνοκυπριακή πολιτική κουλτούρα. Το πελατειακό στοιχείο της ελληνοκυπριακής πολιτικής κουλτούρας, έτσι, σπάνια αμφισβητείται και σπανιότερα γίνεται αντικείμενο πολιτικής αντιπαράθεσης - ακριβώς γιατί οι περισσότεροι πολίτες επιδιώκουν και συνήθως επιτυγχάνουν να συνδέονται με οργανωμένες ομάδες και να προωθούν τα

συμφέροντα τους αποκλειστικά στη βάση της σχέσης τους με αυτές τις ομάδες. Η συχνά ρητή και ξεκάθαρη αντίληψη - μια αντίληψη που διαιωνίζει την τωρινή κυριαρχία της κομματικής λογικής και πιο γενικά την υπερπολιτικοποίηση της ελληνοκυπριακής κοινωνίας - είναι ότι τίποτα δεν επιτυγχάνεται αν δεν ξέρεις κάποιον - και σχεδόν πάντα αυτός ο κάποιος είναι άτομο με ισχύ σε οργανωμένη πολιτική ομάδα. Στην περίπτωση της Κύπρου, έτσι, το κορπορατιστικό πνεύμα συντηρεί το πελατειακό σύστημα και τον κρατισμό, ενώ η σχέση υφίσταται και αντίστροφα. Πρόκειται, θα μπορούσαμε να πούμε, για τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος και είναι ακριβώς για να δείξω αυτή τη σχέση που χρησιμοποίησα τον όρο "πελατειακός κορπορατισμός".

Η σημαντικότερη, ίσως, συνέπεια του ελληνοκυπριακού πελατειακού κορπορατισμού είναι ότι δημιουργεί μιαν ατμόσφαιρα, η οποία καταπιέζει την ανεξάρτητη κριτική σκέψη και είναι εχθρική προς τον ατομικισμό - τον οποίο ορίζω εδώ ως την πεποίθηση ότι η αξιοπρέπεια του ατόμου αποτελεί την ύψιστη κοι-

νωνικοπολιτική αξία. Αυτός ο ατομικισμός, φυσικά, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας πραγματικά αυτόνομης κοινωνίας των πολιτών. Ο ελληνοκυπριακός πελατειακός κορπορατισμός, έτσι, πηγάει, αλλά και ταυτόχρονα συντηρεί την αδυναμία της κοινωνίας των πολιτών. Η υποβάθμιση της έννοιας του ατόμου - που στην πολιτική της μορφή, βέβαια, παρουσιάζεται ως η έννοια του πολίτη - δημιουργεί μιαν ιδιαίτερα συντηρητική πνευματική ατμόσφαιρα που παρουσιάζεται εχθρική προς οποιοδήποτε προσπά-

θειες ορθολογικού εκσυγχρονισμού. Και δεν είναι τυχαίο έτσι ότι, όπως σημειώνει ο Χριστοδούλου (1992: 284), παρά το γεγονός ότι οι Ελληνοκύπριοι είναι από τους πλέον μορφωμένους λαούς του κόσμου, το πνευματικό και πολιτιστικό κλίμα που κυριαρχεί θυμίζει παραδόξως το κλίμα που επικρατεί σε κοινωνίες με χαμηλά επίπεδα μόρφωσης.

Στην ελληνοκυπριακή κοινωνία παρουσιάζεται μια γενικευμένη τάση να αποφεύγεται η αμφισβήτηση καθιερωμένων δογμάτων και η έκφραση ατομικών απόψεων. Η αντίληψη των πολλών είναι ότι μόνο οι κοινωνικές ομάδες και τα οργανωμένα συμφέροντα αποτελούν νόμιμες ή και σοβαρές φωνές. Πρέπει να σημειωθεί επιπλέον ότι, ενώ το πολιτικό και ιδεολογικό φάσμα είναι σχετικά ευρύ - και περιλαμβάνει κόμματα ή στοιχεία που τείνουν από την άκρα δεξιά στην άκρα αριστερά - όλα τα οργανωμένα πολιτικά κόμματα παρουσιάζονται αδιάφορα, αν όχι και εχθρικά, σε ουσιαστικά θέματα που αφορούν τον εκσυγχρονισμό της ελληνοκυπριακής κοινωνίας. Και θα μπορούσαμε να αναφέρουμε εδώ ζητήματα, όπως τη σχέση εκκλησίας και κράτους, την οργανική ενότητα θρησκείας, εθνικής ταυτότητας και πολιτικών δικαιωμάτων, την έννοια ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων ανεξαρτήτως εθνικότητας, τα δικαιώματα των γυναικών και των ομοφυλοφίλων, τα δικαιώματα και τις συνθήκες διαβίωσης των αλλοδαπών στο νησί, την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από αστυνομικές αρχές και την αυτονομία του κυπριακού πανεπιστημίου.

Το αποτέλεσμα αυτού του συντηρητισμού είναι ότι η ελληνοκυπριακή κοινωνία εμφανίζεται να έχει πολύ λίγο χώρο και ανοχή για τη διαφορετικότητα - ή, αν προτιμάτε, την απόκλιση - και τον πλουραλισμό. Συμπεριφορές που στις βιομηχανικές κοινωνίες της Δύσης θεωρούνται ως θέματα ατομικής επιλογής και προτίμησης ποινικοποιούνται ή ηθικοποιούνται - με πιο χτυπητά παραδείγματα, βέβαια, την αντιμετώπιση της ομοφυλοφιλίας και την ελευθερία του λόγου σε θέματα που αφορούν την ελληνοκυπριακή εθνική ταυτότητα. Δεδομένης της αδυναμίας της κοινωνίας των πολιτών, βέβαια, το γεγονός ότι η ελληνοκυπριακή κοινωνία παρουσιάζεται σχετικά κλειστή, αυταρχική και μονοδιάστατη δεν πρέπει να μας εκπλήττει. Αυτά τα στοιχεία χαρακτηρίζουν τις περισσότερες κοινωνίες, στις οποίες η σχέση ανάμεσα στον πολίτη και το κράτος δεν διαρυθμίζεται μέσα από αυτόνομους ενδιάμεσους - ή μεσάζοντες - θεσμούς και κοινωνικές διαδικασίες⁽⁷⁾.

Η επιτακτική ανάγκη πολιτικού εκσυγχρονισμού

Η υπέρβαση του πελατειακού κορπορατισμού παρουσιάζεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την αναπτυξιακή προοπτική του τόπου. Και αναφέρομαι όχι μόνο στην περαιτέρω ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της οικονομίας αλλά και στον εκσυγχρονισμό της ελληνοκυπριακής συνείδησης. Ο χαρακτήρας και η υφή του ελληνοκυπριακού ήθους, δεν πρέπει να ξεχνάμε, είναι υψίστης σημασίας για την προοπτική ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Αν οι Ελληνοκύπριοι θέλουν την ένταξη, τότε πρέπει όχι μόνον να παράγουν ως Ευρωπαίοι - κάτι φυσικά που, δεδομένης της αυξανόμενης δημοσιονομολογίας της κυπριακής οικονομίας, επίσης μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση - αλλά και να σκέφτονται ως Ευρωπαίοι. Και αυτό, πρέπει να τονιστεί, δεν συνεπάγεται αποποίηση της πολιτισμικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας της Κύπρου. Αυτή είναι, βέβαια, η αντίδραση κάποιων συντηρητικών στοιχείων της ελληνοκυπριακής κοινωνίας - και ιδιαίτερα εκείνων που αρθρώνουν έναν υπερεθνικιστικό λόγο - που προσπαθούν να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι αυτό που μπορούμε να ονομάσουμε (πολύ προσεκτικά και χωρίς να αγνοούμε την ποικιλομορφία του πολιτισμικού χάρτη της γηραιάς ηπείρου) "ευρωπαϊκή συνείδηση" συνιστά ηθική κατάπτωση που παραβιάζει τις "ιερές αξίες" της "ελληνοχριστιανικής παράδοσης".

Η ανάλυση που έχει προηγηθεί δε μπορεί παρά να κλείσει με μια απαισιόδοξη νότα. Στο ερώτημα υπάρχουν δυνάμεις και φορείς που μπορούν και θέλουν να επιφέρουν ριζικές αλλαγές στο ελληνοκυπριακό πολιτικό σύστημα, η απάντηση είναι δυστυχώς αρνητική. Δεδομένου ότι ούτε και η τουρκική εισβολή (και η καταστροφή του 1974) δεν επέφερε κανένα πλήγμα στην αξιοπιστία της πολιτικής ηγεσίας των Ελληνοκυπρίων, οποιαδήποτε αισιοδοξία για ουσιαστική αλλαγή θα ήταν κωχτικός ευσεβοπισμός. Το πολιτικό σύστημα παρουσιάζεται ως απελπιστικά κλειστό. Οι συντηρητικές δυνάμεις του παραδοσιακού πολιτικο-οικονομικού κατεστημένου, οι δυνάμεις δηλαδή εκείνες, που επωφελούνται από την τωρινή κατάσταση των πολιτικών πραγμάτων στην ελληνοκυπριακή κοινωνία, εξακολουθούν να ελέγχουν σχεδόν

απόλυτα την κοινωνική, πολιτική και πνευματική ζωή του τόπου. Σ' αυτές τις δυνάμεις εντάσσονται όλα τα πολιτικά κόμματα και όλοι οι οργανωμένοι πολιτικοί φορείς της ελληνοκυπριακής κοινωνίας. Στην ελληνοκυπριακή πολιτική, η έννοια της αντιπολίτευσης έχει χάσει κάθε ουσιαστικό νόημα. Ο "πόλεμος" και οι "διαμάχες" αφορούν μόνο τη μικροπολιτική διαχείριση της εξουσίας. Η τομή που χρειάζεται είναι τόσο βαθιά που θα έλεγα, στο πνεύμα του μεγάλου Γερμανου κοινωνιολογού Max Weber, ότι οι αναγκαίες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις μπορούν να αναμένονται μόνο μέσα από τη δράση κάποιων χαρακτηριστικών ηγετών που δεν θα δίσταζαν να αντιταχθούν, και τελικά να νικήσουν, τη μίζερη νοοτροπία του πολιτικού κόστους. Τέτοιοι ηγέτες δεν υπάρχουν ακόμα στην ελληνοκυπριακή κοινωνία. Μπορεί και να μην υπάρξουν ποτέ. Γιατί τόση φασαρία για τις εκλογές...

1. Οι έννοιες του εκσυγχρονισμού και του εξορθολογισμού χρησιμοποιούνται, με το νόημα που έχουν αποκτήσει στη βεμπεριανή και γενικότερα την ανθρωπιστική παράδοση στις κοινωνικές επιστήμες. Καμιά από τις δύο έννοιες δεν περιορίζεται στην οικονομική σφαίρα. Τόσο ο εξορθολογισμός, όσο και ο εκσυγχρονισμός αφορούν όχι μόνο το σύνολο των κοινωνικών θεσμών και τη διάρθρωση τους, αλλά και τη συλλογική συνείδηση και ιδεολογία μιας κοινωνίας. Δείτε Berger et al 1974, Kalberg 1980, Weber 1978, 1990.

2. Για την έννοια της κοινωνίας των πολιτών, δείτε: Hall 1995, Gellner 1994β, 1995, Keane 1988. Οι συλλογές των Keane και Hall, καθώς και το τελευταίο βιβλίο του Gellner (1994β) θεωρούνται σταθμοί στο σύγχρονο διανοητικό προβληματισμό για την κοινωνία των πολιτών. Για την καλύτερη, ίσως, σύγχρονη θεωρητική ανασκόπηση της έννοιας δείτε την εισαγωγή του Hall στη συλλογή του 1995. Στην κοινωνιολογία του ελληνικού χώρου, ο κατεξοχόν θεωρητικός της κοινωνίας των πολιτών είναι ο Νίκος Μουζέλης. Δείτε, για παράδειγμα, την εργασία του που δημοσιεύεται στη συλλογή του Hall (Mouzelis 1995). Γύρω από την έννοια της κοινωνίας των πολιτών περιστρέφεται σήμερα ο σημαντικότερος, ίσως, θεωρητικός προβληματισμός στις κοινωνικές επιστήμες. Και είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι ακόμα και αναλυτές που ξεκίνησαν με μαρξιστικούς ή νεομαρξιστικούς προσανατολισμούς - προσανατολισμούς που δημιουργούν, θα μπορούσαμε να πούμε, δυσπιστία προς την ιδέα της κοινωνίας των πολιτών - όπως ο Μουζέλης, αποδέκτησαν και χρησιμοποιούν την έννοια.

Παρόλο που το άρθρο επικεντρώνεται στις εσωτερικές πολιτικές διαδικασίες της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, κάποια παρενθετικά σχόλια αναφορικά με το ρόλο του εθνικισμού είναι απαραίτητα - ειδικά γιατί ένα από τα βασικά σημεία της ανάλυσής μου περιστρέφεται γύρω από την έννοια της κοινο-

νίας των πολιτών που συνδέεται άμεσα με τον εθνικισμό. Όπως τονίζουν πολλοί μελετητές (Gellner 1983, 1994α, β, 1995, Hall 1995, Smith 1991, 1994) δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι στα αρχικά στάδια της ιστορικής τους εξέλιξης, στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, η κοινωνία των πολιτών και ο εθνικισμός είναι άμεσα συνδεδεμένα, με το ένα στοιχείο να τροφοδοτεί και να συντηρεί το άλλο. Αυτή η σύμπλευση, όμως, που αφορά, πρέπει να τονιστεί, εκείνο μόνο τον τύπο εθνικισμού που ονομάζεται πολιτικός (civic nationalism) και εκείνες μόνο τις κοινωνίες στις οποίες όντως αναπτύχθηκε μια υγιής κοινωνία των πολιτών, αποτελεί την εξαίρεση παρά τον κανόνα. Ο εθνοτικός (-ethnic nationalism) - ο τύπος που κυριαρχεί όχι μόνον στην Κύπρο αλλά και στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό από τις αρχές του 19ου αιώνα αναμφισβήτητα αποτελεί πολέμο της κοινωνίας των πολιτών, ακριβώς γιατί η έννοια του έθνους, καθορισμένη, πλέον, στη βάση της κοινής καταγωγής και των κοινών πολιτισμικών καταβολών, δεν μπορεί παρά να υποβαθμίσει όχι μόνο τις έννοιες του πολίτη και του ατόμου, αλλά και τον πλουραλισμό και την ανεκτικότητα, που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες με αναπτυγμένη κοινωνία των πολιτών (Bryant 1995, Gellner 1994a,b, Hall 1995). Στην Κύπρο, πιστεύω, η σχέση ανάμεσα στον εθνικισμό και την αδυναμία της κοινωνίας των πολιτών είναι ξεκάθαρη: ο εθνικισμός καταπιέζει ακόμα περισσότερο τους θεσμούς της κοινωνίας των πολιτών. Προωθεί, αν προτιμάτε τον αγγλικό όρο που σε αυτή την περίπτωση είναι σαφώς περιεκτικότερος από οποιαδήποτε ελληνική του μετάφραση, μια κοινωνία που είναι uncivil. Για τον ελληνοκυπριακό εθνικισμό, δείτε: Attalides 1977, 1979, Crawshaw 1978, Kitromilides 1977, 1979, 1981, 1983, 1990, Kizilyurek 1993, Loizos 1974, Markides 1974, 1977, Stamatakis 1991).

3. Για την ελλαδική πολιτική κουλτούρα, δείτε: Diamantourow 1983, Karabelias 1989, Kioukias 1993, Legg 1969, Macridis 1984, Mouzelis 1978, 1992α, 1992β, 1993, 1994, 1995, Pollis 1992, Spourdalakis 1988, Τσουκαλάς 1983, Χαραλάμπης 1989.

4. Για εκτενέστερη ανάλυση, δείτε Μαυράτσας 1994.

5. Για τη έννοια της νεωτερικής συνείδησης, δείτε Berger et al 1974, Weber 1978, 1990.

6. Για εκτενέστερη ανάλυση, δείτε Μαυράτσας 1994, 1995.

7. Δείτε Gellner 1994α, β, 1995, Hall 1995, Keane 1988.

Βιβλιογραφία

Michael Attalides
1977 The Turkish Cypriots: Their Relations to the Greek Cypriots in Perspective. In Cyprus Reviewed, Attalides editor, Nicosia, The Jus Cypri Association.
1979 Cyprus: Nationalism and International Politics. Edinburgh: Q Press.

Peter Berger, Brigitte Berger and Hansfried Kellner
1974 The Homeless Mind. Modernization and Consciousness. New York: Vintage Books.

Christopher G. A. Bryant
1995 "Civic Nation, Civil Society, Civil Religion." In Civil Society. Theory, History, Comparison. Edited by John Hall. Cambridge, UK: Polity Press

Demetrios Christodoulou
1992 Inside the Cyprus Miracle: The Labours of an Embattled Mini-Economy. Minneapolis, Minnesota. University of Minnesota, Minnesota Mediterranean and East European Monographs.

Nancy Crawshaw
1978 The Cyprus Revolt. An Account for the Struggle for Union with Greece. London: Allen and Unwin.

Nikiforos Diamantouros
1983 "Greek Political Culture in Transition (Historical Origins, Evolution, Current Trends." In Greece in the 1980's, edited by Richard Clogg. London: Macmillan.

Ernest Gellner
1983 Nations and Nationalism. Oxford: Blackwell.

1994a Encounters with Nationalism. Oxford, UK: Blackwell.

1994b Conditions of Liberty: Civil Society and its Rivals. New York: Allen Pane., the Penguin Press.

1995 "The Importance of Being Modular," In Hall. John Hall, editor

1995a Civil Society: Theory, History, Comparison. Cambridge, UK: Polity Press.

Steven Kalberg
1980 "Max Weber's Types of Rationality: Cornerstones for the Analysis of Rationalization Processes in History." American Journal of Sociology, Vol. 85, No.5, 1145-1179.

Γιώργος Καραμπελιάς
1989 Κράτος και κοινωνία στη μεταπολίτευση (1974-1988). Αθήνα: Εξάντας.

John Keane, editor
1988 Civil Society and the State. New European Perspectives. London: Verso.

Dimitris Kioukias
1993 "Political Ideology in Post-dictatorial Greece: The Experience of Socialist Dominance." Journal of Modern Greek Studies, Vol. 11.

Paschalis M. Kitromilides
1977 "From Coexistence to Confrontation: The Dynamics of Ethnic Conflict in Cyprus." In Cyprus Reviewed, Attalides editor. Nicosia: The Jus Cypri Association.

1979 "The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict," Journal of the Hellenic Diaspora 6, no. 4. New York: Pella Publishing.

1981 "Το ιδεολογικό πλαίσιο της πολιτικής ζωής της Κύπρου. Στο Κύπρος. Ιστορία, προβλήματα

και αγώνες του λαού της, επ. Γ. Τενεκίδης και Γ. Κρανιδιώτης. Αθήνα: Εστία.

1983 "Το ελληνικό κράτος ως εθνικό κέντρο." Στο Ελληνισμός Ελληνικότητα, επιμέλεια Δ. Γ. Τσαούση. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

1990 "Greek Irredentism in Asia Minor and Cyprus." Middle Eastern Studies.

Niyazi Kizilyurek
1993 Η Κύπρος Πέραν του Έθνους. Λευκωσία: Κασουλίδης.

Keith Legg
1969 Politics in Modern Greece. Stanford, California: Stanford University Press.

Peter Loizos
1974 "The Progress of Greek Nationalism in Cyprus: 1878-1970." In Choice and Change: Essays in Honour of Lucy Mair, J. Davis, editor. London: Athlone.

Roy Macridis
1984 Greek Politics at a Crossroads: What Kind of Socialism? Stanford, California: Hoover Institution Press.

Kyriakos Markides
1974 "Social Change and the Rise and Decline of Social Movements." American Ethnologist, 1:2.

1977 The Rise and Fall of the Cyprus Republic. New Haven, CT: Yale University Press.

Caesar Mavratsas
1994 "Cyprus, Greek America and Greece. Comparative Issues in Rationalization, Embourgeoisement and the Modernization of Consciousness." Modern Greek Studies Yearbook, Volume 10, 1994.

1995 "Από την οικονομική εντατικοποίηση στον οικονομικό εφησυχασμό και τον υπερκαταναλωτισμό(προκαταρκτικές παρατηρήσεις στην εξέλιξη της Ελληνοκυπριακής οικονομικής κουλτούρας μετά το 1974. Στο Κύπρος 20 χρόνια μετά. Η ανατομία μιας μεταμόρφωσης. Επιμ. Ν. Περιστιάνης και Γ. Τσαγγαράς. Λευκωσία: Intercollege Press.

Νίκος Μουζέλης
1978 Modern Greece: Facets of Underdevelopment. New York: Holmes and Meier.

1992a "Η Ελλάδα στο κατώφλι του 21ου αιώνα. Θεσμοί και πολιτική κουλτούρα." Στο Το Βήμα, 23

Αυγ., σσ. Α10-11.

1992b "Το μέλλον ανήκει στους εκσυγχρονιστές. Η Ελλάδα στον 21ο αιώνα." Στο Το Βήμα, 30 Αυγ., σσ. Α8-9.

1993 "Η ανατομία μιας αποτυχίας. Η γενική εικόνα και οι επιμέρους πολιτικές." Στο Το Βήμα, 14 Μαρτίου, σσ. Β4-5.

1994 "Ποιος φταίει για την απομόνωση της Ελλάδας." Στο Το Βήμα, 20 Φεβρ., σ.Α15.

1995 "Modernity, Late Development and Civil Society." In Civil Society. Theory, History, Comparison. Edited by John Hall. Cambridge, UK: Polity Press

Adamantia Pollis
1992 "Greek National Identity: Religious Minorities, Rights and European Norms." Journal of Modern Greek Studies, Vol. 10.

A. D. Smith
1991 National Identity. Reno, Nevada: University of Nevada Press.

1994 "The Problem of National Identity: Ancient, Medieval and Modern?" Ethnic and Racial Studies, Vol. 17, No. 3.

Michael Spourdalakis
1988 The Rise of the Greek Socialist Party. London: Routledge.

Nikos A. Stamatakis
1991 "History and Nationalism: The Cultural Reconstruction of Modern Greek Cypriot Identity." The Cyprus Review, Volume 3, No. 1.

Κωνσταντίνος Τσουκαλάς
1983 Κοινωνική Ανάπτυξη και Κράτος. Η Συγκρότηση του Δημοσίου Χώρου στην Ελλάδα. Αθήνα: Θεμέλιο.

Max Weber
1978 Economy and Society. An Outline of Interpretive Sociology, edited by G. Roth and C. Wittich. Berkeley, California: University of California Press.

1990 The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism, translated by T. Parsons. London: Unwin Hyman.

Δημήτρης Χαραλάμπης
1989 Πελατειακές σχέσεις και λαϊκισμός. Αθήνα: Εξάντας.

Η Καταστολή της Δυνατότητας εμφάνισης Κυπριακού Έθνους τον 19ο αιώνα

Β' Μέρος

Γράφει ο Αντρέας Παναγιώτου

Η Εισαγωγή των Εθνών στην Ανατολική Μεσόγειο και η Εθνική Αποικιοκρατία

Η εμφάνιση και η εισαγωγή του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο (και στην Ανατολική Μεσόγειο ευρύτερα) ήταν αποτέλεσμα μιας σημαντικής αλλαγής συγκυριών που θα μετέτρεπε την Κύπρο από «χώρα»²⁰ σε νησί-αποικία και στόχο αποικιακής προσάρτησης - από αυτόνομη οντότητα σε απόσπασμα μιας άλλης ολότητας. Η πρώτη σημαντική αλλαγή είχε ήδη συντελεστεί το 1830 με την δημιουργία του νεοελληνικού έθνους-κράτους στην Πελοπόννησο και την Αττική. Αυτό το έθνος-κράτος σηματοδοτούσε ουσιαστικά την εισαγωγή της έννοιας των εθνών στα Βαλκάνια. Και σαν κράτος το οποίο δημιουργήθηκε με την βοήθεια-προστασία των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων, το κράτος των

Αθηνών ανέπτυξε σύντομα (και κωδικοποίησε την δεκαετία του 1840) μια αντίληψη του εαυτού του σαν «υπό διαμόρφωση» αυτοκρατορία. Σαν το διάδοχο σχήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το οποίο θα υποκαθιστούσε ουσιαστικά την Οθωμανική Αυτοκρατορία όταν η τελευταία θα διαλυόταν, όπως αναμένετο στη Δύση.

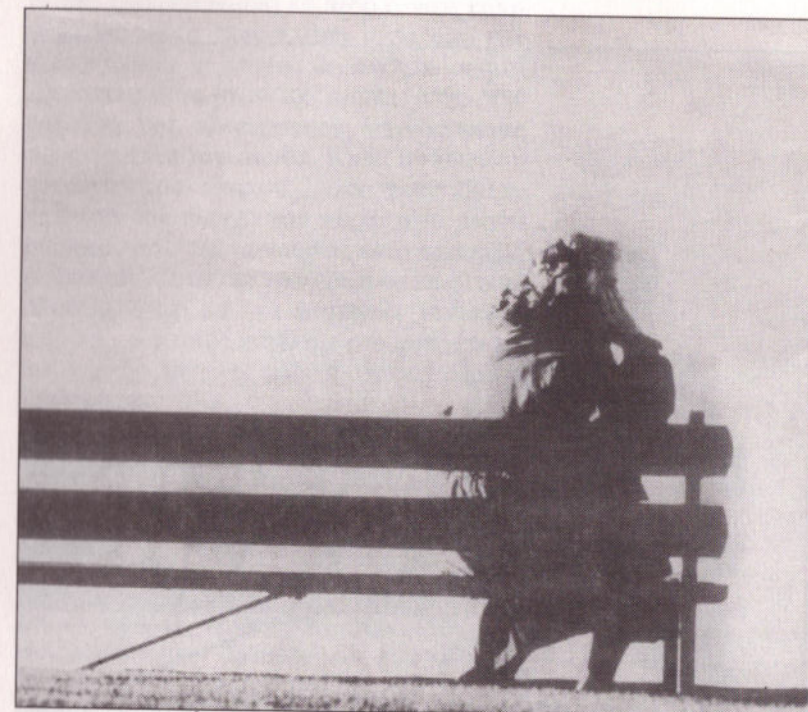
Το εγχείρημα του έθνους-αυτοκρατορία του Αθηναϊκού κράτους είχε να αντιμετωπίσει και θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα. Η σύζευξη του Βυζαντινού Μεσαίωνα και της κλασικής αρχαιότητας αποδείχθηκε ένα δύσκολο εγχείρημα. Η συνένωση/προσάρτηση ετερογενών πολιτιστικών ομάδων υπό την σκεπή ενός έθνους που διεκδικούσε ωστόσο την νοοτροπία μιας νεοβυζαντινής αυτοκρατορίας αποδείχθηκε εξίσου δύσκολη. Σε αυτά τα πλαίσια το όραμα μιας δημοκρατικής ομοσπονδίας/αυτοκρατορίας

την οποία εισηγήθηκε ο Ρήγας Φεραίος και οι Ελληνοοθωμανιστές του 19ου αιώνα εκτοπίστηκε, μπροστά στην άνοδο ανταγωνιστικών εθνικών κινήσεων στα Βαλκάνια τα οποία οδήγησαν σε μια σειρά πολέμων και εθνικών εκκαθαρίσεων και κατέληξαν στα σύνορα του 1945. Το ελληνικό έθνος-αυτοκρατορία πρόσφερε και προπαγάνδιζε τον εαυτό του σαν την φυσική πολιτική ενότητα των ορθόδοξων και ελληνοφώνων της Ανατολικής Μεσογείου. Το θεατρικό έργο «Βαβυλωνία» το οποίο σηματοδοτεί την προβληματική του νεοελληνικού έθνους-αυτοκρατορία είναι χαρακτηριστικό των πληθυσμών τους οποίους διεκδικούσε το Αθηναϊκό κράτος. Η παρουσία των Αλβανών λ.χ. θεωρείται αυτόνομη. Στο έργο εμφανίζεται και ένας Κύπριος του οποίου η παρουσία είναι «περιττή» όπως παρατηρεί ο κριτικός Κ. Μπιρής.²¹ Είναι ενδιαφέρον ότι στις ελάχιστες φορές που μιλά η του απευθύνεται ο λόγος, ο Κύπριος εμφανίζεται όχι απλά σαν ιδιόρρυθμος ιθαγενής, αλλά σαν μορφωμένος στην «σολομωνική» - μια έμμεση, ίσως, αναφορά στην Κύπρο σαν μεσοανατολικό - απόμακρο άγνωστο και μυστηριακό χώρο.

Οι αντιδράσεις των Κυπρίων στην δημιουργία του χριστιανικού κράτους των Βαλκανίων ήταν περιορισμένες. Μερικοί εξόριστοι προύχοντες υπέγραψαν αίτηση για συμπερίληψη της Κύπρου στο ελληνικό βασίλειο, ενώ απ' ό,τι φαίνεται τα μεσαία αστικά στρώματα άρχισαν να αποκτούν ελληνικά διαβατήρια τα οποία σήμαιναν ότι οι κάτοχοί τους δεν θα πλήρωναν φόρους. Αυτή η προσπάθεια φοροδιαφυγής όμως δεν ενθουσίασε τον τοπικό μηχανισμό χριστιανικής διοίκησης, την εκκλησία, η οποία απαιτούσε να σταματήσει η απόκτηση ελληνικών διαβατηρίων.²² Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο όμως δεν φαίνεται να είχε να αναπτυχθεί στην Κύπρο ενωτικό κίνημα ή να είχε μεταφραστεί η διαδικασία απόκτησης διαβατηρίων σε εξελληνιστικό κίνημα. Σε ένα κείμενο του 1848 ο πρώτος έλληνας πρόξενος στην Κύπρο, ο Δ. Μαργαρίτης, χρησιμοποιεί τον όρο «ομογενείς» για τους Κύπριους χριστιανούς αλλά δεν αναφέρεται σε αιτήματα προσάρτησης της Κύπρου στο ελληνικό βασίλειο. Η πραγματεία του για την Κύπρο είναι περιγραφικής και οικονομικής φύσης και τελειώνει απλά με μια έκκληση στους έλληνες εμπόρους να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις τους στην περιοχή. Και συγκριτικά αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίοδο μετά το 1850 ξεσπά ενωτική εξέγερση στην Κρήτη, ενώ τα Εφάτησα παραχωρούνται

στην Ελλάδα. Η ηρεμία στην Κύπρο, η οποία είχε συναταραχτεί από αλλεπάλληλες εξεγέρσεις στις αρχές του αιώνα, ήταν χαρακτηριστική του γεγονότος ότι ο κυπριακός εκμοντερνισμός ακολουθούσε μια δική του πορεία²³ με σχετικά χαλαρές σχέσεις με το Αθηναϊκό βασίλειο.

Όπως αναφέρει ο Κύρρης²⁴, στα πρώτα χρόνια της Βρετανικής διακυβέρνησης κάθε άλλο παρά ξεκάθαρη ήταν η πολιτική

και πολιτιστική κατεύθυνση της κυπριακής ελίτ. Εμφανίστηκαν τότε μέχρι και αιτήματα για την «επιστροφή» της Κύπρου στην βασιλεία των Λουζινιανών, ενώ γενικότερα η πολιτιστική ζωή προσανατολιζόταν στον άμεσο περίγυρο της Ανατολικής Μεσογείου παρά στο Βαλκανικό Αθηναϊκό κράτος.

«Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι η σύγκριση που κάμνει ο τύπος της Κύπρου προς τα πνευματικά πρότυπα του Ελληνισμού, μάλλον αναφέρεται σε πρότυπα όχι μόνο Αθηναϊκά αλλά και Σμυρνέϊκα, Αλεξανδρινά, της Βηρυτού, της Κωνσταντινουπόλεως, της Ρουμανίας, πιο πολύ στα πρότυπα της διασποράς παρά στα Αθηναϊκά. Το 1899, όταν ιδρύεται και εγκαινιάζεται το περικαλλές θέατρο Παπαδοπούλου στην Λευκωσία, το πρώτο αξιόλογο θέατρο στην Κύπρο ο Άργος, ανταποκριτής της Φωνής της Κύπρου στην Αμμόχωστο, το συγκρίνει προς το θέατρο της Βηρυτού και όχι προς τα ελληνικά θέατρα της Αθήνας. Η πνευματική ζωή της Σμύρνης, της Κωνσταντινουπόλεως, της Αλεξάνδρειας, του Καΐρου, της

Βηρυτού, παρέχει κριτήρια για την πνευματική ζωή της Κύπρου. Και εδώ υπερτερεί η επίδραση του ελληνισμού της διασποράς και όχι της Αθήνας, δηλαδή κυριαρχεί η επαφή με τη Μέση Ανατολή. Αυτή η επαφή, που έδωσε κριτήρια ανατολικότερα, υπάρχει ήδη από τότε στην Κύπρο, κατά μακροαίωνα παράδοση, που συνεχίζεται ως τα μέσα περίπου του 20ου αιώνα»²⁵.

Η γλώσσα του πιο πάνω κειμένου, το οποίο γράφτηκε ένα αιώνα μετά (το 1986), είναι

χαρακτηριστική της επικράτησης νέων εννοιών τον 20ο αιώνα. Η χρήση εννοιών όπως «διασπορά» (σε σχέση με το Αθηναϊκό κέντρο) για τους κατοίκους της Σμύρνης ή της Κωνσταντινούπολης είναι μάλλον αποτέλεσμα της ήττας του σχεδίου «έθνος-αυτοκρατορία» του Αθηναϊκού κράτους το 1922. Αυτή η ήττα οδήγησε το Αθηναϊκό κράτος σε μια ακόμα πιο έντονη εσωτερική ομοιογενοποίηση η οποία εκφράστηκε και με την μετατροπή των ελληνόφωνων πληθυσμών εκτός συνόρων σε «διασπορά». Ακόμα και στην περίπτωση ιστορικών κέντρων όπως η Κωνσταντινούπολη. Αυτό που εξαφανίστηκε ουσιαστικά ήταν η μνήμη ενός άλλου πολιτισμού - οι αναφορές των κυπριακών εφημερίδων τις οποίες καταγράφει ο Κύρρης παραπέμπουν ουσιαστικά στον κόσμο της Ρωμιοσύνης ο οποίος ήταν ακόμα τότε ζωντανός και ο άλλος πόλος αναφοράς για τους ελληνόφωνους.

Εκτός από τις επιρροές από τον «ανατολικό» περίγυρο, ο εκμοντερνισμός και η πολι-

τιστική ανάπτυξη της Κύπρου στα τέλη του 19ου αιώνα είχαν και επίδραση από την ενδογενή της ιστορία. Τα πιο δημοφιλή θέατρα λ.χ. της περιόδου (τέλη του 19ου αιώνα), δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία στην Λατινική Μεσαιωνική περίοδο (λ.χ. «Πέτρος Α', «Η Κύπρος και οι Ναΐται»).

Οι τάσεις που αναφέρονται πιο πάνω δείχνουν την καταπιεσμένη πιθανότητα μιας αυτόνομης ανάπτυξης της Κυπριακής κοινωνίας. Η γεωπολιτική θέση και οι εσωτερικές αντιθέσεις απέκλειαν ωστόσο κάτι τέτοιο. Σε αυτά τα πλαίσια είχε ήδη αρχίσει μια διαδικασία εξαγωγής του εθνικού προτύπου της Μεγάλης Ιδέας και η Κύπρος δεν έμεινε ανεπηρέαστη. Όπως και τα βαλκάνια η Κύπρος έγινε χώρος εξαγωγής «δασκάλων - ιεραποστόλων» για προαγωγή της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας. Και οι δάσκαλοι μαζί με τους διανοούμενους που είχαν εκπαιδευτεί στο «εθνικό κέντρο»²⁶, άρχισαν να επανεξημερεύουν την κυπριακή ιστορία και κουλτούρα σε ένα μοντέρνο-εθνικό (σε σχέση με το παραδοσιακό/ρωμικό) πλαίσιο. Οι πρώτοι ερευνητές της παραδοσιακής κυπριακής κουλτούρας μετέφεραν ουσιαστικά τα πρότυπα της Ελληνικής Μεγάλης Ιδέας και τα χρησιμοποιούσαν για να ταξινομήσουν στοιχεία τόσο της Κυπριακής λαογραφίας όσο και ιστορίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι δυο από τους τρεις «πατέρες» των Κυπριακών σπουδών, ο Α. Σακελάριος (ο οποίος έθεσε τις βάσεις της Κυπριακής λαογραφίας και των Κυπριακών γλωσσικών μελετών) και ο Φ. Ζανέττος (ο οποίος επικεντρώθηκε στην ιστοριογραφία) κατάγονταν από την Ελλάδα.

Ο Φ. Ζανέττος, λ.χ., οδηγεί την Κυπριακή ιστοριογραφία στα πρότυπα της Μεγάλης Ιδέας - μακριά από το χριστιανικό αναλυτικό πλαίσιο το οποίο χρησιμοποιείτο από τον Μεσαίωνα (με τον Λ. Μαχαιρά) μέχρι τον 18ο αιώνα (με την ιστορία του Αρχιμανδρίτη Κυπριανού). Είναι στα πλαίσια αυτών των αναλυτικών μετατοπίσεων που άρχισαν να κατασκευάζονται μια σειρά από factoids/«γεγονίδια», όπως τα ονόμασε ο G. Maier,²⁷ τα οποία χωρίς ιστορική τεκμηρίωση απόκτησαν το status του ιστορικού γεγονότος μέσα από την επανάληψη από τον ηγεμονικό λόγο. Ο Maier αναφέρεται σ' αυτά τα πλαίσια στην παρουσίαση της περιόδου του αρχαίου βασιλιά Ευαγόρα σαν προδρόμου της ένωσης. Σ' αυτά τα πλαίσια θα μπορούσε κανείς να εντάξει και το μύθο του «απελευθερωτή» Κίμωνα - ενώ στα αρχαία κείμενα είναι ξεκάθαρο ότι ο στόχος του Κίμωνα ήταν απλά η παρενόχληση των Περσών ή/και η αποκόμηση

«λαφύρων από τους εχθρούς» - στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν και οι Κύπριοι.²⁸ Το πιο εντυπωσιακό «γεγονίδιο» το έχει τεκμηριώσει πρόσφατα ο Ρολάνδος Κατσιαούνης: πρόκειται για την ομιλία/καλωσόρισμα του Αρχιεπισκόπου Σοφρώνιου στους Βρετανούς το 1878. Σύμφωνα με την εθνική ιστοριογραφία του 20ου αιώνα (και τα σχολικά εγχειρίδια μέχρι σήμερα), στην εν λόγω ομιλία περιεχόταν μια αναφορά στην ένωση. Σύμφωνα όμως με την τεκμηριωμένη ανάλυση του Κατσιαούνη, το εν λόγω απόσπασμα προστέθηκε στην ομιλία μερικές δεκαετίες αργότερα σαν νομιμοποιητικό στοιχείο των εθνικιστικών στην διαμάχη με τους Ρωμιούς στο αρχιεπισκοπικό ζήτημα των αρχών του αιώνα.

Αυτές οι μετατοπίσεις αποτελούσαν βέβαια μια μορφή εκμοντερνισμού. Αποτελούσαν όμως ταυτόχρονα και ένα αναλυτικό πλαίσιο και μια σειρά από κατηγορίες σκέψεις για οργάνωση της βιωμένης εμπειρίας που αναιρούσαν την αυτόνομη ύπαρξη της κυπριακής κοινωνίας και την μετέτρεπαν σαν μέρος μιας άλλης ολότητας - ένα απόσπασμα. Ταυτόχρονα οι Κύπριοι μετατρέπονταν σε ιθαγενείς που έπρεπε να εκπολιτιστούν από τον εισαγόμενο εθνικό λόγο. Αυτήν την διαδικασία πολιτιστικής αποικιοκρατίας μπορούμε να την ονομάσουμε εθνική αποικιοκρατία. Ενώ έχει τους ίδιους στόχους με την πολιτική αποικιοκρατία (γεωγραφική επέκταση, οικονομική εκμετάλλευση) εντούτοις εδώ η πολιτιστική διεύθυνση προηγείται της πολιτικής και οι ιθαγενείς αντιμετωπίζονται σαν εν δυνάμει μελλοντικά μέλη της αυτοκρατορίας. Έτσι η εθνική αποικιοκρατία επιβάλλεται πρώτα σαν τρόπος σκέψης και οργάνωσης της εμπειρίας, πριν την άμεση πολιτική παρεμβολή που θα εκφραστεί αργότερα - στην περίπτωση της Κύπρου - μετά τα μέσα του 20ου αιώνα.

Η δύναμη του αποικιακού λόγου του εθνικισμού στηριζόταν σε τρεις παράγοντες:

α) Οι φορείς του - τα carrier groups - η αστική τάξη και η νέα διανοήση του γραπτού λόγου ήταν οι κοινωνικές ομάδες που ανέβαιναν τις βαθμίδες της (λόγω εκμοντερνισμού) πολιτικής (είτε σαν εκλεγμένοι ηγέτες είτε σαν διορισμένοι δημόσιοι υπάλληλοι της αποικιοκρατίας), πολιτιστικής (μέσω της εκπαίδευσης και της γραπτής επικοινωνίας) και οικονομικής εξουσίας.

β) Η Βρετανική αποικιακή διοίκηση ευνοούσε βασικά αυτήν την εξέλιξη σαν μια μορφή νόμιμης αντιπολίτευσης. Και για την Κύπρο, ο Ελληνικός εθνικισμός με τις αναφο-

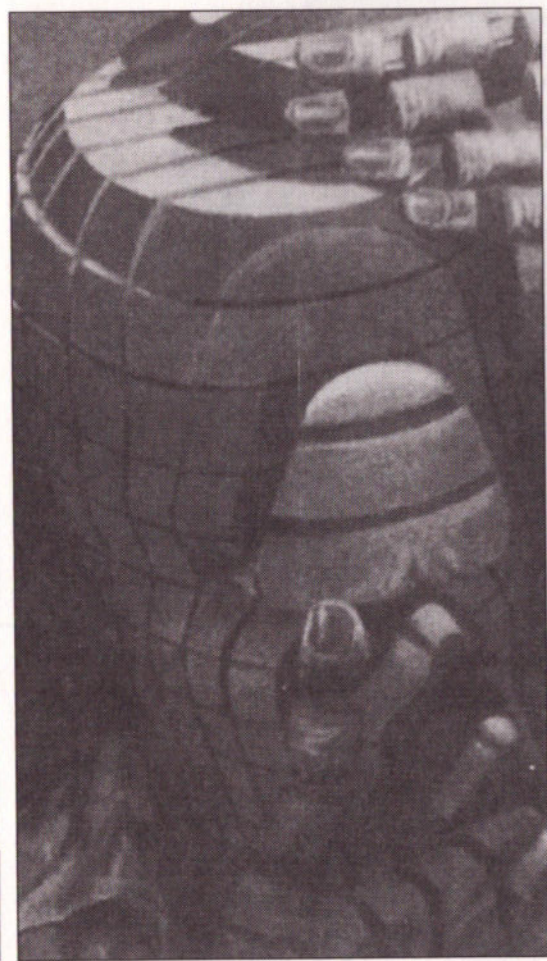
ρές του σε ένα ένδοξο πολιτιστικό και πολιτικό παρελθόν, προσφερόταν σαν μια μορφή απόδειξης ότι στο σημειολογικό επίπεδο οι Κύπριοι ήταν ίσοι με τους αποικιοκράτες - στον βαθμό που οι πρόγονοί τους ήταν, υποτίθεται, οι δημιουργοί της βάσης του Δυτικού πολιτισμού. Και στο μέλλον βέβαια πάλι θα ήταν σύμμαχοι της Μεγάλης Βρετανίας, αφού ο ελληνισμός που προάγεται στην Κύπρο ήταν σαφώς φιλοαγγλικός.

γ) Στο επικοινωνιακό επίπεδο ο νέος εισαγόμενος λόγος εκφραζόταν μέσα από τον γραπτό λόγο - ο οποίος θα ανέλθει σε μια ηγεμονική θέση στον 20ο αιώνα, μέχρι την επέλαση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας προς τα τέλη του αιώνα. Κατά συνέπεια η ηγεμονία του εθνικού λόγου εκφραζόταν και από τον έλεγχο του κυρίαρχου μέσου επικοινωνίας της μοντέρνας εποχής. Όμως ο γραπτός λόγος δεν κατάφερε να επιβληθεί ολοκληρωτικά και να εκτοπίσει τον προφορικό - ο οποίος κατέληξε στο καταστατικό επίπεδο να γίνει φορέας της κυπριακής συνείδησης.

Ενδεικτικό της περιόδου είναι το έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη. Ο Μιχαηλίδης ξεκίνησε την ποιητική του πορεία γράφοντας στην καθαρεύουσα αλλά το έργο με το οποίο πέρασε στην ιστορία, η «9η Ιουλίου», γράφτηκε στα κυπριακά. Αυτό το ποίημα το οποίο υπήρξε νευραλγικό στην ενδογενή οικοδόμηση των αυτοεικόπων του ελληνο-κυπριακού εθνικισμού (με την μαρτυρολογία για τον Κυπριανό και την σύνδεση με το ελληνικό 1821) περιέχει ενδιαφέρουσες εννοιολογικές αναφορές. Στο έργο δεν χρησιμοποιείται ο όρος έλληνας ή ελληνισμός, ούτε γίνεται αναφορά στην ένωση. Αντίθετα ο όρος που χρησιμοποιείται για την συλλογικότητα των ελληνοκυπρίων είναι ρωμιοσύνη. Είναι αξιοσημείωτο σε αυτά τα πλαίσια το γεγονός ότι ο Μιχαηλίδης έγραψε και ποιήματα ενάντια στην αμφισβήτηση της ελληνικότητας των Κυπρίων Χριστιανών. Όμως όταν χρησιμοποιεί την κυπριακή στην ποίησή του ο προσδιοριστικός όρος που αναδύεται είναι «ρωμικός» παρά «έλληνας». Επίσης είναι ενδιαφέρον ότι στην «9η Ιουλίου» γίνεται διαχωρισμός ανάμεσα σε «καλούς» και «κακούς» Τούρκους - δεκαετίες πριν την ιδεολογική ανάγκη των Ε/Κ να τονίσουν τις καλές σχέσεις και προθέσεις τους προς τους Τ/Κ μετά το 1974. Ένας Τ/Κ, ο Κχιόρογλου, προσπαθεί με κίνδυνο της δικής του ζωής να σώσει τον Αρχιεπίσκοπο. Έμμεσα αλλά σαφώς καταγράφει μια θετική αντιμετώπιση για τους Τ/Κ, ακόμα και σε στιγμές δημιουργίας «εθνικών ειδώλων»²⁹.

Το Διεθνές Σύστημα Εξουσίας και ο καθορισμός της Κύπρου σαν Συνοριακού Χώρου

Η κáθοδος των Βρεττανών οριοθετεί μια νέα ιστορική περίοδο, η οποία θα ενισχύσει συνειδητά αλλά και δομικά την άνοδο του ελληνικού εθνικισμού. Κατ' αρχήν στον ευρωπαϊκό χώρο είχε ολοκληρωθεί μέχρι το 1870 η συγκρότηση των δυτικών και κεντροευρωπαϊκών εθνών, τα οποία άρχισαν να επιδιόδονται απροκάλυπτα στο δεύτερο στάδιο του μύθου της «εθνικής ολοκλήρωσης». Την γεωγραφική τους επέκταση εκτός Ευρώπης για τον «εκπολιτισμό» των βαρβάρων - και φυσικά για την επέκταση των πολιτικών σφαιρών επιρροής και την δημιουργία νέων χωρών/ αγορών καπιταλιστικής συσσώρευσης. Σε αυτά τα πλαίσια είχε όμως συντελεστεί και μια επιστημολογική μετακίνηση στην πολιτιστική νομιμοποίηση των ευρωπαϊκών

εθνών. Ενώ μέχρι τον 18ο αιώνα (όπως μαρτυρά και η εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο) η Δύση αντλούσε τη μη-χριστιανική της νομιμοποίηση/ιστορική παράδοση από τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, μετά από τα μέσα του 19ου αιώνα (κάτω από την επίδραση του Ρομαντισμού και του Κοινωνικού Δαρβινισμού) η αρχή του δυτικού πολιτισμού μετατοπίστηκε βόρεια - στις εισβολές των Αρείων, Ινδοευρωπαϊκών φυλών³⁰. Σε αυτά τα πλαίσια η

Ελλάδα παρέμεινε ο μόνος χώρος της προ-Ρωμαϊκής κλασικής αρχαιότητας που αναγνωρίστηκε σαν πρόγονος του Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η υποβάθμιση του Χριστιανισμού και των αρχαίων σμιτικών πολιτισμών (Αίγυπτος, Φοίνικες) σήμαινε ουσιαστικά ότι έμπαινε στο περιθώριο η κυπριακή μοντέρνα ιστοριογραφία που είχε ήδη προσδιορίσει τους αρχαίους κυπρίους σαν μια φυλή ανθρώπων οι οποίοι ήταν: «πολλά ευγενείς εις ωραιότητα και ευταξίαν του σώματος, τους οποίους οι ξένοι ωνόμαζον θεούς και θεάς και κατά αληθείαν ωσαν να μην ήταν γεννημένοι από ανθρώπους θνητούς».³¹

Το ίδιο βέβαια θα γινόταν και με τα ευρήματα του Cesnola την δεκαετία του 1860, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να στοιχειοθετήσουν την ύπαρξη μιας αυτόνομης κυπριακής αρχαίας κλασικής τέχνης.

Η κατασκευή και το άνοιγμα της διώρυγας του Σουέζ το 1869 μετέτρεψε ουσιαστικά τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου σε ένα νέο «βαλκανικό χώρο» ανταγωνισμού των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων. Μόνο που σε αυτόν τον χώρο (τον μη-ευρωπαϊκό), δεν προωθήθηκε αρχικά η δημιουργία εθνικών/πρωτοεκτοράτων όπως στα Βαλκάνια. Αντίθετα οι ευρωπαίοι προσπάθησαν να προσεταιριστούν τις υπάρχουσες θρησκευτικές ομάδες, διατηρώντας το παραδοσιακό πλαίσιο αναφοράς για να αποφύγουν την ανάπτυξη τοπικών εθνικών κινημάτων. Και σίγουρα οι χριστιανικές κοινότητες με κάποιες δυνατότητες/ιστορία εκμοντερνισμού (όπως οι Ορθόδοξοι της Κύπρου και οι Μαρωνίτες του Λιβάνου) θεωρήθηκαν σαν προνομιούχοι σύμμαχοι.³² Όχι όμως σαν εν δυνάμει αυτοδύναμα έθνη, αλλά σαν προεκτάσεις ήδη υπαρχόντων ευρωπαϊκών εθνών. Και ήδη το Ελληνικό έθνος - κράτος είχε αρχίσει και αυτό να συμπεριφέρεται σαν μια περιφερειακή επεκτατική δύναμη. Ο βασιλιάς της Ελλάδας λ.χ. παρατηρούσε το 1896 (στα πλαίσια των διαβουλεύσεων για την Κρήτη) ότι αφού οι Βρεττανοί είχαν πάρει μεσογειακές κτήσεις (λ.χ. Κύπρο) ειδικαιούτο και η Ελλάδα την Κρήτη.³³

Έτσι όταν έφθασαν οι Βρεττανοί στην Κύπρο και την Αίγυπτο (1878-1882) προσδιόρισαν την Κύπρο σαν ελληνικό νησί - κάτι νεοφανές ουσιαστικά για την ιστοριογραφία του νησιού. Είναι εντυπωσιακό πόση μυθολογία είχε καλλιεργηθεί τον περασμένο αιώνα, ώστε να ξεχαστεί το γεγονός ότι οι Βρεττανοί ενώ διοικούσαν την Κύπρο, η οποία νομικά ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όχι απλά ανέχονταν άλλα και ενθάρρυναν τον ελληνικό

εθνικισμό. Εκφράζοντας αυτήν την λογική ο Churchill είχε, μάλιστα συγκαλεί τους Κύπριους Ορθόδοξους για τον ενωτισμό τους το 1907³⁴. Ενώ ο Lloyd George πίστευε, σύμφωνα με τον Churchill, ότι: «Οι Έλληνες είναι ο λαός του μέλλοντος στην Ανατολική Μεσόγειο... Αντιπροσωπεύουν τον Χριστιανικό πολιτισμό απέναντι στην τουρκική βαρβαρότητα... Μια μεγαλύτερη Ελλάς θα αποτελέσει πλεονέκτημα για την Βρετανική Αυτοκρατορία».

Και σε αυτά τα πλαίσια ακόμα οι κύπριοι οπαδοί του ελληνικού εθνικισμού επεδείκνυαν σεβασμό (αν όχι δουλοπρέπεια) απέναντι στην Βρετανική διοίκηση. Όταν αρθρωνόταν ένας κριτικός λόγος, συνοδεύονταν από διευκρίνηση για την πίστη των εθνικιστών στην «ελληνοαγγλική φιλία». Ο Γιωργαλλίδης στην λεπτομερή του μελέτη των πρώτων 50 χρόνων της Βρετανικής διοίκησης, παρατηρεί για τις σχέσεις Βρεττανών και Ε.Κ (ή, ίσως, πιο ορθά της ελίτ των Ε/Κ):

«Παρά το ότι με την πάροδο των χρόνων οι αποικιοκράτες και οι αποικιοκρατούμενοι καταλάβαιναν καλύτερα ο ένας τον άλλο, δεν ήρθαν όμως και πιο κοντά. Παραδόξως οι Έλληνες παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό φιλοβρεττανοί, αποδεχόμενοι χωρίς αμφισβήτηση την θέση ότι τα Ελληνικά και τα Βρετανικά εθνικά συμφέροντα ήταν, και θα παρέμειναν, ταυτόσημα και ήταν έτοιμοι να ικανοποιήσουν όλες τις Βρετανικές στρατηγικές ανάγκες. Ποτέ δεν παραβίαζαν τους νόμους και ποτέ δεν έχασαν την πίστη τους στο Βρετανικό πολιτικό και δικαστικό σύστημα. Ο θαυμασμός τους επεκτεινόταν μέχρι και την Βρετανική αυτοκρατορία - την οποία έβλεπαν σαν ένα όργανο για την διάχυση της πρόοδου στις πιο υποανάπτυκτες περιοχές του κόσμου - και στην μητροπολιτική Βρετανία σαν την μητέρα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας».³⁵

Σε αυτά τα πλαίσια τα πρώτα 50 χρόνια (μέχρι το 1930) οι Βρεττανοί δεν είχαν να αντιμετωπίσουν αντι-αποικιακά αισθήματα από την Κυπριακή ελίτ: η μουσουλμανική της πτέρυγα αρκείτο στον παραδοσιακό της ρόλο και στην συνεργασία με την εξουσία, η «διαλλακτική» πτέρυγα της χριστιανικής ελίτ (που εκφράζε τα συμφέροντα της ρωμείτης ελίτ) ενθάρρυνε την νομιμοφροσύνη και τις μεταρρυθμίσεις, ενώ η «αδιάλλακτη» πτέρυγα έκαμινε μεν εσωτερική αντιπολίτευση αλλά η στάση της απέναντι στους Βρεττανούς δεν απείχε αισθητά από τους υπόλοιπους. Όταν η τελευταία πτέρυγα κυριάρχησε στο αρχιεπισκοπικό του 1900-1910, οι αλλαγές στην πολιτική της Ε/Κ ελίτ ήταν περισσότερο επιφανειακές παρά

ουσίας. Άρχισαν να γίνονται αναφορές στην ένωση στο νομοθετικό, αλλά οι προσπάθειες αντιπαράθεσης με τους Βρεττανούς (όπως η αποχώρηση το 1912 και η αποχή του 1922) ήταν μάλλον συμβολικά γεγονότα. Ο πρωτεργάτης λ.χ. της αποχής στις αρχές της δεκαετίας του 1920, ο Νεοπτόλεμος Πασχάλης, βρέθηκε μετά την αποτυχία του στις εκλογές να υπηρετεί την αποικιοκρατία σαν ανώτερος διοικητικός αξιωματούχος.

Στο λαϊκό επίπεδο, στον χώρο δηλαδή της τεράστιας πλειοψηφίας των Κυπρίων που ζούσαν στην ύπαιθρο, δεν φαίνεται να είχαν συντελεστεί μεγάλες αλλαγές ή μετατοπίσεις ταυτοτήτων μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Έτσι παρά το γεγονός ότι μερικές εκατοντάδες κύπριοι εθελοντές πολέμησαν με τον ελληνικό στρατό το 1897, στην Κύπρο δεν έγιναν ταραχές ή διακοινοτικές αντιπαράθεσεις - παρά την κάποια ένταση που δημιουργήθηκε. Και στο τέλος του αιώνα, ο Ν. Καταλάνος, ο κορυφαίος ιδεολόγος του ελληνικού εθνικισμού, παρατηρούσε ότι η επέτειος της 25ης Μαρτίου ελάχιστα τιμήθηκε - ούτε καν στην Λευκωσία. Ωστόσο σε αυτή την περίοδο (τέλος του αιώνα) το κυρίαρχο χαρακτηριστικό ήταν η πολιτική και οικονομική ένταξη της Κύπρου στις αποικιακές δομές. Και δεν είναι, ίσως, τυχαίο ότι σε αυτήν την περίοδο η δυσφορία της αγροτικής πλειοψηφίας δεν εκφράζεται με μαζικά κινήματα όπως πριν το 1833 ή μετά το 1920, παρά με την μορφή της κοινωνικής ληστείας - μιας μεταβατικής μορφής διαμαρτυρίας. Αυτή η αντιπαράθεση που εκφράζει βέβαια και μια οικονομική δυσφορία εκφράζει περισσότερο, όπως παρατήρησε ο Cassia, μια αντιπαράθεση γύρω από τις αλλαγές των πολιτικών/διοικητικών δομών που έχουν να κάμουν με την συγκεντροποίηση της εξουσίας.

Το σκηνικό που είχε διαμορφωθεί, λοιπόν, στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα ολοκλήρωνε την ένταξη της Κύπρου στον δυτικό κόσμο αλλά ταυτόχρονα προσδιόριζε την Κύπρο σαν ένα συνοριακό σημείο της Δύσης σε μια περιοχή εκτός της Δύσης. Στην περίοδο υπό συζήτηση (το τέλος του 19ου αιώνα), η Κύπρος εντάχθηκε πολιτικά και πολιτιστικά³⁶ στον δυτικό κόσμο - αλλά σαν αποικία. Παρά το ιδιαίτερο status που αναγνωρίστηκε στο νησί λόγω του περίπλοκου νομικού καθεστώτος³⁷ αλλά και ιδιαίτερα λόγω του προσδιορισμού της χριστιανικής πλειοψηφίας σαν εν δυνάμει συμμάχου της Δύσης, εντούτοις η Κύπρος την περίοδο της μεγάλης επέκτασης της αποικιοκρατίας (1870-1910) παρέμεινε μια δυτική αποικία. Και ενώ τα έθνη κατασκευ-

άζονταν εκείνη την περίοδο, είτε στην Ευρώπη είτε σε ανταγωνισμό μαζί της - η Κύπρος ήταν αιχμάλωτη σε ένα αμφιλεγόμενο συνοριακό σημείο ανάμεσα στις πρακτικές των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής. Εισήγαγε ένα φιλοδυτικό εθνικισμό αντί να γεννήσει ένα ιθαγενή. Και ενώ στον 20ο αιώνα το αντιαποικιακό της κίνημα θα

ακολουθούσε (ιστορικά) τις ευρύτερες αντιαποικιακές κινητοποιήσεις στην περιοχή, εντούτοις θα μιλούσε με μια γλώσσα αιχμάλωτη της περιόδου 1870-1910, της περιόδου των αυτοκρατοριών, αντί της περιόδου των αντιαποικιακών ανεξαρτησιακών κινήματων που χαρακτήρισαν την περίοδο 1920-1960. Και ο Τ/Κ εθνικισμός που εμφανίστηκε αργότερα ακολούθησε την ίδια αντιφατική πορεία με τον Ε/Κ.

Το ότι ήταν η αριστερά (σαν κίνημα των κατώτερων τάξεων με κομμουνιστική ιδεολογία και ρεφορμιστική πρακτική) που τελικά βρέθηκε στο παράδοξο ρόλο να επωμιστεί το ρόλο της συγκρότησης ενός κυπριακού αντιαποικιακού κινήματος που να συμβαδίζει με τις ευρύτερες τάσεις στην περιοχή και στο παγκόσμιο σύστημα, είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα αποτελέσματα αυτού του συνοριακού καθεστώτος. Αλλά αυτό είναι θέμα για άλλο κείμενο.

20. Σαν τέτοια γινόταν κατανοητή στις Μεσαιωνικές ιστοριογραφίες αλλά και στην μοντέρνα ιστορία του Αρχιμανδρίτη Κυπριανού στον 18ο αιώνα.

21. Δ.Κ. Βυζάντιος. Βαβυλωνία - Επιμέλεια Σ. Ευαγγελάτος. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη (1990)

22. John Koumoulides. 1974. Cyprus and the Greek War of Independence 1821-1829. Zeno. London.

23. Για μια πολύ καλή ανάλυση των εσωτερικών κοινωνικών μεταμορφώσεων βλ. Katsiaounis (1996).

24. Κ. Κύρης. 1986. Πνευματικές Αναζητήσεις της Εποχής. Στο Κυπριακά 1878 - 1955. Έκδοση Δήμου Λευκωσίας.

25. Κύρης (1986) σ. 212.

26. Κιτρομηλίδης (1981)

27. Maier G. Frantz 1985. Factoids in Ancient History: the Case of Fifth - Century Cyprus. In Journal of Hellenic Studies.

28. Η έκδοση του Κ. Χατζηωάννου «Η Κύπρος εις τας Ελληνικάς Πηγάς» (1985) είναι χαρακτηριστική. Οι σελίδες 107-121 έχουν μεν σαν τίτλο τους αγώνες του Κίμωνα για «απελευθέρωση της Κύπρου» αλλά κανένα αρχαίο κείμενο δεν φαίνεται να τεκμηριώνει την εθνική άποψη για το καλοπροαίρετο του Κίμωνα. Το αντίθετο μάλιστα.

29. Οι Τ/Κ αναφέρονται σαν «αδέλφια» μέχρι και στην αρχική διακήρυξη της ΕΟΚΑ (ΕΜΑΚ).

30. Το κλασσικό έργο που τεκμηριώνει αυτή την μετακίνηση παραμένει η «Μαύρη Αθήνα». Το μένος των εθνικιστών ενάντια στο βιβλίο, δεν έχει επιτρέψει μια σοβαρή αξιολόγηση της προσφοράς του. Η κατανόηση του θα βοηθούσε ίσως στην ερμηνεία των πιο πρόσφατων ευρωπαϊκών μετατοπίσεων, όπως εκφράζονται στην δημιουργία του ευρωπαϊκού Μουσείου - από όπου αποκλείστηκε τώρα και η ελληνική αρχαιότητα.

31. Ιστορία Αρχιμανδρίτη Κυπριανού.

32. Το ίδιο βέβαια και οι ευρωπαίοι μετανάστες οι οποίοι ενθαρρύνθηκαν να εγκατασταθούν στην περιοχή - βλ. Αίγυπτος.

33. Douglas Dakin. 1982. Η Ενοποίηση της Ελλάδας. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζας. σ.232.

34. Αυτή η δήλωση που έχει σχεδόν ξεχαστεί σήμερα, ήταν ένα σημείο αναφοράς των Ε/Κ μέχρι την δεκαετία του 1940.

35. Georgallides S.G. 1978. A. Political and Administrative History of Cyprus 1918-1926. Cyprus Research Centre. p. 422.

36. Η οικονομική ένταξη είχε ήδη τροχοδρομηθεί από τον 18ο αιώνα με την ανάπτυξη της ντόπιας αστικής τάξης γύρω από τα δυτικά προξενεία, με στόχο το εξαγωγικό εμπόριο προς τη Δύση.

37. Αγγλική αποικία η οποία ανήκε όμως, έστω τυπικά, στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

γραφτείτε
συνδρομητές
στο Εξ υπαρχής

εξ υπαρχής

Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Όνοματεπώνυμο.....

Διεύθυνση:.....

Οδός - αριθμός.....Πόλη - Τ.Τ.....

Επαρχία.....

Τηλ. Οικίας.....Φαξ Οικίας.....

Τηλ. Εργασίας.....Φαξ Εργασίας.....

Επάγγελμα.....

Σπουδές.....

Τιμή συνδρομής: Εσωτερικού ετήσια £25.00. Ελλάδα £25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης £30.00. ΗΠΑ £32.00. Αυστραλία £41.00

Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

Enjoy!

Coca-Cola

Trademark Regd.